

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 37.

Onsdagen den 27 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 20 och den 22 innevarande månad.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 124—127 och bevillningsutskottets betänkande nr 39.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av *Ang. prinsars Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av rätt att gifta sig* § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till ifrågavarande kungl. proposition, nr 261, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen.

(*Nuvarande lydelse:*)

(*Föreslagen lydelse:*)

Regeringsformen.

§ 44.

Ingen prins av det konungliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig, *utan Konungens vetskap och samtycke*. Sker det ändock; have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

Ingen prins av det konungliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig, *med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke*. Sker det ändock; have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

Successionsordningen.

§ 5.

Prins av det kungl. huset må ej gifta sig *utan Konungens vetskap och samtycke*. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande. Lag samma vare, om han, med eller utan

Prins av det kungl. huset må ej gifta sig, *med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke*. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkomman-

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)
Konungens vetskap och samtycke, de. Lag samma vare, om han, med
 tager till gemål enskild svensk eller eller utan *sådant samtycke*, tager till
utländsk mans dotter. *Dock vare ho-* gemål enskild svensk mans dotter.
nom ej förment, att med Konungens
vetskap och samtycke taga gemål av
svenska konungahuset, inom, i svensk
lag, ej förbudna leder.

Herr **Trygger**: Herr talman! I en monarki utgör successionsordningen en verkligt betydelsefull länk i den kedja av grundlagar, som omspannar och skyddar landets och dess medborgares välfärd. Monarken och hans familj intaga en ställning, som medför alldeles särskilda förpliktelser. Den, som en dag bestiger tronen, måste ha sitt ideal i vår störste konungs gripande bekän- nelse, att han ingen annan skatt sökt hade än att göra tillfyllest sitt ständs plikt, däruti honom Gud hade låtit födas. Och även för övriga medlemmar av konungafamiljen gälla i flera avseenden andra levnadsregler än för medbor- gare i allmänhet. Det är denna pliktökänsla eller, rättare sagt, offerkänsla, som bär upp det monarkiska statskicket. Det bör därför vara successions- ordningens uppgift att genom begränsande bestämmelser ge en regerande konung ett verksamt stöd i hans naturliga strävan att inom sin familj upp- rätthålla vissa oeftergivliga statens krav även i sådana fall, då ingen skulle ifrågasätta den enskildes handlingsfrihet.

Det förslag till ändrad lydelse av bland annat § 5 successionsordningen, som Kungl. Maj:t den 8 innevarande maj framlagt för riksdagen, innebär, att Konungen är oförhindrad att ge sitt samtycke till att prins tager till gemål *enskild utländsk* mans dotter. Ett dylikt stadgande utgör ett väsentligt åsido- sättande av successionsordningens av mig antydda uppgift. Då konstitutions- utskottet emellertid icke hyst några betänkligheter mot att tillstyrka den före- slagna grundlagsändringen, vore det meningslöst och måhända skadligt att från min sida framställa och närmare utveckla ett avslagsyrkande. Jag anser det dock vara min plikt att, om möjligt till främjande av varsamhet vid till- lämpningen av det uppluckrade grundlagsbudet, vid detta tillfälle uttryckligen förklara, att det, såvitt jag förstår, varit till rikets bästa, om man avstått från tanken på en grundlagsändring, sådan som den nu föreslagna.

Häri instämde herrar *Bagge, von Heland* och *von Geijer*.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Denna proposition har ju framlagts för att underlätta för prinsarna att gifta sig, och det är väl för dem en huvud- saklig angelägenhet. Reformen är också tidsenlig i våra dagar, sedan en mängd regerande furstefamiljer ramlat från sina säten och blivit privatper- soner.

Men jag har en motsatt betänklighet mot den herr Trygger uttryckte. Herr Trygger menade, att man skulle se till, att ingen enskild fick makt i rege- ringen genom ett sådant giftermål. Jag menar, att skola prinsar tillåtas att gifta sig med dem de tycka om, är det väl en kolossal lucka i den här propo- sitionen, att den inte medgiver dem att ännu hellre gifta sig med enskilda sven- ska flickor än med utländska. Ty de förra ha de ju närmast att bli kära i, eftersom de mest umgås med sådana. Därför har det mänskliga innehållet i propositionen sålunda satt krokben för sig själv.

Vad nu beträffar herr Tryggers betänkligheter var det visserligen så under Gustav Vasas och hans söners tid, att om furstarna gifte sig med högadliga da- mer, fingo deras släkter ett besvärligt inflytande på rikets styrelse. Men

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

gifte de sig med en enkel svensk kvinna, blev förhållandet ett annat. Då t. ex. Erik XIV gifte sig med Karin Månsdotter, fick ju Karin Månsdotters släkt icke det ringaste inflytande på svensk styrelse. På samma sätt är det nu. Om propositionen följdriktigt hade utsträckt den här tillåtelsen även till svenska flickor, hade emellertid i vår epok deras släkter, vare sig de vore högadliga eller tillhörde folket på torgen, fått lika litet inflytande på den svenska statens styrelse som Karin Månsdotters släkt på sin tid fick.

Jag skulle därför ha velat yrka, att det i propositionen föreslagna medgivandet utsträcktes till den kategori av flickor, i vilka prinsar kunna bli mest förälskade, som jag nyss sagt. Men, herr talman, jag har inte kommit mig för att väcka en motion därom, trots att jag två gånger höll på att göra det. Vilja vi nu spela medeltid för en stund och fröjda oss åt de gamla förflutna tiderna, få vi ju nu göra det i all synnerhet med den enhälliga vakthållningen just kring denna proposition. En annan gång må vi se till, att detta medgivande utsträcker även till svenska kvinnor. Då kan jag inte svara för, att ej en motion ifrån min sida också kommer till synes.

Med dessa erinringar har jag intet yrkande att framställa.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då jag yrker bifall till konstitutionsutskottets enhälliga utlåtande, ber jag att i anledning av den förda diskussionen få uttala, att jag delar de betänkligheter i avseende på saken, som ha framförts av herr Trygger.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckt motion om inrättande av ett utrikesutskott m. m.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 6, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen — till gagn för ett demokratiskt statsskick även i handläggningen av utrikespolitiska ärenden — ville, efter närmare formulerat förslag av konstitutionsutskottet, antaga till vilande i grundlagsenlig ordning: 1) en revision på sätt i motionen sades, av riksdagsordningens 56 § om omedelbar samverkan mellan regering och riksdag i utrikesärenden; 2) — till efterföljd av övriga parlamentariskt styrda länders exempel och regeringens av en parlamentarisk kommitté och konstitutionsutskottet stödda initiativ 1932 i sådant syfte — grundlagsstadganden om inrättandet av ett riksdagens utrikesutskott; 3) — till efterföljd av parlamentarismens gamla program om den hemliga diplomatiens avskaffande samt riksdagens hemställan 1921 om beskärning av sekretessen bland annat i utrikesärenden — en ingående revision av grundlagens sekretess över utrikesärendena.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen i anledning av motionen I:6 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga under punkten införda förslag till

1) ändrad lydelse av §§ 53 och 54 regeringsformen och §§ 33, 35—38, 44, 50, 75 och 78 riksdagsordningen;

2) ändrad lydelse av 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

B) att motionen I:6, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Enligt utskottets förslag skulle § 37 riksdagsordningen erhålla följande lydelse:

1. Utrikesutskottet skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå rikets förhållande till främmande makter och ej tillhöra annat utskotts behandling.

2. Då något av Konungen för riksdagen framlagt ärende förekommer till behandling i utskottet, skola alla tillgängliga handlingar delgivas utskottet. Ministern för utrikes ärendena må själv eller genom ämbets- eller tjänsteman meddela utskottet muntliga eller skriftliga upplysningar.

3. I den mån Konungen eller utskottet med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl finner upplysningar, som meddelas i visst ämne, böra hemliga hållas, vare utskottets ledamöter till tystnadsplikt förbundna. Ledamot, så ock suppleant, skall första gången han är närvarande vid sammanträde med utskottet avgiva försäkran om tystnadspliktens iakttagande.

Därjämte hade utskottet föreslagit bland annat, att i § 37 mom. 6 första stycket riksdagsordningen, vilken paragraf i utskottets förslag betecknats såsom § 36, skulle efter orden »Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga» tilläggas följande: »dock att be-
träffande utrikesutskottet gäller vad i § 37 mom. 2 sägs».

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herr *Bergman*, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen ville bifalla utskottets under A framlagda förslag med den ändringen, att de tillagda orden i § 36 mom. 6 utginge och att § 37 mom. 2 stycke 2 likaledes utginge;

2) av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Stendahl* och *Rydberg*, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl motionen I: 6, i vad däri föresloges inrättande av ett riksdagens utrikesutskott, som ock konstitutionsutskottets förslag till grundlagsändringar i ämnet.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1.

Herr **Björkman, Gustaf Adolf**: Herr talman! Efter utrikesdagen här i går föreligger nu åter ett ärende, som vidrör de utrikes angelägenheterna. Det är konstitutionsutskottets förslag om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott, som skulle bestå av samma antal ledamöter som utrikesnämnden har, och skulle få till uppgift i huvudsak att handlägga de ärenden i utrikespolitiska frågor, som nu hänvisas till konstitutionsutskottet. Tre reservanter ha vågat hysa en annan mening och yrka avslag å förslaget, och det är deras talan jag nu skall försöka föra.

Riksdagen har under de sista åren flera gånger haft detta spörsmål före. Den stora parlamentariska kommitté, som arbetade i början av detta decennium, avgav ett förslag angående inrättande av ett utrikesutskott, och förslaget framlades inför riksdagen i en proposition. Men propositionen föll i riksdagen år 1932. Som bekant har frågan sedan varit uppe såväl år 1933 som år 1934, dessa gånger på föranledande av enskilda motioner och med samma negativa resultat. Vi reservanter ha ansett, att tiden icke är inne att så snart efter det att förslaget föll efter den grundliga debatten år 1932 och med hänsyn till de starka erinringar, som då framkommo emot införande av

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ett utrikesutskott, på föranledande av en enskild motion genomföra en reform av så betydande räckvidd, som det nu föreliggande förslaget innebär.

Att det varit svårt att bestämma förslagets omfattning visade sig under handläggningen av ärendet, då en delegation var tillsatt för att utreda frågan och där det kom fram förslag efter förslag — jag har här i min hand en hel liten dossier med sådana utkast. Det förekom också en hel del upprepade debatter angående avfattningen av det utlåtande, som skulle avgivas till kamrarna.

Nu har emellertid det nya utskottet föreslagits. Det har förklarats, som jag nyss nämnde, att utskottet skall få till uppgift att handlägga i huvudsak de utrikes angelägenheter, som hittills behandlats av konstitutionsutskottet. Det nya odelade utskottets arbetsuppgift måste dock i alla händelser bli i hög grad kringskuren, ty utrikesutskottet skulle, och det betonas särskilt i utlåtandet, i ytterst många fall komma att bilda sammansatt utskott tillsammans med, i vissa fall statsutskottet, i andra fall bevillningsutskottet och även med lagutskott.

Syftet med reformen har angivits vara, att man skulle öka intresset inom riksdagen för utrikespolitiska frågor och att riksdagen skulle kunna i en helt annan grad än nu känna sig medansvarig för vårt lands utrikespolitik. Men den sekretess, som ändock alltfort skulle gälla beträffande de för behandling av utrikesutskottet avsedda ärendena, skulle säkerligen bli lika stark som den nuvarande sekretessen kring dessa frågor. Utrikesutskottets medlemmar skulle ju också åläggas tystnadsplikt. Riksdagen såsom sådan skulle också, såvitt jag kan förstå, säkerligen komma att förbli lika obekant med de stora utrikes angelägenheterna som den varit hittills.

Vi reservanter ha nu ifrågasatt, om icke syftet med inrättandet av ett utrikesutskott skulle kunna vinnas genom reformering av utrikesnämndens arbetsätt. Ty dess arbete kunde väl ordnas mera praktiskt än det, efter vad vi, som äro outsiders, ha förstätt, hittills har varit inrättat. Reservanterna tänka sig, att nämndens ledamöter skulle på ett mera effektivt sätt och mera ingående få sätta sig in i de utrikespolitiska angelägenheterna. Vi ha också ansett, att utredningen angående en sådan reform skulle företas efter initiativ av Kungl. Maj:t och icke av konstitutionsutskottet, föranlett därtill av en enskild motion. Jag tänker mig, att det kunde vara ett litet uppslag, att saken ordnades så, att utrikesnämndens ledamöter, sedan de fått kallelse till sammanträde, först vid en enskild överläggning inför utrikesministern fingo del av de promemorior och handlingar, som kunde föreligga, och sedan, betydligt mer i frågorna insatta, kommo till själva mötet med Hans Majestät Konungen. Framför allt, säger en stockholmsk morgontidning, som är ganska kritisk gentemot det föreliggande förslaget — det är Dagens Nyheter — framför allt bör man se till, att man får en utrikesnämnd med förbättrade arbetsformer.

För övrigt ha vi, herr talman, den möjlighet, som vi i går sågo kunde be- gagnas på ett mycket effektivt sätt, nämligen att tillgripa interpellationsvägen, varigenom riksdagen kan komma i kontakt med Kungl. Maj:ts regering och få debattera utrikespolitiska frågor på ett sätt, som gör det överflödigt att genomföra någon ny inrättning med ett utrikesutskott.

Efter att ha kommit med dessa mera allmänna erinringar gentemot utskottets förslag ber jag, herr talman, att få göra några ytterligare påpekanden.

Det ingår i förslaget att medlemmarna i utrikesutskottet skulle bli samma personer, som sitta i utrikesnämnden. Vi veta, att i utrikesnämnden insätts partiernas ledande män, de stora gestalterna i riksdagen, personer av vilka man inte kan begära, att de skola påtaga sig besväret att sitta i ett ordinarie

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

utskott i riksdagen, även om det som det nu föreslagna, efter vad det vill synas, inte skulle få mycket mer att göra än vad konstitutionsutskottet hittills haft vid behandlingen av utrikespolitiska frågor. Den besvärligheten skulle dock uppstå för ledamöterna i utrikesutskottet, att de även måste deltaga i utrikesutskottets sammanträden, då det är sammansatt både med det ena, det andra och det tredje utskottet. Jag undrar, huruvida en partiledare, som sitter i ett annat utskott och har en framträdande ställning inom detsamma — det skulle för övrigt strida mot praxis, att en ledamot sütte i två ordinarie utskott — skulle få tid att påtaga sig två utskotts besvärligheter och tunga.

Sedan är det ännu en omständighet, som jag särskilt vill stryka under, eftersom jag förde de negativas talan, när det för några år sedan gällde frågan om statsråds tillträde till utskotten. Här är det nu föreslaget, att utrikesministern skall ha tillträde till utrikesutskottet, och det förefaller mig verkligen vara ganska naturligt, att de, som önska ett utrikesutskott, kombinerat med utrikesnämnd, även vilja ha en sådan anordning. Men konstitutionsutskottet har sagt, att det gäller endast detta speciella utskott och att saken inte utgör något prejudikat för andra fall. Jag kan emellertid icke förstå annat än att detta är en första lockton. Det är också en tidning, som säger, att skulle sloandet av statsrådsspärren i detta fall så småningen kunna övertyga riksdagsmännen om, att det är på tiden att efter hela linjen upphäva en sådan anordning, är åtgärden så mycket mer välkommen. Jag behöver ej här upprepa alla de betänkligheter, som framfördes, då frågan om statsråds tillträde till utskott i allmänhet var före, och som föranledde att det förslaget avlogs för två år sedan.

När frågan var före år 1932 anmärktes, att, då givetvis i stort sett samma personer skulle komma att sitta i utrikesnämnden och i utrikesutskottet, ledamöterna således skulle komma i den ställningen, att de först hade att avge råd till Konungen i utrikesfrågorna för att därefter i utrikesutskottet fatta position till samma frågor och genom sina uttalanden där i viss mån bestämma frågornas avgörande i riksdagen. Jag vill med herr talmannens tillstånd uppläsa vad som säges i regeringsformens § 55, där det står: »Ej må riksdagen, kamrarna eller något riksdagens utskott i Konungens närvaro över något ämne rådpläga eller besluta.» Om det nu blir så, att vi få ett riksdagsutskott, som grundlagsenligt består av samma personer, som sitta i utrikesnämnden, och dessa personer i riksdagsutskottet haft en överläggning, därefter gå upp till Hans Majestät Konungen för att rådpläga i utrikesnämnden och så återkomma hit igen såsom utskottsledamöter, måste man då icke säga, att det faktiskt är så, att Konungen har rådgjort med ett riksdagsutskott? Det förefaller mig vara absolut oriktigt att på så sätt införa en ordning, vilken i så hög grad strider mot principerna i § 55 regeringsformen.

Här har sagts, att det är nödvändigt att få ett utrikesutskott för att stimulera intresset för utrikespolitiska frågor och för att riksdagen skulle känna sig mera medansvarig för utrikespolitiken än den för närvarande gör. Men jag undrar, om icke ändå konstitutionsutskottets medlemmar vid handläggningen av de propositioner och motioner i sådana ämnen, som de haft till behandling, med intresse ha tagit del av desamma. Med hänsyn även härtill kan väl ifrågasättas om det vore nödigt att skapa ett särskilt utskott för behandling av dessa ämnen. Låt oss se, vad det är för ärenden i utrikespolitiska frågor, som vid denna riksdag hänvisats till konstitutionsutskottet. Det är inalles åtta motioner. Först kommer en motion av herr Lindhagen »om den internationella rättsordningen och den glömda grundsats om nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar», vidare en av samme man »om den internationella rättsordningen och dess glömda stöd av ett neutralt, logiskt och

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

överkomligt världsspråk vid sidan av nationalspråken», av herr Flyg »om Sveriges utträde ur Nationernas förbund» och så ytterligare några motioner av herr Lindhagen, en »om språkgemenskap för nationaliteterna», en »om skandinaviskt initiativ för vårdande av egen och alla nationaliteters språkgemenskap», en »om Nordens framträdande med en ny utrikespolitik», en »angående betryggande av freden i Östersjön genom överenskommelser med Tyskland om säkerställande av Nordens nuvarande sydgränser, i väster Sönderjylland och i öster Memelområdet» samt slutligen en »angående utrikespolitisk skandinavisk överenskommelse om skydd mot utländskt jordförvärv — särskilt i Sönderjylland». Om de motionärer, som nu ha väckt motioner, vilka hänvisats till konstitutionsutskottet, fortfarande visa samma intresse för dessa angelägenheter, finge kanske ett utrikesutskott åtskilligt att göra. Men jag vill liksom en förutvarande gammal ledamot av konstitutionsutskottet, Karlstadstidningens värderade redaktör, undra, om utrikespolitiken skall kunna få större utrymme i riksdagsarbetet, därför att ett nytt och särskilt utskott behandlar dessa frågor. Om sådana frågor skola kunna tilldraga sig någon uppmärksamhet beror väl ändå mera, säger han, på deras egen innebörd än på deras utskottsberedning. Det blir väl så, att ett utrikesutskott, sedan de nu motionerande tröttnat, till slut skulle få ganska litet att beställa. Det har också sagts — och jag erinrar åter därom — att utskottets inrättande skulle stimulera intresset för utrikes angelägenheter. Men man får väl ändå säga, att först skall ett intresse visa sig föreligga och sedan skall det organ, som detta intresse kräver, inrättas, och icke vice versa. Hur var det när jordbruksutskottet tillkom? Ja, det var de samlade jordbruksintressena, som fordrade ett särskilt organ för behandling av jordbruksfrågor, och då kom det organet också till.

Nu står jag ju ensam tillsammans med några andra reservanter — vi äro 3 mot 17 — och vill icke besvära kammarens ledamöter med ett alltför långt anförande, då jag ej vet om vi ha någon resonans för vår negativism. Men våra betänkligheter emot ett beslut i enlighet med utskottets förslag, måste ju växa då ett positivt beslut troligen bleve bestående. Ty det är ju så, som man säger, att en grundlagsändring, som antagits första gången, nästan undantagslöst går igenom i omröstningen vid den riksdag, som har det slutliga avgörandet.

Jag ber nu slutligen, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen, som innebär avslag såväl på herr Lindhagens motion som på utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman! Den reservation, som jag har vidfogat konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, riktar sig icke mot själva principen att inrätta ett utrikesutskott. Jag biträder denna princip, men jag anser mig böra avvisa de bestämmelser i det framlagda förslaget med deras motsvarande motivering, vilka innebära ett undantag från det grundlagsbud, som stadgar att statsråd ej äga tillträde till riksdagens utskott.

Den föregående ärade talaren var i sitt anförande också inne på denna sida av saken och delade tydligen därvid den mening, som jag gör gällande. Man bör här, synes det mig, göra klart för sig, att det är någonting långt utanför förslagets formella räckvidd gående, varom riksdagen här inbjudes att fatta beslut. Man står i själva verket i begrepp att radera den gamla grundlagfästa ordningen och därav följande praxis, som hittills så strängt fasthållits, nämligen riksdagens självständighet gentemot regeringsmakten i det avseendet, att statsråd ej äga tillträde till utskotten. Man skall nämligen ingalunda inbilla sig, att det kommer att inskränka sig endast till detta nya utskott. Man

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

kan med fullkomligt lika goda skäl anföra argument, som gälla andra departementschefer än utrikesministern. Dessa andra departementschefer kunna vara fullt lika intresserade och anse sig ha lika stort behov av att inom ett utskott få personligen meddela upplysningar. Det är ju icke heller alla utrikesärenden, som enligt det föreliggande förslaget skola beredas av utrikesutskottet, utan, liksom förut, blir det åtskilliga andra utskott, som skola taga befattning med vissa — kanske de flesta — utrikesärenden. Men i avseende på sådana utrikesärenden, som behandlas av andra utskott än utrikesutskottet har intet tillträde till utskotten föreslagits ens för utrikesministern, ehuru det givetvis kan anföras lika goda skäl för att han borde komma i direkt kontakt med även dessa utskott, och så följer därav snart nog med en viss naturnödvändighet, att han får ett sådant tillträde. Varför skulle man sedan över huvud göra något undantag? Då är dörren öppnad för en fullkomligt ny ordning i detta avseende. Man bör göra fullkomligt klart för sig, att detta blir konsekvensen av det beslut, som fattas, ifall man följer konstitutionsutskottets förslag.

Det är naturligtvis ingalunda meningen att på något sätt förhålla utskottet upplysningar. Alla erforderliga sådana torde säkerligen kunna lämnas utrikesutskottet i samma ordning, som nu praktiseras beträffande andra utskott. Det kan ju också erinras, att då denna fråga för fyra år sedan förelåg inför riksdagen i form av en kungl. proposition, så föreslogs ingen förändring i avseende på ifrågavarande punkt. Man utgick från den förutsättningen att statsråden icke skola äga tillträde och att således inte heller utrikesministern skulle personligen infinna sig i utskottet. Denna gång är det så mycket mindre av behovet påkallat att han infinner sig, som förslaget nu innebär, att utrikesutskottet skulle bestå av identiskt samma personer som utrikesnämnden. Under sådana förhållanden är det ju alldeles klart, att ledamöterna i utrikesutskottet i sin egenskap av ledamöter i denna nämnd ha de yppersta tillfällen att komma i direkt förbindelse med ministern för utrikes ärenden utan att man behöver stipulera något undantag från en i vår författning alltid strängt fasthållen grundsats, ett undantag som, såsom jag redan påpekat, dessutom med ganska stor säkerhet skulle draga med sig ett allmänt upphävande av ifrågavarande grundlagsbestämmelse.

Jag hemställer därför om bifall till min reservation, d. v. s. till utskottets förslag med den ändring, att de tillagda orden i § 36 mom. 6 utgå och att § 37 mom. 2 andra stycket likaledes utgår. Dessa bestämmelser äro nämligen de som medge undantag från regeln om att statsråd icke skola äga tillträde till utskott. I övrigt ansluter jag mig till konstitutionsutskottets förslag,

Herr Bagge: Herr talman! Här har ju från olika håll framhållits, vilken besynnerlig anordning, som konstitutionsutskottet här föreslår. Den sidan av saken kanske jag därför inte behöver lägga ut vidare.

Det är en annan sida av saken, som jag skulle vilja stryka under, nämligen att det förslag, som konstitutionsutskottet här kommit med, i själva verket kan medföra och innebära mycket djupgående förändringar i hela vårt författningssystem. Det blir uppenbarligen, i praktiken om också inte till formen, ett ständigt utskott, som även kommer att existera och agera mellan riksdagarna. Det blir således en motsvarighet till frihetstidens sekreta utskott. Och vad det betydde, kanske vi ännu hava ett minne av från våra historiska studier. Dessutom vill jag säga, att detta utskott kommer förmodligen också att under riksdagsarbetet få en särställning på grund av de personer, som där föreslås skola komma att sitta. Det blir i alla fall en institution, som regeringen i högsta grad har att räkna med — kanske rent av ett slags biregering, i

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

varje fall en institution som kan ha ganska avsevärda verkningar på regeringens ställning.

Jag vill ju också betona, såsom herr Björkman redan framhållit och även andra sagt, nämligen att det olägliga i den nuvarande situationen är *utrikesnämnden* och dess arbetsformer. Det kan jag betyga i allra högsta grad. Jag har sällan varit med i en institution, där jag har vantrivts så som i utrikesnämnden. Man kommer icke till någon överläggning utan att pressas att avge deklARATIONER, som man i de allra viktigaste ärenden skall göra utan att hava fått förbereda sig och utan att hava haft de rådplågningar, som dess förinnan kunnat behövas. Det förefaller mig, som om man skulle söka boten, där man har soten, det vill säga se till, att man får helt andra arbetsformer för utrikesnämnden. Jag har mycket svårt att förstå, varför inte också detta skulle kunna genomföras utan alltför stora svårigheter. Kunna vi inte där få någon ändring i arbetsformerna, blir det ju i mycket stor utsträckning som för närvarande.

Man har sagt, att man genom en sådan anordning i riksdagen skulle få ett större intresse för utrikespolitiken och att riksdagen mera skulle komma att deltaga i denna, och så vidare. Jag tror inte alls, att det ligger till på det sättet, utan att detta är en rent teoretisk fundering. Om det finns intresse och kunskaper i utrikespolitiska ting hos riksdagens ledamöter, så kunna de mycket väl med nuvarande arbetsformer även komma till uttryck. Är det däremot så, att intresset och kunskaperna saknas, misstänker jag, att riksdagens delaktighet i utrikespolitiken kommer att bli ungefär densamma med denna anordning som därförutan. Om man nu skulle få några sådana upprepade, mer eller mindre onaturliga tillfällen för riksdagsmännen att uttrycka sina oförgripliga meningar i utrikespolitiska ting, så skulle man kanske våga vara så kättersk, att man inte är säker på att det alltid skulle vara till båtnad för utrikespolitiken och rikets sanna bästa. Såvitt jag kan förstå, är det inte den minsta brådska med detta. Vad som däremot är brådska är, att vi få någon förändring i fråga om utrikesnämndens arbetsformer, men denna sak brådskar inte på något sätt och vis. Jag vill ännu en gång stryka under, att förslaget kan få mycket stora följder i olika avseenden, och jag kan inte förstå, varför riksdagen nu skulle hoppa på detta utan att få den grundligare beredning av ärendet, som en kungl. proposition innebär.

Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till den av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl. angivna reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Man har väsentligen anfört tre skäl mot det föreslagna utrikesutskottet. För det första blir utskottet alldeles för obetydligt och får inte nägonting att göra; för det andra blir utskottet alldeles för mäktigt och blir rent av en regering vid sidan om den verkliga; och för det tredje ligger det viktiga i utrikesnämnden och dess reformering.

Herr talman! Jag tillåter mig börja med det sista. Utrikesnämndens reformering kanske man teoretiskt sett kan säga vara en enkel och lätt sak, men praktiskt sett är den ganska svårlöst. alldenstund utrikesnämndens hela verksamhet är beroende av Konungen och man inte gärna ger föreskrifter för, huru Konungen skulle förfara i dylika fall, annat än när det gäller statsrådet. Här är det Konungen med sitt statsråd, stats- och utrikesministrarna, som överlägga med riksdagens förtroendemän. Att dessa överläggningar måste bli tämligen formfria, kan ju inte hjälpas, och man kan ju inte heller gärna börja på att skriva en lag, hur Konungen skall förfara i dylika fall. Då måste man ju tänka sig, att Konungen själv, det vill säga regeringen, skulle komma med ett förslag därtill, men jag vågar tro, herr talman, att ju mera formbunden ut-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

riksnämnden blir, desto mindre blir dess betydelse. Jag tror, att den överhuvud inte kan fylla sin funktion, som verkligen är att låta de ledande männen för partierna inom riksdagen och för olika intressen där, komma till tals inför Konungen, var för sig på eget ansvar och utan att binda riksdagen. Vill man nu, herr talman, få bättre former för utrikesnämnden, är vägen över utrikesutskottet inte så förfärligt svårframkomlig, ty om utskottet bildar sig vissa vanor i fråga om sitt arbetssätt, ligger det mycket nära till hands, att åtskilligt av detta inflytande från praxis i det fallet kommer att accepteras även i fråga om utrikesnämnden. Man kan klaga över, att utrikesnämndens ledamöter bliva sent eller ofullständigt informerade, alltså först i sista ögonblicket och dylikt. Det kan ju mycket lätt komma att ändras, i den mån som man har haft möjlighet att även i utrikesutskottet bliva informerad, och jag skulle tro, att utrikesutskottets verksamhet, när den väl kommer i gång, överhuvud kommer att få en stark influens på utrikesnämnden, utan att därför utrikesnämnden behöver bindas i former och föreskrifter, som med hela dess tillvaro enligt min mening äro oförenliga. Den omständigheten, att man är missnöjd med utrikesnämnden och vill hava andra arbetsformer där, som knappast äro möjliga att nå, kan jag således knappast anse vara ett skäl för att inte inrätta ett utrikesutskott, i synnerhet om möjlighet finns att via utrikesutskottet få en ändrad praxis på vissa punkter.

Jag kommer nu till de andra två skälen: utskottet blir alldeles betydelselöst, då det inte får någonting att göra, eller utskottet blir så mäktigt, att det blir en regering vid sidan av den vanliga, ett sekret utskott med allt vad historien har lärt oss, att det ligger i ett sådant utskott, vars arvtagare eljest länge varit statsutskottet, vilket sålunda skulle bli avsett från denna succession. Att utrikesutskottet i sin begynnelse inte erhåller en lika stor arbetsbörda som andra utskott är självklart och avsiktligt. Om man vill hava ett utrikesutskott, som kan verka i samklang med en utrikesnämnd, vilket konstitutionsutskottet erfarenhetsmässigt inte kan, därför att detta utskott icke har och icke kan få någon kunskap om utrikesnämndens ledamöters yttranden och förhandlingar, om man, säger jag, sålunda vill få en bättre överensstämmelse mellan det utskott, som bereder utrikesärenden i riksdagen, och utrikesnämnden, då är utrikesutskottet av värde, såvitt det består av samma ledamöter. Därmed vinner man också det dubbla att dessa ledamöter, som inför Konungen få, var för sig, tala på sina partiers eller intressegruppers vägnar, därvid känna sig förpliktade att betänka, vad de skola komma att göra, när riksdagen till dem remitterar frågor för besvarande, som tidigare varit i nämnden, och man i utrikesutskottet vet, vad nämnden har sagt och kan handla i överensstämmelse därmed.

Det är ganska orimligt begärt, att konstitutionsutskottet, som nu skall hava alla sådana utrikestraktater, som inte gå till annat utskott, men som i praxis tillika fått en mängd politiska uppslag, motioner och frågor, vilka eljest borde gå till tillfälliga utskott, det är orimligt, säger jag, att konstitutionsutskottet skall kunna behandla dessa med tillräcklig kännedom om förhållandena och tillräckligt ingående kritik. Man måste ju känna till förhållandena, och då utrikesdepartementets chef icke kan komma in i konstitutionsutskottet, saknar man även där möjligheter till en direkt information. Man kan naturligtvis få en föredragande från utrikesdepartementet, men erfarenhetsmässigt vill jag säga, att dessa särskilda föredragande yrkesmässigt framlägga det förslag, som det är fråga om, o. s. v.; men inte får man någon som helst ledning med hänsyn till de politiska förhållanden eller läget, och man kan inte begära det av dessa föredragande. Om således erfarenheterna ha visat, att konstitutionsutskottet fått dessa frågor alldeles mot sin vilja och alldeles utan att egentligen

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

vara skapat för sådana uppgifter, och om utskottet nu får överlämna dem till ett utrikesutskott, som har förutsättningarna för att förstå frågorna, förefaller det mig, som om dessa skulle bli bättre bedömda och behandlade i ett sådant utrikesutskott. Att utrikesutskottet kan få en del motioner, som avfärdas på samma sätt, som konstitutionsutskottet eventuellt har gjort, tycker jag inte vara något minus. Att detta utrikesutskott får alla propositioner angående traktater, som inte gå till annat utskott, förefaller mig vara ganska rimligt. I detta sammanhang vill jag, herr talman, tillägga att då vi i grundlagen inte ha några särskilda bestämmelser om, vart traktater skola gå., beror det helt och hållet på riksdagens praxis, vart de olika traktatsförslagen komma att hänvisas. Nu har det varit mycket vanligt att hänvisa en hel del till annat utskott än konstitutionsutskottet. Om ett utrikesutskott kommer till stånd, som består av ledande män från partierna, så är jag övertygad om att deras uppfattning kommer att återverka på remisserna i sådana fall, där det föreligger ett tvivel; och då blir praxis oändligt mycket klarare: man får till utrikesutskottet vad som verkligen är av utrikespolitisk natur och till bevillnings-, stats- eller lagutskott allt, som saknar politisk betydelse, men som har materiell betydelse ur bevillnings-, ur statsutskotts- eller ur lagutskottssynpunkt.

Därmed är jag också inne på ett spörsmål, som jag kanske må beröra här. Det har gjorts stor affär av att utskottet förklarar, att utrikesutskottet kan bilda sammansatt utskott. Men det förefaller mig inte alls spela den roll, som man här velat ange. Ett sammansatt utskott — sammansatt utrikes- och bevillningsutskott, ett sammansatt utrikes- och statsutskott o. s. v. — kan inte komma att bli så ofta förekommande, ty det skulle vara endast i sådana fall, där t. ex. rena tulltraktatsfrågor eller dylikt anses ha ett något starkare politiskt intresse. Är så fallet, kan ju frågan vara, vilketdera utskottet man skall hänvisa dem till. I varje fall medför den bestämmelse, som i förslaget finnes om utrikesministerns rätt till tillträde hos utrikesutskottet, en hållhake mot bildandet av sammansatta utskott i alltför stor utsträckning, då man inte alls kan säga, att ett sammansatt utskott träder i stället för utrikesutskottet. Det träder nämligen i stället för två utskott, och när dessa andra utskott hava en materiell fråga av mindre, ringa eller ingen politisk karaktär, är det inte heller något behov av en sådan närvaro.

Om man nu inrättar ett utrikesutskott i en tid, då det är så pass upprört på det utrikespolitiska området som nu, är redan detta en tillräcklig grund för att göra det, även om ett sådant utrikesutskott till en början skulle få mindre och färre uppgifter. Men det beror på utvecklingen själv, hur det sedan kommer att gå med utrikesutskottets egna uppgifter, och på det sättet har det varit i alla tider. Det har funnits utskott, som stundom inte haft så värst mycket att göra, men efter en tids förlopp har det blivit ett helt motsatt förhållande. Vi rå inte över framtiden, och vi kunna inte bestämma över vad som skall komma att ske, utan den praxis som utvecklas kommer här liksom på andra områden att bli vägledande.

Att utrikesutskottet skulle få alltför stor betydelse och bli ett sekret utskott, en regering vid sidan av regeringen, hemställer jag till den ärade talare, som sade något sådant, om han verkligen tror på det själv. Tror han verkligen på det själv överraskar det mig, ty en sådan tro i Israel har jag aldrig funnit. Jag kan inte tänka mig, att ett utrikesutskott med utrikesministern som lämnande upplysningar skulle komma att bilda en regering vid sidan av den, som han själv tillhör inför Kungl. Maj:t, och att detta utskott skulle åsidosätta riksdagens intressen, när det är tillsatt för och avsett till att behandla remisser från riksdagen, vilka alltid måste besvaras, och när det inte har fått något eget initiativ, det förefaller mig också ganska underligt och otroligt. Att ett utskott

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

skulle bli till den grad mäktigt på grund av skyldigheten att svara på remisser och sin rätt att få direkta upplysningar av utrikesministern är en konstruktion, som över huvud saknar fäste i verklighetens värld.

Varför vill man nu lägga fram ett sådant här förslag? Det har sagts: man skulle vänta på en proposition och inte taga en motion. Häremot vill jag invända, att konstitutionsutskottet har eget initiativ, som utskottet mycket väl kan begagna. Jag tror, att utskottet också gjort det, om inte en motion hade förelegat. Den omständigheten, att en motion har givit formell anledning till detta utlåtande, då utlåtandet är utformat precis som ett eget initiativ från utskottet, lär väl inte kunna vara någon försvagande omständighet. Att riksdagen 1932 har avslagit ett förslag om utrikesutskott är ett faktum, och inför detta faktum har konstitutionsutskottet böjt sig både 1933 och 1934 och inte ansett, att då väckta motioner om inrättandet av ett utrikesutskott skulle leda till någon åtgärd fastän konstitutionsutskottet 1932 tillstyrkte ett utrikesutskott. Nu när det är sista året av en andrakammarperiod och ett vilande grundlagsförslag kan komma att bli antaget nästföljande år, är situationen så till vida en annan, som det utrikespolitiska läget är sådant, att man måste göra vad man kan för att få en fastare samverkan mellan regering och riksdag i utrikesfrågor. Där skilja sig våra uppfattningar. Några föregående talare menade, att utrikesutskottet inte blir något tjänligt medel; men efter min mening blir utrikesutskottet ett synnerligen tjänligt medel för att möjliggöra en samverkan mellan regering och riksdag, och detta därför att utförliga betänkanden komma före i kamrarna och där måste komma att behandlas. Det förefaller mig, som om konstitutionsutskottet fullföljt sin grundlagsklara linje att lägga fram ett förslag, när tiden var inne.

En föregående talare sade, att tiden inte är inne, men jag kan verkligen i det fallet våga hoppas, att hans excellens skall bekräfta min uppfattning, att tiden verkligen är sådan, att ett särskilt utskott inom riksdagen behövs för att åstadkomma en intim samverkan, som är önskelig. Det är klart, att utrikesministern och utrikesutskottet inte kunna på egen hand överenskomma om saker och ting, men där kan mycket läggas till rätta, som sedan kommer till kamrarna och där kommer att behandlas på ett helt annat sätt, än vad man nu kunnat göra. Ty, mina herrar, det sätt, varpå vi hittills behandlat utrikesfrågor har varit rent formellt. Konstitutionsutskottet har gjort en anmärkning t. ex. beträffande översättningen av franska texter. Det spelar ingen roll. Utskottet har gjort en anmärkning om någon viss punkt, men vi hava aldrig kunnat yrka några ändringar eller lägga fram någon kritik, därför att utskottet saknat förutsättningarna. Det är alldeles givet, att i ett sådant fall där utrikesutskottet möjligen skulle komma att göra ändringar i en traktat, som förelägges för ratifikation, där har utrikesnämnden haft möjlighet att inverka på formuleringen tidigare och att bättre och riktigare bedöma, vad den formulering innebär, som förelägges.

Den punkt, mot vilken en talare vände sig, gällde utrikesministerns rätt att delta i utskottets förhandlingar och lämna upplysningar där. Den är emellertid så klar, synes det mig, om man över huvud vill ha ett utrikesutskott, att utan den skulle hela utrikesutskottet falla. Men då säger man: om man nu låter utrikesministern få tillträde till utrikesutskottet, så öppnar man porten på vid gavel eller åtminstone på glänt för statsrådets tillträde till utskotten. Utan att ingå på frågan om statsråds tillträde till utskotten måste jag för min del säga, att det föreslagna förhållandet är betydelselöst med hänsyn till statsråds tillträde till andra utskott. Det finns intet annat utskott, som samtidigt är nämnd och samtidigt har samband med visst statsråd. Det finns intet annat utskott, som över huvud är i den ställningen, att en departementschef där skulle

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

med åberopande av vad som sagts rörande utrikesutskottet och utrikesministern kunna yrka på tillträde och få en ändring i grundlagen.

Personligen har jag ju ställt mig på den ståndpunkten, att statsråden genom grundlagsändring kunna få tillträde till utskotten; men jag vill tillägga, att om denna fråga än en gång kommer upp och jag har tillfälle att yttra mig därvid, kan jag under inga omständigheter åberopa det förslag och det beslut, som eventuellt blir en följd härav, såsom stöd för att alla statsråd skulle få tillträde till utskotten. Och jag tvivlar på att någon kan åberopa detsamma. Det är alltså bara en räddhåga för att överhuvudtaget släppa in ett statsråd i ett utskott, alldeles oavsett realiteten, men, herr talman, jag tror, att särskilt i utrikesting vore det önskvärt, att vi mera rörde oss med realiteter och det är det, som den svenska riksdagen hitintills inte gjort och inte kunnat göra.

Under sådana förhållanden finner jag det ganska rimligt, att man skapar även för den svenska riksdagen ett särskilt organ för de utrikesfrågor, som angå hela vårt land och vårt folk och som visserligen handhavas och skötas av regeringen, men som regeringen själv, där den väl känner sitt ansvar, alltid vill sköta i samråd med riksdagen. Om man nu inte kan göra det med utrikesnämnden, därför att den inte kan binda riksdagen, så kan man göra det under medverkan av beredningen i utrikesutskottet och sedermera i fortsättningen av det beredda målet genom kamrarnas beslut, sedan de blivit i sak informerade om de frågor, som föreligga.

Jag finner ingen anledning att ingå i bemötande av särskilda detaljer, utan jag skulle egentligen kunna stanna här, men jag vill tillägga på en punkt, att vad en talare här yttrade om att utrikesnämnden skulle kunna ta ett litet privat sammanträde hos hans excellens utrikesministern för informationer i förväg, det skulle jag för min del såsom konstitutionsutskottsmedlem inte vilja tillstyrka. Någon ministerstyrelse ha vi inte behov av och några sådana former känner vår grundlag inte. Skulle det gå den vägen, skulle det bli etter värre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Konstitutionsutskottets ärade ordförande riktade sig direkt till mig i sitt anförande, och det föranleder mig att nu begära ordet. Det är naturligt, att jag har haft anledning att överväga frågan, om ett initiativ borde tagas från regeringens sida i denna angelägenhet, och då jag för min del inte har påkallat inom regeringen något sådant initiativ, har det berott ingalunda därpå, att jag anser den nuvarande ordningen bra som den är, utan det har haft sin grund i den uppfattningen, att ett initiativ i denna angelägenhet borde komma från riksdagen själv. Detta är inte en sak, där en regering bör söka att pressa sin mening på riksdagen. År 1932 visade minsann icke riksdagen något större intresse för att ett sådant utrikesutskott skulle komma till stånd, och jag tror inte, att det hade varit den rätta ordningen, att Kungl. Maj:ts regering hade lagt saken fram för riksdagen i år. Det är anledningen till att jag inte för min del har påkallat något sådant initiativ. Nu konstaterar jag till min stora tillfredsställelse, att det finns ett helt annat intresse i riksdagen för denna angelägenhet än vad som dokumenterades 1932, och jag tror, att det är riktigt, om riksdagen handlar under den uppfattning, som nu råder.

Det har sagts här, att det som borde ske är inte, att det inrättas ett riksdagens utrikesutskott, utan att man ser till att det blir någon reform i utrikesnämndens arbetssätt. Jag vill då först och sist som min mening uttala, att jag inte gärna skulle se en sådan omändring av den nuvarande ordningen, som avskaffade utrikesnämnden och därmed avskure den direkta kontakten, som

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

nu finns, mellan konungamaktens representant och riksdagens förtroendemän. Jag är övertygad om att denna kontakt har varit nyttig och kommer att visa sig vara nyttig i fortsättningen. Alltså har jag gått ut ifrån, att man borde behålla utrikesnämnden. Då säger man: kan inte alltsammans vara ordnat därigenom, att man reformerar utrikesnämndens arbetsätt? En ärad talare, som här har yttrat sig angående utrikesnämnden, har betygat sin mycket utpräglade olust inför vad som där försiggår, och jag kan ju förstå honom, men jag skulle ha varit mycket tacksam, om han hade varit i tillfälle att ge något konkret råd angående hur denna reformering skall åvägabringas med grundlagens nuvarande lydelse. Det är naturligt, att jag många gånger har funderat över den angelägenheten, och jag betygar, att jag många gånger har känt behovet av att en annan arbetsordning funnits. Men det vill jag säga den ärade talaren, att då jag har funderat över möjligheten att ta och kalla herrar ledamöter av utrikesnämnden till ett sammanträde, så har jag kommit till samma uppfattning och haft samma betänkligheter, som konstitutionsutskottets ärade ordförande nyss har givit uttryck åt. Jag har måst fråga mig, huruvida utrikesnämndens ledamöter kunna på en sådan kallelse av utrikesministern verkligen anse sig handla i behörig ordning, då de ge sina rådslag, och för min del har jag varit medveten om, att jag inte äger någon sådan befogenhet gentemot utrikesnämndens ledamöter.

Vad denna reform beträffar, som för mig är lika åstundad som för någon annan, har jag kommit till den uppfattningen, att den verkligt effektiva reformen av arbetsättet i utrikesnämnden är att gå den väg, som här förordats av konstitutionsutskottet, ty det kommer just att medföra, att det, som herr Bagge för närvarande saknar i utrikesnämndens arbete, kommer till stånd. Men därmed följer också, och det vill jag för allt missförstånds undvikande ha utsagt, att skall man vinna det, som man vill med denna reform, så skall man inte gå den linje, som anvisas av herr Bergman i hans reservation. Gör man reformen i den ordningen, då måste jag för min del beteckna den såsom väsentligt meningslös.

Nu sägs det ju också, att det här borde ha beretts på ett annat sätt, det är här fråga om en enskild motion, och det är inte någon brådska. Jag häpnade något, då jag hörde just de orden i herr Bagges mun. Att det har blivit så lugnt i världen sedan gårdagen! Jag menar tvärtom, att riksdagen bör inte skjuta undan denna sak än en gång. För min del skulle jag vilja avråda kammaren från att lägga denna sak på is under ytterligare fyra års tid. Det kan hända, att om riksdagen nu inte ordnar denna sak i grundlagens former, det skall visa sig behövt och nödvändigt att improvisera en anordning utanför grundlagen, och för min del vill jag därför ge kammaren den rekommendationen att nu verkställa denna reform.

Jag vill inte göra gällande inför kammaren, att detta utrikesutskott skulle kunna lösa alla möjliga problem och skapa ett utrikespolitiskt intresse, som inte för ögonblicket finns o. s. v., o. s. v. Jag nöjer mig med att säga, att det är bra och lugnt, att det utrikesutskottet finns, och ur den synpunkten, även om det inte skulle få så mycket att göra, vill jag för min del tillråda kammaren att ta ett beslut i överensstämmelse med konstitutionsutskottets hemställan.

Herr **Bergman** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Med anledning av dels hans excellens utrikesministerns nu framställda varning för att acceptera den reservation, för vilka jag pläderat, dels konstitutionsutskottets ordförandes förklaring, att motiveringen för utrikesministerns närvaro icke skulle kunna åberopas, då man i framtiden vill göra gällande, att det bör ges tillträde till utskotten i större utsträckning för statsrådets

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ledamöter, ber jag att få fråga, huruvida man icke beträffande sådana utrikesärenden, som icke skola gå till utrikesutskottet utan till andra utskott, t. ex. bevillningsutskottet eller statsutskottet, men vilka ärenden kunna vara fullt lika viktiga som någonsin de, som förut ha gått till konstitutionsutskottet och nu skola gå till utrikesutskottet, snart måste stå inför den ofrånkomliga konsekvensen, att utrikesministern eller annan minister med lika stor rätt kan åberopa behov att infinna sig i *dess*a utskott för att ge upplysningar. Jag förstår inte, hur man kan göra gällande, att intet faktiskt prejudikat här skapas för framtiden. Logiken i det resonemanget är obegriplig. »Meningslösheten» ligger icke i mitt, utan i konstitutionsutskottets förslag. Och bifalles detta oförändrat, då handlar riksdagen både meningslöst och hållningslöst, i det den på högst inkonsekvent sätt släpper förut alltid fasthållna författningsprinciper.

Herr Hammarskjöld: Det behöver nog icke vara någon tvist därom, att utrikesangelägenheter erhålla snart sagt dagligen allt större betydelse och icke heller därom, att riksdagens större intresse och inflytande i fråga om utrikesärenden är önskvärt. Emellertid innefattar det framlagda förslaget icke någon utvidgning av riksdagens befattning med utrikesärendena. Vad förslaget innefattar, är endast en ändrad ordning för beredningen av de utrikesärenden, som komma under riksdagens behandling. Jag har, för min del åtminstone, icke försport något vidare utbrett missnöje med den beredning, som hittills har kommit utrikesärendena till del inom de utskott, som ha befattning med olika slag av utrikesärenden, men när det nu utav själva konstitutionsutskottet, som kanske har den huvudsakliga delen av dessa ärenden, intygas, att den beredning, som hittills har varit att påräkna, icke är tillfredsställande, så torde man få böja sig därför och antaga, att en ändrad ordning är önskvärd. Därav följer naturligtvis icke, att den föreslagna ändringen är just den riktiga, och jag kan icke heller anse, att förhållandena äro så pressande, att man bör taga även en mindre tillfredsställande anordning för att inte behöva se saken fördröjd i ytterligare fyra år. Hade det varit så farligt, hade nog icke utrikesministern underlåtit att taga initiativet, då han ju icke kunde med säkerhet påräkna, att initiativet skulle tagas från riksdagen.

Emellertid, som sagt, om man också erkänner, att behovet av en ändrad ordning för utrikesärendenas behandling föreligger, följer därav icke, att man nödvändigt skall taga den nu föreslagna ordningen. De formella svårigheter och inkongruenser, som äro förenade med förslaget, ha redan från andra håll framhållits. Jag tillåter mig därvidlag understryka, att då utrikesutskottet automatiskt tillika utgör utrikesnämnd, innebär förslaget en rättighet för Konungen att till sig kalla ett av riksdagens ständiga utskott, nämligen utrikesutskottet, fastän under annan benämning, och vidare att om, såsom är att antaga, Kungl. Maj:t före framläggandet av en viktigare proposition i utrikesärenden hör utrikesnämnden, så kommer denna proposition att vara på förhand behandlad av samma personer, vilka inom riksdagen skulle komma att handlägga den i sin egenskap av utrikesutskott. Mindre betydande är det ju kanske, att såvitt jag kunnat se i hastigheten, äro bestämmelserna om sekretess icke lika i båda fallen, och den man, som är medlem i båda korporationerna, får således fråga sig, om han erfarit ett visst faktum i den ena eller andra egenskapen.

Det förefaller emellertid, som om man långt ifrån att rygga från oregelbundenheterna snarare hade njutit av oregelbundenheterna. Genom att man gjort

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

utrikesutskottet till utrikesnämnd har man i själva verket brutit mot flera principer. Jag skall nu nämna en sak, som kanske inte är direkt framhållen förut, nämligen principen att riksdagens utskott icke äga att fungera mellan riksdagarna. Nu finns det ju redan ett riksdagens organ för deltagande i utrikesärendenas behandling, nämligen utrikesnämnden. Att utrikesnämnden, sådan den för närvarande är inrättad och såsom de gällande bestämmelserna tillämpas, icke är synnerligen effektiv, det skall jag gärna vitsorda, men detta utgör icke någon sådan absolut nödvändighet, att det icke kan ändras dels genom tillämpning, dels även genom modifierade bestämmelser. Såvitt jag vet, gick det åtminstone oftast till så, när före världskriget Konungen anmodade riksdagen att utse särskilda deputerade att med honom överlägga, att till de deputerade eller hemliga utskottet, som man då brukade kalla det, överlämnades en framställning eller fråga, på vilken utskottet sedan efter mer eller mindre långvariga överläggningar avgav svar. När världskriget började, fanns det icke några dylika särskilda deputerade utsedda, men då jag för min del kände ett behov av att rådgöra med riksdagens förtroendemän, tillät jag mig att kalla ett slags tillfällig utrikesnämnd, bestående av talmännen, vice talmännen och en representant för de olika partierna i riksdagens båda kamrar. Detta försök, som då framtvingades av nödvändigheten — jag är säker på att det första sammanträdet hölls redan en av de två eller tre första dagarna i augusti 1914 — utföll emellertid så pass bra, att när det sedermera blev tillfälle att utse ett hemligt utskott, så tillämpades samma metod som då, nämligen att utskottet sammanträdde — det fick inga skriftliga frågor — inför Konungen eller hans representant och i närvaro av statsråden. Denna anordning har blivit mycket noga efterliknad i bestämmelserna om den nuvarande utrikesnämnden — jag är frestad att säga besynnerligt nog och frestad att misstänka, att man icke erinrade sig vem det var, som hade tagit initiativet till en dylik anordning! Emellertid var denna anordning icke den enda. Mot slutet av min statsministertid — kanske förut, fastän jag icke kan erinra mig det — förekom även en annan anordning, nämligen att en viss fråga överlämnades till det hemliga utskottet, som för sig självt utan närvaro av vare sig Konungen eller statsråden överlade i frågan. Det är väl nu icke uteslutet, att utrikesnämnden skulle kunna få en dylik funktion jämte funktionen att sammanträda med Kungen till rådpläging. Det är icke heller uteslutet, att riksdagen skulle kunna få ett större gagn av utrikesnämndens arbete därigenom, att när en proposition, om vilken utrikesnämnden är hörd, överlämnas till riksdagen, det lämnades åtminstone en sammanfattning — för min del gärna hur vidlyftig som helst — av vad inom utrikesnämnden har förekommit, ty på det sättet skulle en utredning, som utrikesutskottet annars skulle skapa, ha åstadkommit redan i sammanhang med propositionens framläggande, av samma personer för övrigt, vilka skulle ha gjort utredningen i utrikesutskottet. Jag medger, att det uppstår en lucka i avseende å motionerna, då det är svårare också att tänka sig, att riksdagen begär ett yttrande av utrikesnämnden om en föreliggande motion, men kommer det en motion av intresse, finns det ju ingenting, som hindrar Kungl. Maj:t att föranstalta överläggning om ämnet för den motionen inom utrikesnämnden.

Vill man nu så att säga slå tillsammans utrikesnämnd och utrikesutskott och slå tillsammans dem även rent formellt, så vore det i alla händelser enligt mitt förmenande korrektare och bättre att gå den motsatta vägen och således låta utrikesnämnden i större eller mindre mån fungera som utrikesutskott. Därigenom slipper man ifrån de här många undantagen, bland annat om statsråds närvaro, om fungerande mellan riksdagarna o. dyl.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Med allt behjärtande av önskvärdheten av en mera tillfredsställande beredning av utrikesärendena — men med betonande samtidigt av att riksdagens befogenhet eller befattning med utrikesärendena icke genom det föreliggande förslaget till sitt omfång ökas — är summan av vad jag har att säga, att saken är icke så klar, att man icke kan tänka sig, att en utredning, som Kungl. Maj:t skulle kunna göra, kunde leda till ett annat resultat. Saken kan icke heller antagas vara så pass brådskande, att man icke kan gå den vägen, även om det hade varit önskvärt enligt mitt förmenande, att Kungl. Maj:t redan vid denna riksdag hade framlagt ett på grundlig utredning grundat förslag om vidgad befogenhet eller vidgade uppgifter för utrikesnämnden. Under nu föreliggande förhållanden, herr talman, förenar jag mig i avslagsyrkandet.

Herr Lindhagen: Herr talman! Såsom motionär får jag väl säga, att jag instämmer i alla delar i konstitutionsutskottets förslag. Det kan ju i en sådan här gammal omtvistad fråga, där olika åskådningar bryta sig mot varandra, inte begäras, att den skulle vara fullflugen på det sättet, att alla skulle vara belättna med förslaget. Men det är ju i dessa svåra tider i alla fall ett första steg för att låta riksdagen på ett effektivare sätt kunna vara med om landets orientering i utrikesfrågor i de förevarande fallen.

Vi veta ju, att i alla andra s. k. kulturländer, där parlamenten inte äro avskaffade, finns nu ett ordentligt parlamentariskt utrikesutskott. Och då kan väl också den svenska riksdagens medlemmar någon gång lära sig förstå, att det skulle kanske kunna gå an även i den svenska riksdagen. Det, som här står strid om, är den gammalmodiga inställningen inom svenska folket och dess riksdag, att utrikesärenden är en sådan säregen och av sekretess behöflig institution, att dessa ärenden inte kunna överlämnas till någon offentlighet och inte heller till någon banal riksdagsöverläggning, utan det kan bara vara alla dessa »fäsörer», som herr Hammarskjöld talade om, eller någon av dessa »stora gestalter», som herr Björkman å sin sida talade om, som äro mäktiga att själva koppla ihop något kotteri, som får i riksdagens ställe avgöra landets öden i utrikespolitiken.

Så vill jag säga, att det acceptabla i det här förslaget är ju, att man funnit en medelväg till en början mellan de olika åskådningar, som här brottas. Det är här å ena sidan ett vanligt ordinarie och på riksdagens grundval uppbyggt utrikesutskott, som talar för riksdagen men på samma gång beredes tillfälle för Konungen, när han så vill, att enskilt överlägga med utskottets förtroendemän från riksdagen för att få en egen personlig uppfattning. Det ena är Konungens tillfälle att bli underrättad och det andra är riksdagens tillfälle att bli underrättad och få besluta. Konungen har sedan sin beslutanderätt i regeringen, och han blir då i tillfälle att bättre besluta. Det tycker jag är en anordning, som man bör å omse sidor kunna acceptera. Det får verkligen anses vara en ganska fin uppfinning av konstitutionsutskottet. Det är också sjuutton ledamöter, som stå bakom detta förslag.

Den svenska utrikesnämnden är ju såsom en ensam utrikesrepresentation för riksdagen en enastående konturlös, oorganiserad bastard mellan regeringskanselj och parlamentarisk ordning. Land och folk kunna väl ej vara betjänta med en organisation, som ej får beredsetid, ej får fatta beslut, ej får yrka något, ej underställes riksdagsmotioner i utrikes ärenden, ej eljest står på något sätt i kontakt med sina kommittenter i riksdagen, ej får välja ordförande, ej får föra protokoll och praktiskt taget ej får yppa något av vad som förekommit. Inläggen även inom utrikesnämnden bliva i brist på protokollföreläggning tillspillogivna för samtid och eftervärld. Andra lagutskottets ordförande herr Westman — förlåt mig, att jag åberopar herr Björkmans »stora

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
gestalter» för att bli mera imponerande — kallade 1932 i första kammaren nämnden en förgylld rättfälla, och »den stora gestalten» Reuterskiöld yttrade vid samma tillfälle, att nämnden var inte en parlamentarisk nämnd därför att den vände ryggen åt parlamentet.

Nu var det emellertid så, att en frisinnad regering 1932 lade fram förslag om inrättande av ett utrikesutskott såsom en nödvändighet, förordad 1931 av en »stor» parlamentarisk kommitté, där det knappast fanns någon skiljaktighet i frågan. Konstitutionsutskottet har därför även 1932 i anledning av nämnda regeringsproposition framlagt denna sak för riksdagen. Nu har jag ju tyckt, att utrikesministern skulle ha kunnat påverka regeringen att framlägga en proposition i frågan, men Sandler har ju i dag givit ett besked om varför han inte ville göra det. Då riksdagen visade sig till den grad ointresserad för sitt eget inflytande och sin egen maktställning, som skedde vid förra tillfället 1932 genom motståndet från några herr Björkmans »stora gestalter», så är det ju förlåtligt åtminstone, om utrikesministern inte ville påtvinga en så obenägen riksdag något regeringsförslag utan väntade i stället på initiativ från riksdagen själv. Detta initiativ har nu kommit.

Herr Bagge är en »stor gestalt», men han har försvunnit från kammaren och han kan ju därför inte höra på vad en så ringa person som en menig säger till honom. Det vore dock roligt, om herr Bagge vore här och kunde genmäla någonting, men nu för tiden springa dessa »stora gestalter» sin väg ur kammaren. Staaff och Branting sutto alltid på sin plats för att höra på alla, ringa och stora, och hjälpa stora och små till att krossa både stora och små. Så skall en partiledare uppföra sig, men det är bortlagt i det nuvarande parlamentet. Det är alldeles bortlagt, herr talman.

Nu sade emellertid herr Björkman till att börja med att det gällde här »de stora gestalterna», som skulle bli uteslutna. Jag fäste mig särskilt vid det där uttrycket — herr Björkman är alltid en hygglig medmänniska i det privata, och i kammaren är han ibland dess konservativaste medlem, vilket också är tillåtligt. Han förklarade alltså att det var bekymmersamt för de nuvarande stora gestalterna i utrikesnämnden, som skulle bli uteslutna och inte komma till samma inflytande som de för närvarande ha, enär man ej kunde begära att de skulle slita ut sig med ett ordinärt utskottsarbete. Men vi kunna ju göra så, herr Björkman, att vi sätta in »de stora gestalterna» — partiledarna, sade han till på köpet — i utrikesutskottet. Herr Björkman tyckte som sagt, att man inte skulle besvära dem med att knega i ett utskott, för det äro de för gamla till, menade han, förmodar jag. Om nu emellertid Björkman vill ha bara gamla, som äro uttröttade och inte kunna sitta i ett ordentligt utskott och arbeta, så är det ju rimligt att vi sätta in yngre suppleanter i mängd, så att de där »stora gestalterna» kunna få lov att vara borta så mycket de vilja. Någon gång, när det personligen kan falla dem in, kunna de ju intaga sina ordinarie platser och synas bakom de stora avgörandena. Och då har ju problemet beträffande utrikesutskottets inre funktion kommit till avgörande även enligt Björkmans önskan.

Herr Bagge frammanade frihetstiden. Han påminner sig således inte, att vi nu leva i en annan tid. Man bör inte röra sig med sådana omaka analogier. Om man vill åberopa analogier, kan man dra fram exemplet Finland, ty där har man verkligen en anordning, som är liknande den vilken här föreslås. Där har man en institution, som fungerar både under riksdagstiden och då riksdagen icke är samlad. Och vad Sverige beträffar tillkommer med förslaget också möjlighet för Konungen att personligen — ehuru förbjuden enligt grundlagen att yttra sig i riksdagen — dock få rådgöra med representanter för riksdagen.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Vidare har herr Bagge förklarat, att någonting orimligare än den nuvarande utrikesnämnden har han icke varit med om. Han har vantrivts där i högsta grad. Och ändå vill han vara kvar och vantrivas i ytterligare fem år, och äventyra Sveriges säkerhet och riksdagens inflytande under denna tid, så farlig i följd av de oerhörda händelser, som kunna inträffa. Det är en verklig uppoffring för landets välfärd att vilja vantrivas på det sättet och även äventyra så mycket bara av omtanke för fäderneslandet! Men kanske det är därför att det finns två eller tre ledamöter från högern, som reserverat sig i utskottet, och som han inte nu vill lämna i sticket.

Dessutom ville ju Bagge i går tydligen helst att vi skulle utträda ur folkförbundet och således leva vårt eget fria liv i denna värld, full med torpeder och undervattensskär och allt upptänkligt som kan hindra seglatsen. Detta skulle vi göra! Men då behöva vi väl också en kraftig organisation av vår riksstyrelse, där både svenska folkets riksdag — såvida det inte var herr Baggens mening att bli av med den också förr eller senare — och svenska folkets regering på bägge hållen bli tillgodosedda.

Nu föreligger här en reservation av herr Bergman, och man får ju i alla fall medge att det ligger någonting under den. Reservanten har dragit upp frågan, huruvida statsråd skulle få frihet att infinna sig i alla utskott och — som jag kallar det — piska in sina egna partivänner. Därför har inte heller jag för min del velat ha statsråden in på det sättet i utskotten. Nu tycker reservanten, att detta kan vara äventyrligt även beträffande utrikesutskottet och även detta kan sägas. Men med den envetna uppfattning, som ännu gror i vårt land om utrikespolitikens säregna beskaffenhet, kan det vara försvarligt liksom det för detta förslags antagande även är nyttigt att undantagsvis just utrikesministern får den nu tillämnade säruppgiften.

Därför tycker jag, att på sådana grunder kunde Bergman ha låtit sig nöja med att skriva till protokollet, att här gäller det en säruppgift för utrikesministern, beroende just på de omständigheter som jag nyss antytt. Men jag kan inte instämma med utrikesministern då han förklarade, att om inte han får tillträde till utrikesutskottet, så vore ett utrikesutskott, som han uttryckte sig, »väsentligen meningslöst». Det är verkligen att gå för långt — så får man inte uttrycka sig i en sak sådan som denna. Men nu äro vi alla ense om att han skall få komma dit — utom Bergman, och jag vet ju inte vad hans parti säger eftersom han hittills ensam är skiljaktig. De andra partierna tyckas emellertid vara eniga om att det kan vara lämpligt *för saken*, om utrikesministern får figurera även officiellt i utrikesutskottet.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag obetingat bifall till utskottets mödosamt och skickligt hopfogade förslag, som omsider har lett till något, som vi ha strävat för under årtionden i den svenska riksdagen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! När jag dristat mig att begära ordet i denna fråga, vill jag till att börja med ge uttryck åt min förvåning över att frågan överhuvud taget nu har kommit fram och även att konstitutionsutskottet har tillstyrkt den i den form, som det föreliggande utskottsutlåtandet ger vid handen. Det är ju nämligen så att för helt kort tid tillbaka voro dessa spörsmål föremål för en grundlig utredning av en tillsatt parlamentarisk kommitté, som ju visserligen kom fram med ett förslag om att ett utrikesutskott skulle tillskapas, men resultatet blev att detta tillbakavisades av riksdagen. Näppeligen torde någonting ha inträffat, som borde ge skäl för att riksdagen nu intar en annan ställning.

Jag vill också tillåta mig konstatera, att jag tror att konstitutionsutskottet ansträngt sig till ytterlighet för att så att säga mjuka upp förhållandena, när

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
det gällt att avgöra, vilka uppgifter utrikesutskottet skulle få, och detta tror jag att konstitutionsutskottet gjort i syfte att få frågan igenom. Jag har säkerligen ingen skyldighet att fördölja, att arbetet inom konstitutionsutskottet bedrivits inom en därför tillsatt delegation, som skulle försöka åstadkomma något resultat. Denna delegation hade överläggningar med ordförandena i vissa av riksdagens utskott, och jag vågar bestämt påstå, att vid detta tillfälle avstyrkte i varje fall en betydande majoritet ett förslag till riksdagen om att ett utrikesutskott skulle tillskapas.

Det framgår av utskottsutlåtandet att man skulle försöka låta detta utrikesutskott få så litet att göra som möjligt. Jag tror att det blir ytterligt svårt för talmännen att gallra ut de ärenden, som eventuellt skola hänskjutas till detta utskott, om de skola ta direktiv av det utlåtande, som här föreligger. Det säges i utlåtandet, att det kan till och med anses vara en fördel, om utrikesutskottets arbetsböda ej skulle bli alltför omfattande med hänsyn till den sammansättning detta utskott bör äga. Jag vet inte hur man skall tolka ett sådant uttalande från utskottets sida, när man skall tillskapa en så viktig organisation som ett utrikesutskott. Det är väl meningen att det skall åtaga sig de uppgifter, som det kan få? Och vad dess sammansättning beträffar måste det väl vara fullt arbetsdugligt? Man kan väl inte på något sätt syfta till att ransonera arbetsbödan med hänsyn till den sammansättning, som detta utskott bör äga?

I stället säges det ifrån att det otvivelaktigt blir följden, att sammansatta utskott skulle komma till stånd och att alltså en avsevärd mängd frågor skulle hänskjutas till sammansatt utskott, bestående av utrikesutskottet å ena sidan och stats-, bevillnings- eller möjligen även lagutskott å den andra. Nu veta alla, som deltaga i det praktiska utskottsarbetet här i riksdagen, vilken olägenhet vi ha i våra arbetsförhållanden av de sammansatta utskotten. Man har, så länge jag varit med åtminstone, försökt att sträva efter att undvika dessa i största möjliga mån. Men nu inbjudes här till en ökning av dessa arbetsformer, vilket enligt min uppfattning blir till olägenhet.

Jag har vidare gjort mig en del frågor, som jag inte kan låta bli att framställa även här — jag har frågat framstående ledamöter av konstitutionsutskottet under hand, men jag har inte kunnat få något bestämt svar. Här föreslås rätt för utrikesministern att närvara i utrikesutskottet, men om nu de viktigaste frågorna skola handläggas av sammansatta utskott, skall man då tänka sig att utrikesministern får tillträde även till dessa sammansatta utskott? Om Hans Maj:st Konungen får tillkalla utrikesutskottet för överläggning, får han även till överläggning kalla ett sammansatt utskott? Det skulle vara mycket intressant om konstitutionsutskottets ordförande ville svara på dessa frågor, ty jag tror att de ännu äro oklara. Att fatta beslut i en så utomordentligt viktig angelägenhet utan att ha dessa frågor klarlagda tycker jag inte är värdigt riksdagen.

Vidare talar man om tystnadsplikten. Det är klart att sådan får man i viss utsträckning ålägga sig även inom andra utskott. Men om ett utrikesutskott skall avge offentliga betänkanden, måste väl tystnadsplikten vara tämligen begränsad. Man kan väl inte samtidigt med tystnadsplikt över det hela avge offentliga betänkanden?

Vidare är det ett spörsmål av rent praktisk art, som man måhända bör ta en smula hänsyn till. Utrikesutskottet skall bestå av sexton ledamöter och sexton suppleanter. Hitintills har det varit så att suppleanterna i utrikesnämnden icke inkallats utan att någon av de ordinarie ledamöterna haft förfall. I utrikesutskottet däremot skulle väl suppleanterna, i likhet med vad som sker i andra utskott, ständigt vara närvarande. Skall följden av detta sedan bli

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

att suppleanterna, när utrikesutskottet skall vara utrikesnämnd, ständigt skola sitta även i utrikesnämnden? Skola följaktligen under sommarens och höstens lopp, när utrikesnämnden behöver sammankallas för kanske några få timmars överläggning, 32 ledamöter av riksdagen resa hit till Stockholm i detta syfte? Det är en apparat som förefaller åtminstone mig onödigt stor.

Till sist vill jag endast tillägga en reflexion, som jag tror är riktig. Jag ber att få konstatera, att så länge jag kan minnas tillbaka, ha när det gäller ömtåliga utrikespolitiska frågor samtliga riksdagspartier haft den inställningen, att den svenska riksdagen skulle uppträda *enigt utåt* i dylika ömtåliga frågor. När det nu uppstår sådana ömtåliga situationer, har ju Kungl. Maj:t möjligheter att inhämta utrikesnämndens mening, och Kungl. Maj:t får sedan med stöd av de råd och yttranden, som där komma fram, intaga en ställning, som väl åtminstone utåt förefaller att vara ett uttryck för landets mening — den mening som omfattas av landets regering efter de råd, som riksdagens förtroendemän ha givit. Men då man i ett utrikesutskott näppeligen alltid kan komma till enighet, måste man avge utlåtanden med reservationer, vilka sedan kunna vara till stort men, när det gäller att få ett uttryck för den uppfattning, som skall utgöra basen för blivande avgöranden i dylika ömtåliga utrikespolitiska ärenden.

Herr talman! Med dessa korta utläggningar anhåller jag för min del att få yrka avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr Bagge: Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat kammaren ännu en gång, i all synnerhet inte efter herr Hammarskjölds anförande, som föreföll mig säga ungefär allt som behöver sägas, om det inte varit så att jag direkt apostroferats dels av utskottets ärade ordförande och dels av utrikesministern.

Konstitutionsutskottets ordförande frågade i emfatiska ordalag, huruvida jag verkligen trodde på vad jag sagt om att man även borde betänka möjligheten av den utvecklingen, att ett utrikesutskott, på det sätt som här föreslagits, faktiskt skulle kunna tänkas komma att taga ledningen ifrån regeringen. Han förmenade, att detta fullständigt saknade fäste i verklighetens värld. Jag har ej påstått att detta *nödvändigtvis* måste inträffa. Vad jag velat säga är endast att det är *möjligt* att så kan bli förhållandet, och att vi under sådana förhållanden ha anledning att inte förhastat oss utan tänka över en sådan möjlighet. Om herr Reuterskiöld menar att sekreta utskottet ligger alltför långt tillbaka i tiden för att få vara med i verklighetens värld, så vill jag påminna om att det i andra länder hänt, att mäktiga utrikesutskott tagit ledningen från landets regering på ett sätt, som varit allt annat än lyckligt. Jag tänker därvid inte endast på Förenta staternas bekanta mäktiga senatsutskott, där ju speciella konstitutionella förhållanden ligga bakom, utan den utvecklingen har även förekommit i andra länder.

Vad så beträffar utrikesministern undrade han hur jag kunde påstå, att det inte var någon brådska med detta ärende, och om jag hade glömt sedan i går, i vilka upprörda tider vi leva. På det har jag allenast att svara, att frågan huruvida det är brådska att i dessa upprörda tider få den här föreslagna anordningen genomförd helt och hållet är beroende på huruvida man anser anordningen vara lycklig eller inte. Anser man den vara olycklig, äro de upprörda tiderna tvärtom en anledning att vänta med saken. Jag tror också på de grunder, som av herr Johan Nilsson här anförts, och då jag är livligt övertygad om nödvändigheten att riksdagens befattning med utrikesärenden sker på ett sätt, som motsvarar det ömtåliga läge, i vilket vi befinna oss, att en anordning sådan som den föreslagna inte vore lämplig.

Jag vidhåller som min åsikt att det vore mycket bra, om denna sak finge

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

komma fram i form av en proposition från Kungl. Maj:t. Herr utrikesministern förklarade att Kungl. Maj:t varit så ömsint i fråga om riksdagen och dess ställning till ett utrikesutskott, att då riksdagen avslagit saken år 1932, ville Kungl. Maj:t inte återkomma med den år 1936. Ja, om Kungl. Maj:t alltid vore lika ömsint i fråga om riksdagens ställning, när riksdagen har avslagit en proposition, skulle situationen måhända för närvarande se en smula annorlunda ut!

Herr Hamrin: Herr talman! Vill man ha ett bevis för vilka frågor som äro de svåraste, som riksdagen har att behandla, så har man ett bevis just i dag: det är svårigheterna att reformera riksdagsarbetet, att få riksdagen att reformera sig själv.

Här ha under denna ganska långa debatt flera personer uppträtt, som äga sakkunskap, när det gäller utrikesnämndens arbete, och ifrån alla håll vitsordas enstämmigt att det icke är bra som det är. Sålunda vitsordades detta av herr Bagge, och även herr Hammarskjöld gav uttryck åt samma uppfattning. Men herr Bagge hinner knappast uttala detta omdöme om utrikesnämnden och dess arbetsätt, förrän han förklarar att det förslag, som här föreligger, är en ganska besynnerlig anordning. Vad ligger det då för besynnerligt i detta? Det demokratiska genombrottet för över femton år sedan medförde ju ett ökat inflytande från riksdagens sida jämväl i fråga om behandlingen av utrikespolitiska angelägenheter. Man skulle, i den mån detta var möjligt och lämpligt, avskaffa den s. k. slutna diplomaten och gå över till den öppna. Man ändrade grundlagens bud om börjandet av krig och slutandet av fred, och man inrättade också utrikesnämnden i sammanhang därmed.

För min del vill även jag instämma i de omdömen, som här uttalats rörande utrikesnämndens arbete, på grund av de års erfarenhet jag har såsom ledamot av denna nämnd. Jag skulle särskilt vilja rikta uppmärksamheten på en sak, nämligen att det för närvarande ligger i regeringens — främst utrikesministerns, förmodar jag — skön att informera eller icke informera utrikesnämnden i angelägenheter, som falla under dess handläggning — det är beroende på om han vill eller inte vill. Jag måste medge att jag nog många gånger har funderat över varför inte utrikesnämnden under de former, som nu sker, blivit oftare sammankallad och mer informerad än vad som skett. Jag tror inte att i det avseendet den nuvarande regeringen visat sig vara alldeles särskilt angelägen om att stå i kontakt med utrikesnämnden, i varje fall innan beslutet redan ha blivit fattade. Jag menar att denna anmärkning, som säkerligen kan riktas mot andra regeringar och andra utrikesministrar än den nuvarande, åtminstone till viss del bortfaller, sedan man genomfört en anordning som den här föreslagna.

Liksom en del av de föregående talarna, särskilt herr Johan Nilsson i Kristianstad, hyser jag en viss tveksamhet beträffande anordningarna med avseende på fördelningen eller rättare sagt sorteringen av ärendena. Ty det måste komma att uppstå vissa svårigheter, när det gäller att fördela ärendena, kanske inte så mycket mellan utrikesutskottet och konstitutionsutskottet som när det gäller bevillningsutskottet och i viss mån även statsutskottet. Men, herr talman, en sådan tveksamhet uppstår redan nu när det gäller fördelningen av vissa ärenden, och framför allt har ju så varit fallet tidigare, när det gällt fördelningen mellan ständiga och tillfälliga utskott. Det händer ju också en och annan gång att talmannen får mottaga en framställning, som lämnas från ett utskott för att skickas till ett annat. Jag förmodar därför att dessa svårigheter snart nog komma att lösas genom praxis och erfarenhet.

Slutligen hyser jag tvekan beträffande utrikesministerns rätt till tillträde

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

i detta nyupprättade utskott. År 1934, då vi diskuterade frågan om statsrådets ställning i detta avseende, hade jag ett längre anförande, vari jag utvecklade mina skäl för att taga avstånd ifrån kravet på statsrådets tillträde till utskotten. Nu måste jag ju bekänna, att om man genomför denna reform och sålunda medger utrikesministern tillträde till utrikesutskottet, har jag svårt att tänka mig hur man principiellt sett skall kunna resa motstånd emot en utvidgning av detta system att gälla jämväl andra departementschefer och de övriga ordinarie utskotten. Herr Reuterskiöld har gentemot herr Bergmans invändningar framhållit, att man inte kan begära att utrikesministeriets tjänstemän äro kompetenta att inför utrikesutskottet föredraga de ärenden av utrikespolitisk natur, som där kunna komma att handläggas. Jag har utvecklat mina synpunkter på denna fråga vid det nyssnämnda tillfället, och jag vill här endast i huvudsak påpeka vad jag då anförde. Jag sade att när det gäller frågorna inom departementen, är det nog til syvende og sidst så att där finnas ämbetsmän, som behärska detaljerna i större utsträckning än vad departementschefen gör. Och när det gäller utrikesdepartementet, framför allt när det gäller handelspolitiska eller dylika ärenden, som handläggas inom en särskild avdelning inom utrikesdepartementet, föreställer jag mig att utrikesministern i själva verket jämförelsevis litet deltagar i beredandet av dessa ärenden. När det gäller de rent utrikespolitiska frågorna, förhåller det sig naturligtvis på annat sätt, men även där har utrikesministern till sitt förfogande en man, som står honom så nära att han säkerligen i mycket stor utsträckning är informerad även när det gäller de mest ömtåliga frågor. Därtill kommer att ytterligare sådana informationer kunna äga rum, när en person i den ställningen blir kallad att ge upplysningar inför utrikesutskottet.

Jag ansluter mig därför, herr talman, till den reservation som herr Bergman här avgivit. Och jag undrar om det inte var någon överdrift i herr utrikesministerns uttalande rörande denna reservation, när han gjorde gällande, såsom jag fattade hans yttrande, att han hellre såge ett avslag än ett godkännande av en reform på de villkor, som herr Bergmans reservation innehåller. Men jag vill tillägga, herr talman, att jag inte tillmäter reservationen så avgörande betydelse att jag inte, därest densamma faller, kan gå med på att rösta för utskottets förslag sådant det här föreligger.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Jag vill fästa uppmärksamheten på vad jag sade rörande herr Bergmans reservation, nämligen att efter min mening ett bifall till densamma skulle göra denna reform väsentligen meningslös.

Jag var inte så litet förvånad över den första delen av herr Hamrins anförande. Han syntes vilja göra gällande, att utrikesnämnden hölles mindre informerad nu än tidigare. Jag är så mycket mera förvånad över detta yttrande, som herr Hamrin måste mycket väl känna till, att det just under den senaste tiden har igångsatts en anordning, varigenom det utöver det meddelande, som enligt grundlagen skall lämnas av utrikesministern vid riksdagens början, också har lämnats skriftliga fortlöpande informationer av en beskaffenhet, som aldrig tidigare har lämnats utrikesnämnden.

Herr Bärq, Anders: Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att giva uttryck åt en mycket stor betänksamhet i fråga om det här föreliggande reformförslaget, såsom reformförslag sett, och jag har stärkts i den uppfattningen, att det kan vara skäl, att även ifrån den partigrupp, som jag tillhör, någon röst höjes, som inte vill deltaga i den allmänna lovsången eller ens ge de erkännanden, som herr Lindhagen för sin del gav uttryck åt. Jag förstår mye-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ket väl att uppskatta herr Lindhagens varma strävanden till åstadkommande av en annan, enligt hans och kanske enligt allas vår mening önskvärd bättre ordning på det här området än den, som nu gäller. Och om jag inte misstar mig alltför mycket, så är det herr Lindhagens bestämda syfte att åstadkomma en öppenhet i utrikespolitiska ting, som nu inte förefinnes. Det gör mig ont att spela olycksbarn, men jag tillåter mig att spå, herr talman, att om herr Lindhagen, som vi hoppas, får leva och i fortsättningen deltaga i riksdagsarbetet och prova den här nya reformen, så kommer han säkerligen att få liksom nu stå utanför den här förgyllda rättfällan och undra vad som förekommit inuti densamma. På mig har då i varje fall det föreliggande förslaget inte gjort det intrycket, att det skulle medföra, att alla de spörsmål, som herr Lindhagen önskar skulle kunna behandlas inför öppna dörrar, hädanefter skulle ligga öppna för riksdagen. Jag har säkerligen icke misstagit mig i det här fallet på effektiviteten i det föreliggande förslaget. Jag har emellertid sökt att under hand få upplysningar och klarhet i en hel del dunkla punkter i föreliggande fråga, och jag måste, även om jag stöter konstitutionsutskottets av mig högt värderade och uppskattade ordförande, säga, att varken han eller hans framstående kamrater inom utskottet ha lyckats giva mig klarhet i en hel del saker, som jag i min nyfikenhet gärna skulle vilja veta något mera om, åtminstone för att kunna deltaga i den beundran av det föreliggande förslaget, som från vissa håll kommit till synes.

Jag skall inte trötta kammaren genom att erinra om en del ting, som för mig äro mycket dunkla, men jag kan få lov att om min syn på saken helt allmänt säga, att det förefaller mig, som om man väsentligen misslyckats med detta försök att åstadkomma en bättre ordning. Jag har tänkt mig, att vad man från utrikesministerns och regeringens sida — jag föreställer mig, att regeringen delar utrikesministerns uppfattning — här syftar till är att ha tillgång till möjligheter för rådslag med, låt mig gärna säga, ett riksdagsutskott, sammansatt på lämpligt sätt, under andra och friare former än vad som är möjligt i utrikesnämnden. Jag kan ju inte behöva använda samma uttryck om ledamotskapet i utrikesnämnden, som herr Bagge använde, men jag får lov att säga, att det må ursäktas mig, om jag, även om jag inte skulle vilja uttrycka det på samma sätt som han, delar hans känslor i detta fall. Så, som utrikesnämnden nu arbetar, lär det näppeligen vara möjligt att få in annan luft där. Man kan väl åstadkomma litet mera precision. Det kan ju föras protokoll, så att man kan, om inte offentligt, så åtminstone mera konfidentiellt få fastslaget vad de olika ledamöterna ha givit uttryck åt för uppfattningar, så att mycket framträdande omkastningar inte uppstå under gången mellan kungl. slotet och riksdagen. Men överhuvud taget förefaller det mig, som sagt, rätt otänkbart, att man under rådande förhållanden här skulle kunna få den sortens överläggningar eller överväganden till stånd med fri och obunden diskussion, som jag föreställer mig, att utrikesministern gärna skulle vilja ha till stånd, för att han därur skulle kunna ösa de råd och taga de intryck, som för honom kunna vara gagneliga vid ställningstagandet till frågorna på det förberedande stadiet. Och jag vill, med den erfarenhet jag har från utrikesnämndens sammanträden, ha sagt ut, att oftast gå nog vederbörande statsråd, som haft föredragningar i utrikesnämnden, därifrån ungefär lika fattiga som de gått dit — eller lika rika, om man hellre vill använda det uttrycket.

Om nu syftet är att på det sättet knyta närmare samband mellan, låt oss säga i första hand utrikesledningen och riksdagen, så frågar jag mig, om man behöfve gå en så pass krokig väg, som man här föreslår. Finnes det ingen annan möjlighet att giva vederbörande statsråd, utrikesministern, tillfälle att under samma fria former, vari man har tänkt sig, att överläggningarna skulle

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ske i ett utrikesutskott, deltaga i överläggningarna i en utrikesnämnd? Det är väl kanske inte möjligt, men är det inte möjligt, utan man i stället måste ha dessa två institutioner, den ena arbetande under riksdagen och den andra — utrikesnämnden — arbetande mellan riksdagarna, så får man väl i herrans namn dragas med det, men inte är, så vitt jag kan förstå, mycket att vinna av detta. Jag frågar mig då: är det inte här på det sättet, att en hel del av dessa viktiga utrikesärenden handläggas mellan riksdagarna på det förberedande stadiet, alltså just då vederbörande statsråd skulle ha det största intresset av att få sådana överläggningar till stånd, som jag gissar utrikesministern räknar med att få till stånd under riksdagstiden med utrikesutskottet? Jag har litet svårt att begripa vad som innefattas i det föreliggande grundlagsförslaget, men jag gissar, att meningen inte är, att detta utrikesutskott skall kunna sammankallas mellan riksdagarna, utan då skall endast utrikesnämnden fungera, och då ha vi precis samma utrikesnämnd med herr Bagges »otrevnad» att dragas med, som vi nu ha.

Vad utrikesutskottet skulle få för stor roll att spela under riksdagen, har jag också svårt att fatta. Det är ju ändå så, att alla de frågor, propositioner och motioner i utrikespolitiska ting, som nu läggas inför riksdagen, behandlas ju ändå i vanlig ordning i utskott. Det är bara fråga om, vilken institution som skall förbereda dem i riksdagen, antingen utrikesutskottet eller något annat utskott. Något större antal frågor, enkannerligen regeringsförslag, kommer väl inte den nya ordningen att ge möjlighet att framföra i riksdagen — den nuvarande ordningen är väl intet hinder därför — utan vad man skulle vinna i riksdagsarbetet är väl den fördelen, att utrikesministern skulle ha tillträde till utskottet och där på det förberedande stadiet av ärendenas handläggning få höra utskottets mening, d. v. s. det skulle bli en rådgivande församling och spela samma roll här i riksdagen som utrikesnämnden skulle spela i allmänhet. Ja, det är givetvis en fördel att ge regeringen under riksdagstiden tillgång till en institution, som kan fungera på ett mera tillfredsställande sätt än vad herr Bagge anser vara fallet med utrikesnämnden. Det är ju alltid en fördel. Men om man räknar detta som en förmån, kan jag inte begripa dem, som anse, att man skall utestänga utrikesministern från tillträde till detta utskott. Det förefaller mig vara precis lika orimligt som att hålla på, att utrikesministern eller vederbörande statsråd, som har ärendena till behandling, utestänges från utrikesnämnden, och det har jag nu inte hört någon yrka på. Och ganska märkligt skulle det väl vara, om statsråden skulle ha tillträde till utrikesnämnden och där kunna rådfråga, men inte få tillträde till utrikesutskottet. Vinner herr Bergmans reservation gehör, det blir väl på det sättet, att, t. ex. utrikesministern, för att under riksdagstiden kunna få del av utskottets uppfattning i en viss fråga, nödgas föranstalta om anordnande av utrikesnämnd, så att utrikesutskottet får flytta upp på slottet för att utrikesministern skall få tala med detsamma, då han inte har tillfälle att göra det under riksdagshusets tak. Jag frågar mig, herr talman, om detta skulle kunna anses som en förnuftig ordning. Skall det vara något värde med den här reformen, måste den innebära, att utrikesministern kan komma ansikte mot ansikte med utrikesutskottets ledamöter på ett bekvämare sätt än nu och på det stadiet under arbetets gång, då det kan vara påkallat att få ett rådslag till stånd. I annat fall har jag svårt att fatta, att det innebär något som helst av värde.

Herr talman, jag kanske här skulle kunna få tillägga, att jag har lika svårt att förstå meningen med att man, som utskottet lär avse, skall förhindra utrikesministern att deltaga i ett sammansatt utskotts förhandlingar. Det kan ju nämligen vara utrikespolitiska ärenden av ganska vital natur, som remitteras

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

till utrikesutskottet, men så befinnes det, att ärendet bör behandlas i ett sammansatt utskott, t. ex. ett sammansatt konstitutions- och utrikesutskott. Är det nu så, att ärendena handläggas enbart inom utrikesutskottet, då skulle utrikesministern få tillträde till förhandlingarna, men om det faller utskottet in att få till stånd ett sammansatt utskott, då skulle utrikesministern vara avstängd från denna möjlighet rörande samma viktiga fråga, i vars behandling han skulle få deltaga om utrikesutskottet ensamt handlägger frågan. Varför skulle han inte få lägga näsan i, även när fråga bleve om ett sammansatt utskott? Jag frågar mig därför, om man nu verkligen vill nå något förnuftigt syfte med den här enligt min uppfattning tämligen, jag höll på att säga, värdelösa reformen, men jag kan ju i stället säga det här försöket, som föreslås, bör man då inte vara en smula konsekvent i sitt handlande?

Angående ärendenas fördelning på och remissen till olika utskott föreställer jag mig, att svårigheterna här bli större för talmän och presidier än vad de äro på andra områden. En rad utlandet berörande ärenden inom riksdagen äro av den beskaffenhet, att det bör vara mycket besvärligt att avgöra t. ex., om ett ärende skall gå till bevillningsutskottet eller om det skall gå till utrikesutskottet. Men den saken reder sig alltid, får man hoppas, och jag är övertygad om, att de olägenheter, som följa med denna uppdelning, inte äro större än att man kan behärska dem, även om jag föreställer mig, att de kunna ställa till en viss oreda i riksdagsarbetet.

Ja, herr talman, jag har ingen fruktan för att utrikesutskottet skulle komma att bli ett så mäktigt utskott, att riksdagen behöver draga sig för att för den skull bifalla konstitutionsutskottets förslag. Och ingen större fara följer väl heller med om det blir alltför obetydligt. Jag skulle tro, att det man kan vänta av förslaget förverkligat är misräkning i fråga om vad man har önskat att nå. Men någon sådan olycka är det inte att möta misräkningar i riksdagsarbetet, att man behöver verkligt oroa sig för vad som nu kommer att ske.

Jag har ingen håg att ge det här förslaget min röst. Men jag skall å andra sidan inte sätta mig emot det. Min röst betyder ju inte mycket. Vad som har imponerat på mig är utrikesministerns livliga önskan att få igenom denna reform. Jag skulle bara ha önskat, att excellensen litet mera oförbehållsamt hade sagt ut, hur litet han ändå innerst måste vänta sig av den.

Skall jag deltaga i en votering i det här ärendet, kommer det att bli emot herr Bergmans reservation, vilken jag anser vara ganska oförklarlig av en i dessa ting så pass frigjord och vidsynt man som herr Bergman. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Åkerberg: Herr talman! I likhet med många föregående talare anser jag inte, att denna lösning är någon avgörande idealisk lösning, men jag är beredd att taga detta steg, och jag anser, att också riksdagen bör kunna vara beredd att taga det. Att den nuvarande anordningen är förenad med väsentliga olägenheter, kan man ju inte komma ifrån. Att frågan nu har tagits upp av konstitutionsutskottet beror väl inte bara på, att det utrikespolitiska intresset för närvarande är större än vanligt. Det har väl också sitt alldeles speciella skäl. Jag tänker, att det har ett visst sammanhang med det missnöje, som riktats mot regeringen därför, att den inte inkallade en urtima riksdag för behandling av frågan om sanktionerna. Vi veta, att det blev en skarp kritik i pressen från åtskilliga partitidningars sida för detta. Regeringen beskyldes för att ha utövat en straffvärd maktfullkomlighet. Men det upplystes ju så småningom, att samtliga partiets ledare i utrikesnämnden hade avstyrkt inkallande av en urtima riksdag. Då tystnade visserligen kritiken, men man

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

kan ju inte säga, att en anordning, som kan giva anledning till sådana missförstånd, är idealisk. Det förefaller mig ändå underligt, att i dag motståndet mot denna anordning, som ju i viss mån har tillkommit för att tillfredsställa denna opinion, är störst från det håll, där kritiken den gången var svårast. Införandet av ett utrikesutskott komme väl inte att råda bot fullständigt eller ens till någon väsentlig del på just denna olägenhet. Överhuvud taget går det väl inte att få fram en idealisk behandling av utrikesfrågorna. Det kommer alltid att vara en viss sekretess lagd över dessa saker.

För min del ser jag betydelsen av tillkomsten av detta utrikesutskott framför allt däri, att vi få en viss bestämd krets inom riksdagen, som lär sig att tänka utrikespolitiska frågor. I utrikesnämnden är man, det måste jag erkänna, för att använda ett något vulgärt uttryckssätt, ofta ganska bakom flötet. Man kommer till ett sammanträde, dit man kallats, och man har ofta inte en aning om vad det är för saker, som skola behandlas. Man får en föredragning, och så helt plötsligt ställes man inför tvånget att uttala sin mening och kanske ett helt partis mening. Det skulle naturligtvis vara lättare, om det vore en krets, som verkligen vore inställd på detta, och jag tycker, att genom tillkomsten av ett utrikesutskott, som samtidigt skulle vara utrikesnämnd, skulle dess ledamöter komma i mera kontinuerlig kontakt med utrikesfrågorna, än vad utrikesnämndens ledamöter hittills ha erhållit.

Nu har man sagt, att förslaget föll förra gången. Ja, om jag inte minnes fel, så var anledningen till att frågan den gången föll framför allt det motstånd, som restes från statsutskottets och dess ledamöters sida. Nu förefaller det, som om motståndet från det hållet hade givit med sig. Det motstånd, som nu reser sig, kommer tydligen mera från bevillningsutskottet. Jag hoppas i alla fall, att det inte skall vara så starkt, att det kan stjälpa frågan den här gången.

Herr Bagges tal om det skulle bli ett sekret utskott, en regering vid sidan av regeringen, uppfattade jag också mera som utslag av skämtlynne, och alla de övriga, verkliga skäl, som ha anförts emot förslaget, ser jag som uttryck för den fruktansvärda konservatism beträffande riksdagens arbetsformer, som är förankrad särskilt i denna kammare.

Det kanske hittills inte har funnits några verkliga motiv för ett sådant utrikesutskott, därför att vi i verkligheten inte haft någon utrikespolitik. Tack vare tillkomsten av Nationernas förbund ha vi verkligen fått en sorts utrikespolitik. Då nu frågan om Nationernas förbunds bestånd och Sveriges ställning till detta förbund och dess utveckling har fört oss närmare utrikespolitiken än någonsin förut, så kan det vara skäl, att riksdagen stärker sin beredskap för behandlingen av dessa frågor.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Debatten har ju redan pågått ganska länge, och jag skall bemöda mig om att fatta mig mycket kort.

Jag ber att få erinra kammaren om att jag redan på förhand, innan jag hade formerat någon personlig bekantskap med utrikesnämnden, hyste en viss misstro mot denna inrättning som en form för utövandet av riksdagens inflytande på utrikespolitiken. Av de anföranden, som här ha hållits av utrikesnämndens ledamöter, har också framgått, att denna min misstro inte har varit ogrundad. Jag kan för min del endast bekräfta, att även jag har funnit, att de arbetsformer, som tillämpas i utrikesnämnden, äro sådana, att dess ledamöter inte kunna med någon större effektivitet utöva den funktion, som det förutsattes, att de

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
 skola fullgöra. De få nöja sig med den auguriska glädjen. Man kan gå och se hemlighetsfull ut gentemot utomstående, och man har endast anledning att då och då beklaga, att denna glädje störes genom de indiskretioner, som regeringen tycks anse sig ha rättighet att göra, i det att den lämnar upplysningar om vad som har förekommit i utrikesnämnden, när den finner det gagneligt för sina syften.

Emellertid är det här inte fråga om att reformera utrikesnämnden. Det är meningen, att utrikesnämnden skall lämnas utanför den reform, som vi nu diskutera, ty utrikesnämnden skall fungera inte bara mellan riksdagarna utan även under riksdagarna vid sidan av utrikesutskottet. Det är, vad angår utrikesnämnden, på sin höjd fråga om det reella inflytandet på dess arbete, som tillkomsten av ett utrikesutskott kan få, men själva paragraferna i grundlagen om utrikesnämnden lämnas ju alldeles oberörda av det förslag vi nu diskutera.

Av den omständigheten, att utrikesnämnden skall bestå även under riksdagarna, följer ju, att Konungen kan kalla upp till sammanträde i utrikesnämnden de ordinarie ledamöterna i utrikesutskottet. Emot ett sådant förhållande har det riktats anmärkningar av herr Björkman och av herr Hammarskjöld, som ha sagt, att detta strider mot grundlagens bud om att ett riksdagens utskott inte får hålla sina överläggningar inför Konungen. Det är klart, att om Konungen tog sig före att kalla upp till överläggning inför sig på slottet personligen samtliga ledamöter av ett av riksdagens ständiga utskott, så skulle det innebära ett kringgående av grundlagens nyss antydda förbud emot utskottsöverläggningar inför Konungen. Men här föreligger ett alldeles särskilt fall. Ty om Konungen kallar upp dessa män till överläggning, så kallar han inte upp dem i egenskap av ledamöter av utskottet, utan han kallar upp dem, därför att de utgöra hans utrikesnämnd, en organisation, som riksdagen särskilt har tillskapat i syfte, att den skall stå till Konungens förfogande. Emot en sådan anordning kan inte riktas den anmärkningen, att den skulle kunna anses stå i strid med grundlagen.

Under debatten ha framställts en hel del andra formella anmärkningar mot utskottsbetänkandet, men jag tror, att dessa äro av den beskaffenhet, att det inte skall bereda utskottets ärade ordförande någon större svårighet att besvara dem. Jag förbigår dem därför för min del.

Jag ber att få framhålla, att den avgörande synpunkten, när vi skola bedöma detta ärende, helt enkelt är den: behöver riksdagen ett utskott, bestående av speciellt intresserade och sakkunniga på utrikespolitikens område, eller behöver riksdagen det inte? Vi välja ut särskilt jordbruksintresserade ledamöter och bilda av dem ett jordbruksutskott, vi välja på samma sätt andra utskott, som äro specialiserade för olika uppgifter, men utrikesärendena äro hänskjutna till konstitutionsutskottet, alltså till ett utskott, vars ledamöter ha valts med hänsyn till deras intresse för helt andra frågor. Ingen kan väl tro, att intresse för kommunallagstiftning och dylikt nödvändigtvis uppträder i samband med intresse för utrikespolitiska frågor. Tvärtom torde man kunna säga, att den formella läggning, som man gärna önskar se hos konstitutionsutskottets ledamöter, inte alltid predisponerar dem för ett bedömande av de stora frågor, som de väldiga politiska omvälvningarna i världen kasta upp till avgörande inför vår riksdag.

Jag kommer alltså till den slutsatsen, att det med hänsyn till utrikesärendenas beredning i och för behandling här i kamrarna kan vara behöfligt, att man bildar ett särskilt utskott för detta ändamål. Jag ansluter mig därför till dem, som äro beredda att rösta för utskottsförslaget. Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Överläggningen har ju framkallat en del erinringar, som kanske egentligen inte behövde upptagas till bemötande, men såsom utskottets ordförande anser jag mig skyldig att i alla fall med några ord göra det.

När bevillningsutskottets ärade vice ordförande talar om att han inte vill ansluta sig till dem, som nu beundra detta förslag, så förstår jag honom väl, men jag vet inte, vilka det är, som »beundra» det. Jag vet ju, att han *undrar* över det, men jag har inte sett några, som beundra det. Det är nämligen fråga om en *modus vivendi*, ett förslag, som man kommer med, därför att det är behövt att få någonting, men som man vet inte är fullfärdigt, utan måste bli det genom praxis. Därför tror jag inte heller, att det man har att vänta är misräkningar. Det är ingen, som är inställd på att detta skall vara något förlösande ord för alla tider, utan man är inriktad på att göra ett försök till en bättre ordning. Om det lyckas eller inte, beror i väsentlig grad på medlemmarna och på kamrarna själva. Jag tror således, att man kan taga det mycket enkelt, och det är ingenting annat att göra vid saken än att taga detta förslag, om man anser, att det är ett medel, som kan vara tjänligt och som inte ur någon synpunkt är otjänligt.

Det är, såsom det nyss framhölls, från bevillningsutskottets ordförande och vice ordförande, som motståndet starkast kommer. Jag skall, herr talman, i det sammanhanget tillåta mig erinra om att 1932 föll frågan, därför att den var kombinerad med åtskilliga andra. Det var liksom en gång förut, när konstitutionsutskottet hade gjort anmärkning mot två olika utrikesministrar, tillhörande olika partier, nämligen den ene högern och den andre socialdemokraterna. Då blev det allmänt uppror i kamrarna, därför att majoriteten ju bildades av dessa bådas anhängare. År 1932 hade en kommitté framlagt ett förslag om inrättande av en femte avdelning i statsutskottet. Kungl. Maj:t framlade sedan förslag för riksdagen därom, och det tog naturligtvis tvärt eld i huset. Då var statsutskottet absolut inriktat på avslag på alltsamman, och bevillningsutskottet följde troget med, och så var saken ganska klar. Hade man haft utrikesutskottet isolerat med en begränsad uppgift och ungefär i det skick, som det nu föreslås, är jag övertygad om att det hade sett annorlunda ut.

Nu är det emellertid att par saker, som jag vill erinra om. När bevillningsutskottets ärade ordförande säger, att man *trots* 1932 års beslut nu tar upp frågan igen, så vill jag genmäla, att det sker just *emedan* man nu har velat frigöra den från alla omständigheter, som då verkade besvärande och hindrande.

Vidare frågade bevillningsutskottets ärade ordförande, hur det skulle ordnas beträffande utrikesministerns närvaro vid sammanträde med sammansatt utskott. Detta svarade jag på redan i mitt förra anförande. Problemet skulle sannolikt i mycket stor utsträckning komma att lösas av sig självt, därför att utrikesministern inte hade någon anledning att närvara vid sådana sammanträden och inte heller enligt förslaget har möjlighet därtill. Ett sådant sammansatt utskott kommer endast till stånd, då det är fråga om ärenden, där den utrikespolitiska synpunkten är så underordnad, att den inte spelar någon roll. Där utrikespolitiken är av annan betydelse, blir det intet sammansatt utskott, och det finns andra vägar för utrikesutskottet att få kännedom om övriga utskotts ståndpunkt än genom att bilda ett sammansatt utskott. Grundlagen hänvisar till att man kan begära yttranden från ett annat utskott. Den saken är sålunda klar.

Den ärade ordföranden i bevillningsutskottet undrade också, om inte alla de suppleanter, som skulle finnas i utrikesutskottet och där finge vara närvarande,

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
 också skulle vara med i utrikesnämnden. Ja, det finns ju ingenstans någon-
 ting, som stadgar detta. Tvärtom stå samma bestämmelser, som nu finnas
 angående suppleanterna i utrikesnämnden, kvar i grundlagstexten precis som
 förut. De, som äro suppleanter i utrikesnämnden, kunna inte inkallas på an-
 nat sätt än lagen säger. Att de samtidigt äro suppleanter i utrikesutskottet,
 har i detta sammanhang ingen betydelse, ty där gäller endast vad som är stad-
 gat om utskott. Det finns ingen möjlighet att tolka det på det sätt, som be-
 villningsutskottets ärade ordförande gjorde gällande.

Han talade även om att tystnadsplikten skulle förhindra, att man fick or-
 dentliga yttranden. Ja, men en sådan tystnadsplikt finns redan nu för kon-
 stitutionsutskottet, som måste vara tyst i vissa fall — och precis detsamma
 gäller här om utrikesutskottet — men aldrig har det förhindrat, att betänkan-
 den kommit fram, och man får väl alltid förutsätta, att en utrikesminister och
 ett utrikesutskott handla med åtminstone samma förstånd som ett konstitu-
 tionsutskott.

Ordföranden i bevillningsutskottet undrade också, vad konstitutionsutskot-
 tet menade med att det var lyckligt, att utrikesutskottet inte var belastat med
 alltför mycket arbete, och vad det skulle komma för personer dit. Ja, den sa-
 ken är väl alldeles självklar, och jag tror, att bevillningsutskottets ärade ord-
 förande mycket väl vet, hur det ligger till, fastän han nu vill låtsas, som om
 han vore okunnig därom. Naturligtvis tänker man sig, att i utrikesutskottet
 skola sitta samma män som i utrikesnämnden. Det är inte någon ålder eller
 sådant, som gör, att de inte böra belastas, utan det är deras allmänna politiska
 uppgifter i riksdagen, som göra, att de inte gärna taga utskottsplatser. Om
 man skapar ett utrikesutskott, är det väl ganska lämpligt, att det inte från
 början belastas med arbete, som gör det omöjligt för dessa särskilt önskvärda
 personer att komma in i ett sådant utskott. Jag kan inte finna, att det ligger
 något fel däri, tvärtom.

Bevillningsutskottets ärade ordförande meddelade också, att han hade varit
 med på ett förberedande delegationssammanträde, där både han och vice ord-
 föranden i bevillningsutskottet samt statsutskottets ordförande och vice ord-
 förande hade ställt sig kritiska mot detta förslag. Ja, det är alldeles riktigt,
 men det kanske tillåtes mig att yppa den omständigheten, att när vi sedermera
 hade skilts åt, hade vi i konstitutionsutskottet fått det bestämda intrycket, att
 bevillningsutskottets både ordförande och vice ordförande personligen voro
 synnerligen starkt inriktade mot detta förslag, men vi hade inte fått höra nå-
 gonting, som ur bevillningsutskottssynpunkt hindrade förslaget genomföran-
 de, och då voro vi alldeles nöjda. Vice ordföranden framhöll visserligen vissa
 synpunkter, som skulle utgöra hinder, men detta berodde på en missuppfatt-
 ning. Han rörde sig med ett tidigare förslag, som inte föreligger här. Då
 fanns det vissa invändningar att göra ur bevillningsutskottets synpunkt, men
 inte nu, och det konstaterades och det var, vad vi hade behov av. De *personliga*
 inställningarna äro en helt annan sak.

Vi ha verkligen, som ordföranden i bevillningsutskottet säger, försökt be-
 gränsa oss, just därför att en sådan nyhet som ett utrikesutskott så oändligt
 lätt stöter på motstånd på alla möjliga håll, att man gärna vill undvika alla
 stötstenar. Och det är alldeles klart, att jag även gärna skulle ha undvikit
 den stötsten, som nu herr Bergman talat om här, nämligen frågan
 om utrikesministerns närvaro, om jag inte funnit, att det var nödvän-
 digt för utrikesutskottet, som består av utrikesnämndens ledamöter, att
 få möjlighet att ha departementschefen närvarande i utskottet. Det har
 sagts, att utrikesdepartementets tjänstemän många gånger äro mera kom-
 petenta än departementschefen, och detsamma skulle gälla de andra departe-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

menten också. Ja, det beror på. Äro departementscheferna politiker och inte ämbetsmän, och det äro de ju nu för tiden, då är det ganska klart, att ämbetsmännen kunna vara mera hemma i detaljerna, men det är inte sådant som utskottet behöver i detta fall, utan det är det personliga ställningstagandet, det är den personliga uppfattningen av saker och ting, och den kan aldrig förmedlas genom en annan person. Skulle det ske, då skulle det lätt kunna innebära, att denne andre person kommer i en mellanställning, som vore både omöjlig och obehaglig för alla tre parterna. Vill man få ett direkt samarbete, finns följaktligen intet annat att göra än att låta utrikesministern komma till sammanträdena.

Jag vill vidare säga, att när det här har gjorts erinran om att utskottet, vars ledamöter tillika bilda utrikesnämnd, inte skulle kunna lagligen kallas till Konungen under riksdagen — man uttalar det visserligen inte i den formen, men innebörden är denna — då får man väl komma ihåg, att när grundlagen stadgar motsatsen, gäller det. Grundlagen stadgar, att utrikesnämndens ledamöter kunna kallas till Konungen under pågående riksdag. Grundlagen stadgar, om detta förslag antages, att utrikesnämndens ledamöter utses på det sättet, att de utgöras av utrikesutskottets ledamöter. Då är det två grundlagsbud, som få följas. Jag kan inte finna, att det blir någon som helst motsättning. Dessutom är det inte ledamöter, organiserade i utskott med ordförande och vice ordförande och sekreterare, som komma upp till Konungen, utan det är utrikesnämndens ledamöter, fortfarande var för sig. Och utrikesnämnden består, när riksdagen är slut och riksdagsutskottet är upplöst, när dess organisation är förbi, när ingen ordförande och vice ordförande finnas, intet kansli, ingenting. För tiden mellan riksdagarna finns det alltså ingen möjlighet att göra någon invändning. Att man beträffande tiden under riksdagen skulle kunna göra en invändning, är ju klart, därest inte grundlagen själv hade sagt ifrån, att här kunna samma personer sitta i utskott och nämnd.

Till sist, herr talman, vill jag med avseende å vad herr Hammarskjöld anförde endast säga, att jag med åberopande av hans motivering klart skulle kunna tillstyrka bifall till utskottets förslag, ty hela denna motivering visade, såvitt jag fattade honom rätt, att utrikesnämnden och utrikesutskottet skulle kunna båda bestå, ifall man i stället hade börjat med utrikesnämnden, valt den och låtit dessa personer bilda ett utskott. Jag undrar emellertid, om det beror så mycket på om man väljer till utskott eller till nämnd, när grundlagsstadgandet om hur nämnden skall bildas i alla fall är klart och tydligt. För min del måste jag säga, att en utvidgning av nämndens befogenheter kan sägas föreligga i den form, som nu här har föreslagits, men med den skillnaden, att det är utskottsledamöter, som väljas. Då vill jag fråga: hur skulle det ställa sig vid utskottsvalen? Här börja vi, när vi välja ledamöter i utskott, med konstitutionsutskottet, fortsätta med statsutskottet o. s. v., och sist kommer utrikesnämnden. Skulle det då verkligen vara någon mening med att välja ledamöter i utrikesnämnden på detta sätt och sedan säga, att de också bilda ett utskott? Är det inte rimligare, att riksdagen väljer sina ledamöter i utskott och låter dem, som bliva ledamöter av utrikesutskottet, också få vara ledamöter av nämnden? Jag kan inte finna, att det finns någon saklig skillnad mellan att utvidga nämnden till utskott eller låta utskottet sammandras till nämnd. Resultatet blir i båda fallen precis detsamma.

Vad som yttrades av den ärade talare, som var statsminister 1914 vid krigets utbrott, angående de vägar vid sidan av grundlagen och lagen, som han hade slagit in på för att få en tillfredsställande ordning, tycker jag i särskild grad stryker under, att i orostider sådana som dessa kan det vara lämpligt, att man redan har ett organ skapat för riksdagen under den tid, denna är samlad,

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
och inte behöver gå en annan väg. De åtgärder, som den gången vidtogos, in-
neburo, att man slog in på en mycket lyckosam väg, men jag undrar, om man
kan tillråda, att man skulle börja på att slå in på sådana vägar under alla för-
hållanden, i alla tider och med vilken statsminister som än sitter. Är det inte
rimligare och riktigare, att man, när man känner och vet, att här föreligger ett
behov, tillgodoser det så gott man kan under de för handen varande omstän-
digheterna?

Jag kan inte finna, att några som helst konstitutionella betänkligheter äro
anförda mot det föreliggande förslaget. Det finns en gammal pjäs, där Cele-
stin är Floridor och Floridor är Celestin, och detsamma kan man säga om
utrikesnämnden och utrikesutskottet. Om än inte fullt riktigt, ty de ha sin
bestämda karaktärsskillnad. Utrikesnämnden har kvar hela sin ställning, så-
dan som grundlagen har bestämt den, och utrikesutskottet står såsom ett ut-
skott bland andra utskott. Det är endast *personerna*, som äro desamma i båda.

Herr Bårg, Anders: Herr talman! Herr Reuterskiöld yttrade i sitt anfö-
rande, att vid de överläggningar, som höllos med representanter för olika ut-
skott och där bevillningsutskottets ordförande och vice ordförande även voro
närvarande, hade framgått, att några saksäl emot det då föreliggande för-
slaget inte hade kvarstått, utan endast vår personliga inställning eller ovilja
mot förslaget.

Jag vill, herr talman, för mitt vidkommande inte, att detta skall stå oemot-
sagt. Jag är i stället angelägen att betyga, att jag finner det synnerligen
önskvärt, att en annan och bättre ordning kommer till stånd, men att den före-
slagna ordningen i sak är av den beskaffenheten, att den ur riksdagsarbetets
och det allmännas synpunkt inte ger önskat resultat.

Herr Hammarskiöld: Herr talman! Jag tror mig icke ha förordat, att
utrikesnämnden skulle förklaras automatiskt utgöra utrikesutskott, utan jag
tror mig ha förordat, att utrikesnämndens befogenheter skulle så utvidgas, i
den mån det är möjligt, genom praxis och eljest genom lagändring, att dubble-
ringen genom upprättande av ett särskilt utrikesutskott blir överflödigt.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att utrikesnämnden redan enligt
gällande bestämmelser icke nödvändigt behöver sammanträda under Konun-
gens ordförandeskap, utan Konungen kan delegera ordförandeskapet, särskilt
till utrikesministern, vilken således får precis samma tillfälle att i utrikes-
nämnden överlägga, som han skulle få i utrikesutskottet.

Summan av texten är den, att efter mitt förmenande är det en onödig dubble-
ring att inrätta ett utrikesutskott, när allt nyttigt kan vinnas genom en ut-
vidgning av utrikesnämndens befogenheter. Därigenom undgår man också
att frossa i undantag från konstitutionella grundsatser, som hittills ha varit
hävdvunna.

Herr Reuterskiöld: Jag vill gentemot den siste ärade talaren endast erinra
om att man inte vinner alltsammans. Man kan inte vinna, att utrikesnämnden
i sin utvidgade gestalt också skulle kunna avge betänkanden till riksdagen
utan att verka såsom utskott.

Med anledning av vad som yttrades av den ärade vice ordföranden i bevill-
ningsutskottet, vill jag erinra om att vad jag nämnde var endast, att vad vi
ville veta vid det där delegationssammanträdet var, huruvida den föreslagna
ordningen *ur bevillningsutskottets synpunkt* medförde olägenheter. Därtill
kunde inte svaras annat än nej, eftersom det innebar ett bibehållande av
status quo.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Jag skall likaledes be att få ge ett kort svar på herr Bärags första anförande.

Han betonade, föreföll det mig, att han var rädd för att kravet på erforderlig sekretess inte skulle behörigen tillgodoses genom den här nya inrättningen. Jag vill då fästa uppmärksamheten därpå, att i gamla tider motionerade och voterade både liberaler och socialdemokrater om avskaffande av den diplomatiska sekretessen, som vi kallade det. Vidare har riksdagen 1921 på motion av mig uttalat sig för att sekretessen skall beskännas. Denna fråga förekommer också i nästa utskottsutlåtande, och dit hör den. Slutligen har folkförbundet för sin del beslutat, att den största öppenhet måste iakttagas inom den internationella samfärdseln. Det får inte finnas hemliga avtal mellan staterna, utan alla sådana avtal skulle inregistreras hos folkförbundet och offentliggöras. Herr Bärög behöver alltså inte vara rädd för att det sker ett obehörigt undanskjutande av sekretessen i det nya utskottet. Det är mycket viktigt, herr Bärög, att utrikespolitiska angelägenheter bli jämställda någon gång med inrepolitiska angelägenheter även i fråga om offentligheten. Där dess ljus ej faller över förehavandena, riskerar man skumraskpolitik och mullvadsarbete.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergman*, att riksdagen skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga ett förslag till ändrad lydelse av §§ 53 och 54 regeringsformen och §§ 33, 35—38, 44, 50, 75 och 78 riksdagsordningen, vilket skilde sig från utskottets allenast i de avseenden, som angivits i herr Bergmans vid utlåtandet fogade reservation; samt 3:o) att grundlagsändringsförslagen skulle avslås.

Herr talmannen anförde vidare, att han med anledning av vad sålunda yrkats komme att beträffande vartdera av de under 1:o) och 2:o) upptagna yrkandena framställa propositioner dels på bifall till yrkandet, dels ock på avslag därå.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande punkt hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björkman*, *Gustaf Adolf*, och herr *Stendahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. invrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Då emellertid herr *Björkman, Gustaf Adolf*, och herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 49.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmanen propositioner, först därpå att herr Bergmans grundlagsändringsförslag skulle antagas att vila till vidare grundlagsenlig behandling samt vidare därpå att nämnda förslag skulle förkastas; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som förkastar det av herr Bergman under överläggningen om punkten A 1) i konstitutionsutskottets utlåtande nr 36 framställda grundlagsändringsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages nämnda förslag att vila till vidare grundlagsenlig behandling.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten A 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

Herr **Lindhagen**: Under punkt B) har yrkats avslag å min motion i den mån den ej kan anses besvarad genom utskottets hemställan i föregående punkt, och alltså yrkats avslag dels å förslaget om en ingående revision av grundlagens sekretess över utrikesärendena — denna frågan förekommer i nästföljande utlåtande — och dels å förslaget om en revision på sätt i motionen sägs av riksdagsordningens 56 § om omedelbar samverkan mellan regering och riksdag i utrikesärenden. En sådan revision anser jag vara i lika mån erforderlig som en revision av utrikesnämnden, därför att regeringen har på senare tider och även från första början för övrigt inte gjort någon verklig affär av 56 § riksdagsordningen, och har den kommit till riksdagen med något, så har det skett under sekretess och förbehåll, att inte diskussionen i kammaren fick på något sätt bli känd eller bevarad, ej ens genom protokollsform.

När man nu erinrar sig interpellationsdebatten i går, så finner man ju, att i en så viktig tidsfråga som folkförbundets bestånd har regeringen inte av eget initiativ kommit till riksdagen för att med riksdagen omedelbart överväga läget, utan ett sådant övervägande måste genom enskilda interpellationer åvägabringas. Vidare visade det sig av interpellationsdebatten, att Sand-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ler besvarade och ingick i polemik med herr Bagge allenast och hans parti, men beträffande de, såsom många av oss hålla före, viktiga frågor, som berördes i min interpellation och som säkert ha framtiden för sig, svarades ingenting. När det dagen därpå står i herr Paulis betraktelser över debatten i Social-Demokraten, att »herr Sandler passade på att avverka Lindhagens interpellation», så konstateras därmed också faktum. Utrikesministern tycker kanske, att det är obekvämt att inlåta sig på dylika ansatser till sanningssägeri. Något förnekande av framställningens sanningsvärde har väl knappast kunnat ifrågakomma.

Jag har intet yrkande, herr talman, utan får för denna gång nöja mig med framgången under punkt A.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av *Ang. allmän- Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 86 na handlin-* regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförord- *gars offentlig-* ningen ävensom i ämnet väckta motioner. *het.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 13 mars 1936 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 140, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt vid propositionen fogat förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 371 i första kammaren av herr *Fredrik Ström* m. fl och nr 719 i andra kammaren av herr *Ossbahr* m. fl., vari hemställts, att riksdagen antingen ville vidtaga i motionerna närmare angivna ändringar i propositionens förslag eller, därest detta icke nu läte sig göra, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till kommande riksdag framlägga förslag av dylikt innehåll.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen i anledning av förevarande kungl. proposition måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga under punkten infört förslag till

1) ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen;

2) ändrad lydelse av § 4 tryckfrihetsförordningen;

B) att de i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *Reuterskiöld, Stendahl, Bergman, Rydberg, Pehrsson* i Göteborg, *Persson* i Trången och *Olsson* i Mora, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i anledning av motionerna I: 371 och II: 719 hemställa, att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 140, i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förnyat övervägande av frågan och framläggande för riksdagen i ett sammanhang av förslag till såväl nödiga grundlagsändringar som till särskild ur grundlagen utbruten lag rörande vissa allmänna handlingar.

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Reuterskiöld*, som till nysomm nämnda reservation, vilken han i allo biträtt, ansett sig böra för sin del därutöver göra vissa uttalanden i ämnet.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Reuterskiöld*: Herr talman! Då det nu föreliggande utskottsbetänkandet i anslutning till propositionen behandlar ett flertal olika ärenden, tillåter jag mig hemställa om en särskild föredragningsordning, då det ju inte kan vara lämpligt att i det fallet följa den vanliga regeln att betrakta alltsammans som en helhet. Det är ju skilda punkter, och man bör därför taga dem var för sig.

Jag hemställer, att i utskottets förevarande utlåtande först föredrages vad utskottet hemställt under A) och därefter vad under B) hemställts; att beträffande de av utskottets under A) föreslagna grundlagsförslagen det i punkt 1) upptagna först föredrages och därefter det under punkt 2) upptagna; att lagförslaget under punkt 1) föredrages sålunda att först behandlas tryckfrihetsförordningen § 2, därvid föredragningen sker momentvis, samt därefter samma grundlag § 1, regeringsformen § 86 och riksdagsordningen § 38, i nu nämnd ordning, varefter och sedan alla lagrum under 1) blivit genomgångna, utskottets hemställan i denna del föredrages. Vidare hemställer jag, att vid behandlingen av tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 1 överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att lagtext icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets under A 1 gjorda hemställan såvitt angick § 2 1:o tryckfrihetsförordningen.

Berörda moment lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

I följd av vad i 1 § stadgas skall det vara en var svensk medborgare tillåtet att, med undantag som i 6 mom. sägs, i tryck utgiva alla till stats- eller kommunalmyndighet inkomna och därifrån utfärdade handlingar, hos sådan myndighet förda diaries, journaler, register och andra dylika förteckningar, därstädes hållna justerade protokoll, så ock alla andra där upprättade handlingar, såvitt de hänföra sig till mål eller ärenden som av myndigheten slutbehandlats.

Med statsmyndighet förstås i denna paragraf statsdepartementen och kommandoexpeditionerna, riksdagen och allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade och revisorer, domstolar och ämbetsverk samt övriga till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer. Med kommunalmyndighet förstås alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myndigheter, styrelser, nämnder, kommissioner, revisorer,

Med statsmyndighet förstås i denna paragraf statsdepartementen och kommandoexpeditionerna, riksdagen och allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade och revisorer, domstolar och ämbetsverk samt övriga till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer.

Med kommunalmyndighet förstås i denna paragraf alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myn-

*Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)**(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

digheter, styrelser, *kollegier*, nämnder, *råd*, kommissioner, revisorer, utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

Herr **Stendahl**: Herr talman! Det komplex av förslag, som nu föreligger till behandling, avser ju att tillskapa detaljbestämmelser beträffande kommunala handlingars offentlighet. Sådana detaljbestämmelser, eller i varje fall bestämmelser i den omfattning, som här föreligger, ha ju förut inte funnits, utan man har använt sig av praxis. Enligt min uppfattning har riksdagen för närvarande en skrivklåda, som jag inte delar, och som jag knappast förstår, i synnerhet när det gäller ändring av grundlag. Min bestämda åsikt är, att man inte bör ändra på grundlagen utan att verkligt bärande krav på en sådan ändring kunna förebringas, och i den mån man kan med de nuvarande lagbestämmelserna plus, för att använda en argumentering, som begagnades i gårdagens debatt av hans excellens herr utrikesministern, en vettig tillämpning — ja, han sade visserligen inte »nuvarande», utan »med lagtexten och en vettig tillämpning» — komma till ett resultat, som någorlunda svarar mot behovet, så föreligger enligt min uppfattning absolut ingen anledning att gå in för att ständigt fingra och klottra och ändra på grundlagstexterna.

Detta är oraken, varför jag a priori alltid ställer mig rätt återhållsam, då det gäller grundlagsändringar. Men om man skall ge sig till att ändra på bestämmelserna och i grundlagen inskriva en massa detaljbestämmelser på det område, som här är ifrågasatt, förefaller det mig — och därom råder det nog överhuvud ingen tvist — att en sekretesslag är nödvändig, det vill säga en samling undantagsbestämmelser från de föreskrifter om handlingars offentlighet i allmänhet, som man vill lagfästa i grundlagen. Det bestrides inte, som jag nyss sade, och det föreligger också i den kungl. propositionen ett utkast till en så kallad sekretesslag, men det förslaget är inte prövat; det kommer inte och kan inte behandlas i detta sammanhang. Huruvida det förslag till sekretesslag, som vi således, om dessa olika grundlagsändringar skulle gå igenom i riksdagen, nödvändigtvis ha att motse vid nästa års riksdag, kommer att se ut som det, som nu föreligger såsom bilaga till den kungl. propositionen, eller om det kommer att se ut på annat sätt, veta vi inte. Och om en annan Kungl. Maj:t till äventyrs inte kommer med någon sekretesslag, så står man där, och då måste man förkasta det grundlagsförslag, man nu skall antaga som vilande.

Enligt min uppfattning föreligger ingen som helst anledning att slå sig på att möblera om med ändringar i grundlagstexterna, för att man eventuellt i en framtid skall göra en lagändring, om vilken man nu egentligen inte vet, hur den skall göras.

Det är skälet, varför jag jämte några andra ledamöter i konstitutionsutskottet reserverat oss för avslag, ett yrkande, som jag, herr talman, tillåter mig att ställa.

Herr **Källman**: Herr talman! De sju reservanterna ha redan i utskottet anfört, att grundlagsändringar inte böra ske i detta avseende, utan att man vet vad den särskilda sekretesslagen kommer att innehålla. Man har också anfört, att det måste förekomma en växelverkan mellan de här ifrågavarande lagstexterna. Detta är, så vitt jag förstår saken rätt, de huvudsakliga skälen för reservanterna. Då jag har den uppfattningen, att en lagstiftning, sådan som den här föreslagna, är nödig och nyttig — det gäller ju en ändring i grund-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

lagen — skall jag be att få framhålla några synpunkter, som varit bestämmande för utskottets majoritet.

Jag vill först påpeka, att reservanternas skäl äro behandlade såväl i propositionen som konstitutionsutskottets utlåtande, och de ha enligt majoritetens mening inte befunnits hållbara. Jag skall erinra om ett par ord, som utskottet yttrar och som jag tycker äro grundläggande för majoritetens inställning. De återfinnas på sid. 4 i utlåtandet och lyda som följer:

»Utskottet vill liksom departementschefen ansluta sig till den uppfattning som legat till grund för de företagna utredningarna i ämnet, att regeln om allmänna handlingars offentlighet är en hörnsten i vår tryckfrihetsrätt. Såsom departementschefen framhållit torde denna regel vara en icke oväsentlig garanti närmast för administrationens oväld men även för den medborgerliga friheten och samhällslivets lugna utveckling överhuvud. Propositionen syftar ej heller att göra någon ändring i principen om allmänna handlingars offentlighet, vilken princip, enligt vad i propositionen uttalats, bör bestämt upprätthållas. Propositionens syfte kan sägas vara att anpassa tillämpningen av denna princip efter nutida förhållanden.»

1921 och 1925 års riksdagar ha som bekant begärt lagstiftning i ämnet. Vidare har utredning skett och förslag framlagts senast 1935 av särskilda kommitterade. Härömer yttrar utskottet i sammanfattningen följande:

»Det måste enligt utskottets mening hälsas med tillfredsställelse att den föreliggande reformfrågan nu synes mogen för en lösning. Det framlagda förslaget överensstämmer väsentligen med de riktlinjer som riksdagen i sina nämnda skrivelser angivit.

Förslaget innebär sålunda främst att kommunala handlingars offentlighet blir uttryckligen fastställd. Såsom antytts är det föremål för delade meningar huruvida och i vad mån dylika handlingar äro underkastade tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Domstolarnas rättstillämpning har icke lämnat säker vägledning och i lagstiftningen har man undvikit att taga ståndpunkt till frågan. Den rådande osäkerheten på detta område återspeglas i växlande praxis inom kommunerna. Det synes angeläget att denna osäkerhet häves.»

Förslaget att uttryckligen jämställa kommunala handlingar med statliga har i yttranden från de allra flesta håll tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Landstingsförbundet tillstyrker, och det är ju ett förbund, som omsluter hela riket med undantag av de 6 icke landstingsstäderna. Landskommunernas förbund yttrar bland annat — och det är en kärnpunkt med hänsyn till det faktum, att förbundet praktiskt taget representerar samtliga de svenska landskommunerna — följande, som jag inte kan underlåta att fästa till dagens protokoll — yttrandet återfinnes på sid. 15 i propositionen:

»Då 1925 års riksdag behandlade frågan om kommunala handlingars offentlighet, hade från något håll framhållits, att offentligheten skulle gälla endast för sådana kommunala handlingar som anginge s. k. självförvaltningsärenden, d. v. s. ärenden som staten ålagt kommunerna att handha. Andra ärenden, såsom t. ex. kommunernas förmögenhetsförvaltning, som tillhörde kommunernas 'egenförvaltning', borde inte vara underkastade offentlighetsprincipen. De sakkunniga hade icke upptagit denna tankegång och detta på goda grunder, ty ett huvudsyfte med genomförande av offentlighetsprincipen vore att skapa möjlighet att kontrollera olika myndigheters maktutövning. En sådan kontroll vore minst lika angelägen på den kommunala 'egenförvaltningens' område som på 'självförvaltningens'. Detta läge enligt styrelsens mening i öppen dag.»

Svenska stadsförbundet tillstyrker förslaget i princip och uttalar sin tillfredsställelse över att förevarande fråga synes stå inför sin lösning. Förbun-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

det hyser allenast någon betänksamhet mot att offentligheten föreslagits skola bli så vidsträckt.

Jag har med detta velat framhålla, att på sakkunnigt håll finnes en mycket stark vilja att på lämpligt och begränsat sätt slå vakt om medborgarnas intressen. Det kommunala medlemskapet är byggt på tvång, och kommunerna ha som bekant en avsevärd beskattningsmakt. Behovet av kontroll på det kommunala området är lika mycket framträdande som på det statliga området. Den kommunala revisionens effektivitet kan ofta ifrågasättas. En enskild intresserad person kan med tillgång till handlingarna i vissa ärenden utöva ett välgörande inflytande på kommunala myndigheter, som självsvåldigt och måhända ibland föga oegennyttigt vårda sin uppgift. Med ökad verksamhet i kommunerna är detta mycket viktigt.

Sekretesslagen har emellertid inte hunnit framläggas. Reservanterna anmärka på att den bilaga, som fogats till propositionen, innehållande förslag till sådan lag, varken av statsrådet granskats eller av Kungl. Maj:t blivit godkänd som förslag. Det är sant, att så inte skett, men det bilagda förslaget måste emellertid ge en mycket god vägledning för vad som skall komma. Utskottsmajoriteten har visserligen inte tagit ställning till förslaget men haft alla tillfällen att kritisera det, och då ingen kritik förekommit, måste det betydligt, att förslaget ansetts i stort sett tillfredsställande.

Med avseende på dess innebörd skall jag tillåta mig att i allra största korthet göra några erinringar. Jag gör det närmast därför, att det är så i vårt riksdagsarbete, att den enskilde ledamoten av riksdagen inte hinner att genomläsa allt, och därför, kan det ibland — åtminstone känner jag det så då jag sitter i min bänk — vara tacknämligt att få en liten redogörelse för vissa frågors innebörd.

Den särskilda lagen, som reservanterna inte vilja ha — och de vilja inte heller ha ändring i grundlagen — har främst avseende på *kommunala handlingars offentlighet*. Det råder för närvarande den mest besvärande osäkerhet på detta område. Reservanterna medge, att en fastare ordning här är önskvärd, men anse inte behovet vara så trängande, att inte ett modifierat förslag kan och bör avvaktas. Jag skulle våga det påståendet, att vad som sålunda anföres i själva verket utgör ett stöd åt den mening, som konstitutionsutskottets majoritet företräder. Ty här är fråga om att besluta nödiga ändringar i grundlagen och att därpå avvakta förslaget till sekretesslag. Vidtagas inte grundlagsändringarna i år, så kan ingenting ske förrän tidigast 1941, och så lång tids osäkerhetstillstånd måste ur många synpunkter bli olidligt. Jag fäster i detta sammanhang uppmärksamheten på förslaget till 5 § i sekretesslagen, som förekommer i propositionen på sid. 59, och som lyder sålunda:

»Protokoll hållna hos riksdagens eller allmänt kyrkomötes utskott, så ock statliga kommittéers protokoll, må ej utan utskottets eller kommitténs samtycke utlämnas förrän det ärende protokollen avse hos utskottet eller kommittén slutförts.»

Så kommer det, som är av betydelse i detta sammanhang:

»Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kommunalmyndighets protokoll i ärenden som av myndigheten allenast för beredning handhas.»

Detta innebär, att man får i lagen införd den bestämmelsen, att beredningsarbetet i kommunala institutioner — och det har en mycket vidsträckt betydelse — kan få utföras i ro och utan störningar.

Vidare fäster jag uppmärksamheten på att 14 § i förslaget till sekretesslag innehåller mycket viktiga ting, och jag skall i korthet repetera innehållet. Första gruppen av handlingar avser handlingar, som av läkare eller hos medi-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)
cinalstyrelsen eller på läkares eller styrelsens föranstaltande upprättats till utredning i mål eller ärende hos domstol eller i ärende, som avses i giftermålsbalken. I fråga om dem ha vi sekretess. Den andra gruppen omsluter handlingar i ärenden rörande hälsovård, sjukvård och fattigvård. Här har riksdagen 1929 — och detta förtjänar att bringas i erinran — vid antagande av ny sinnessjuklag uttalat önskan om förbud mot offentliggörande av handlingar i dylika fall. Den tredje gruppen utgöres av handlingar i ärenden rörande riks försäkringsanstalten och försäkringsrådets verksamhet. Den fjärde gruppen avser handlingar, som beröra samhällets barnavård och ungdomsskydd eller eljest barnavårdsmäns och barnavårdsnämnds verksamhet. Sådana handlingar åtnjuta för närvarande inte något skydd mot offentliggörande. Detta anföres särskilt i specialmotiveringen, och jag återoppar i det avsendet sid. 91 i propositionen. Alla, som ha praktisk erfarenhet av sådan verksamhet, måste vitsorda, att en lagstiftning i förevarande avseende brådskar. Jag skulle kunna här rada upp en mängd exempel ur levande livet, vittnande om att tidningsmän många gånger sökt åtkomma protokoll och handlingar, som på det intimaste berört enskilda personer och vilkas offentliggörande skulle ha åstadkommit avsevärd skada. Man har med lämpor ofta lyckats avvärja ett offentliggörande, men eftersom dessa protokoll inte varit skyddade av någon som helst sekretess, torde nog vederbörande kunna tilltvinga sig ett offentliggörande, om de äro mycket envisa, och så har i vissa fall skett. Jag har råkat ut för det i min verksamhet särskilt som ordförande i barnavårdsnämnd.

Vad nu sagts gäller även femte gruppen av handlingar eller sådana, som röra rätt för enskilda att inköpa alkoholhaltiga drycker, behandling av alkoholister eller nykterhetsnämnds verksamhet i övrigt. Myndighets beslut, som särskilt utfärdats eller i protokoll upptagits, äro dock i regel ej underkastade sekretess. Dylika beslut bli alltså alltjämt offentlig handling. Dock har man här förslagsvis stadgat de undantagen, att barnavårdsnämnds eller nykterhetsnämnds beslut äro underkastade sekretess.

På en punkt i det preliminära förslaget till sekretesslag skulle jag gärna vilja förorda ett förtydligande, och jag har under överläggningarna i konstitutionsutskottet framhållit detta. I 34 § näst sista stycket föreslås följande: »Kommunalmyndighet har att beträffande tillämpningen av denna paragraf ställa sig till efterrättelse föreskrifter, som må hava meddelats av den myndighet, som utövar menighetens beslutanderätt.» Denna paragraf reglerar sekretessen i alla ärenden rörande det allmännas förvärv, avyttrande eller upplåtelse av egendom eller annat eller utförande av arbete för det allmännas räkning. I propositionen framhålles, att avvägning av sekretessen på det vidsträckt och betydelsefulla område, det här gäller, är förenad med betydande svårigheter. Här står nämligen ett starkt sekretessbehov i direkt motsats till ett icke mindre betydande offentlighetsintresse. Man kan frukta, att en majoritet i fullmäktige skall kunna binda en kommuns revisorer. Den föredragande, som för denna fråga tjänstgjorde hos konstitutionsutskottet, har emellertid förklarat, att det inte är meningen och att det inte får ske. Jag vill även understryka, att den beslutande myndigheten inte bör kunna få binda kommunens revisorer, ty om det här och var finns dubbla sådana böra de få utöva sin verksamhet utan att bindas av dem, som de skola kontrollera. Ty de som skola kontrolleras sitta i regel i fullmäktige där sådana finnas och utgöra ofta flertalet där.

Jag vill framhålla att förslaget också innehåller ett administrativt besvärsinstitut, och det anser också utskottet vara ändamålsenligt. Därmed har man för övrigt erhållit ett bestämt skydd mot godtycke.

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

Jag vågar slutligen säga, att de grundlagsändringar, som här föreslås i propositionen nr 140, äro både nödiga och nyttiga. I annat fall bör ju inte grundlagsändring ifrågakomma. Utformningen av den särskilda lagen kan sedan ske, och riksdagen kan 1937 få tillfälle att granska och besluta därom.

Det sades en gång under gårdagen att konstitutionsutskottet hade vid slutet av denna riksdag en ganska god press. Beträffande utrikesutskottet samt frågan om offentliga handlingar och även i en del andra frågor har majoritetens uppfattning, det vill säga utskottets förslag, i stor utsträckning vunnit starkt gillande. Jag har i min hand ett urklipp ur en högertidning för gårdagen, vari detta utskottets förslag, alltså förslaget om grundlagsändringarna, om sekretess för vissa kommunala handlingar och så vidare, är föremål för en hög lovsång, som även innefattar propositionen. Reservanterna och i synnerhet, det kan jag säga redan nu, konstitutionsutskottets ordförande få inte lika högt betyg. Man betraktar dem som mycket originella, men man ställer dem också i motsats till det praktiska livets folk, som få i det offentliga syssla med människor och som ibland önska sekretess, därför att den är nödvändig, men som i regel betrakta offentlighetsprincipen såsom en hörnsten och inte vilja avvika från den annat än i de undantagsfall, som äro ofrånkomliga. Att de äro många, beror på tiden och på det invecklade samhällslivet och vad därmed sammanhänger, och det kan ingen hjälpa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! När för några år sedan det framlades ett grundlagsändringsförslag med avseende på valsedelsförsändelser, så antydes också, att vissa ändringar skulle komma att ske i vallagen, men förslag till sådana var inte framlagt samtidigt. Konstitutionsutskottet avstyrkte då att göra grundlagstexten vilande, tills man fick se vad vallagsförslaget innehöll. Att det var mycket nyttigt och nödvändigt, visade sig också i det följande, då man fick ändra grundlagstexten för att få fram institutet »röstning på annan ort». Det är alltså inte något hugskott, när reservanterna säga, att man vill samtidigt se grundlagstexten och den särskilda lag, det gäller, utan detta grundar sig på faktiska erfarenheter, och på den mycket naturliga känslan, att när man första gången bryter ut ur grundlagen en viss lag, vill man se till, att det föreligger verklig överensstämmelse mellan den utbrutna lagens bestämmelser — man vill se, hur långt man kan gå där — och den föreslagna grundlagstexten och att man i annat fall ändrar grundlagstexten, så att man inte kommer för långt.

Nu är det egendomliga i den föreliggande situationen, att den siste ärade talesmannen för utskottet gick in för principen om handlingars offentlighet, och därmed har han ju så att säga antytt, att reservanterna ha en annan uppfattning. Det är nu inte alls fallet. Vi äro å bägge sidor för handlingarnas offentlighet. Det är bara den skillnaden, att reservanterna vilja hålla fast vid principen under det att utskottet och Kungl. Maj:t uppger principen genom ett antal undantagsfall, som äro oändligt många.

När riksdagen skrev och begärde att få en utredning och ett förslag särskilt rörande kommunala handlingar, så var tanken, att dessa skulle göras offentliga i största utsträckning, men utskottet framhöll också, att det var nödvändigt att i så fall göra undantag. Däremot ha utskottet och riksdagen aldrig någonsin hos Kungl. Maj:t hemställt om en ändring av själva utgångspunkten i fråga om handlingars offentlighet. Den nu gällande rätten går ut ifrån, att handlingarnas offentlighet beror av deras innehåll, som skall »angå allmänna ärenden», och då äro de, var de än finnas, offentliga. Kungl. Maj:ts

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

förslag och utskottsmajoritetens, som tillstyrkt detta, slunga över bord hela denna gamla innehållssynpunkt. Det är inte handlingarnas innehåll, att de angå allmänna ärenden, som gör dem offentliga eller gör dem till vad utskottet och Kungl. Maj:t kalla allmänna handlingar, utan det är något helt annat: det är den yttre omständigheten, att de upprättats inom en myndighet — vad man sedan menar med myndighet är en sak för sig — eller dit inkomma. Detta formella kriterium gör handlingarna offentliga.

Nu är det verkligen så, att i gällande grundlag, tryckfrihetsförordningen, står talat om societeter, verk och publika korporationer, och deras handlingar äro där också framställda som offentliga i den mån de angå allmänna ärenden, och det är ganska betecknande, att när Kungl. Maj:t och utskottet vilja gå ifrån denna utgångspunkt stryka de ur grundlagen orden »societeter, verk och publika korporationer», och säga sedan, att det kan regleras utanför grundlagens ram. Ja, då vet jag verkligen inte, vad grundlagens bestämmelser om de allmänna handlingarna skola tjäna till. Är det så, att man verkligen vill hålla fast vid innehållssynpunkten, måste det stå kvar i grundlagen. Om man vill anlägga den formella synpunkten på frågan om en handlingens karaktär av allmän eller icke, lär det också bli nödvändigt att föra in dessa korporationer och organ i grundlagen. Det bör icke för utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t möta någon större svårighet, då man använder uttrycket »statsmyndighet» och »kommunal myndighet» i en mening, som är fullkomligt främmande för hela den svenska förvaltningsrätten, och där det måste sägas, att i »statsmyndigheter» måste ingå även myndigheter, som verkligen utöva offentlig makt mot allmänheten eller enskilda under eget ansvar. Men här har man skapat uttrycket »statsmyndighet» och »kommunal myndighet» för att få en term, som skall säga någonting, men som i själva verket säger någonting felaktigt. Hur man skall kunna få in korporationer, societeter eller koncessionerade bolag och deras handlingar under något slags allmän princip utan att taga upp dem under det där begreppet »statsmyndighet» har jag för min del mycket svårt att förstå. Men det må så vara. Nu har man fört bort korporationer och allt sådant ur grundlagen och formaliserat begreppet i stället för att hålla på det gamla, som vi ha förut, nämligen att det skall angå »allmänna ärenden».

Jag tillåter mig i detta sammanhang göra ett litet påpekande rörande det utkast, som jag har bifogat min reservation. Där finns ett mycket vilseledande tryckfel, som är ytterst betänkligt. Det skall komma en kartongside med rättelse sedan. I § 2: 4, näst sista raden står »åtgärd eller beslut i allmänhet eller medborgerligt intresse». Det skall naturligtvis vara »i allmänt eller medborgerligt intresse», och det feltrycket kan ju inte få stå kvar.

Nu är det uppenbart, att om man vill överge den gamla principen, som har gällt sedan 1810, nämligen att handlingens *innehåll* är bestämmande för frågan om offentligheten, så kan man ju göra det, ty man kan göra vad som helst. Kungl. Maj:t och riksdagen kunna väl som i England göra nästan allt, utom att göra en man till en kvinna, och frågan är, om man inte kan göra en man till en käring åtminstone. Men därmed må nu förhålla sig hur som helst. Vill man gå denna väg och ta det formella begreppet, blir den naturliga konsekvensen, att man måste öka sekretesskatalogen. Ty det är uppenbart, att av de handlingar, som upprättats inom en myndighet eller utgå från en myndighet, visst inte alla angå allmänna ärenden, och detta kommer alldeles speciellt till synes i fråga om korporationer och dylika, som man därför också, som jag nyss nämnde, har strukit bort. Man måste med andra ord få en större sekretesskatalog, när man skall utsträcka sekretessbestämmelsen till alla möjliga handlingar som inkomma eller utgå. Men då har man förlorat den ledande prin-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

cipen. Nu har man som ledande princip, att handlingen skall angå allmänna ärenden, och mot detta skall ställas ett annat intresse, som skall visa sig vara starkare än offentlighetsintresset. Enligt den nya ordningen behöver man i själva verket göra ett avvägande av varjehanda intressen, och det göres också, men utan att man kan säga, att det är någon ledande princip. I denna utgångspunkt ligger den väsentliga skillnaden.

Om jag läser utskottsbetänkandet litet grundligare, skulle jag kunna börja, där också den siste ärade talaren började, nämligen där det på sid. 4 talas om, att allmänna handlingars offentlighet är en princip som bestämt måste upprätthållas. Så tillägger utskottet mycket trohjärtat och naturligt, att »propositionens syfte kan sägas vara att anpassa tillämpningen av denna princip efter nutida förhållanden». När jag då, herr talman, frågar mig, på vad sätt denna anpassning skall ske, så kan inte svaret bli mer än ett, nämligen genom att sekretessen ökas. Det är sekretessintresset, som är det dominerande. Det är i gärningarna som sekretessen kommer fram, det är i orden, som man håller sig till offentlighetsprincipen. Att detta är fallet, framgår av utskottets yttrande på flera ställen längre fram. På sid. 5 längst ner heter det, att det otvivelaktigt förefinnes ett stort behov av sekretess för vissa kommunala handlingar på det ekonomiska området. Vad kommer att bli skillnaden i utgångspunkt mellan kommunala handlingars offentlighet med en oändligt utsträckt sekretess å ena sidan och å den andra kommunala handlingars offentlighet, klart i princip utsagd, så snart de angå allmänna ärenden men eljest icke, annat än i de fall då man föreskriver offentlighet? Jag tror, att man på den senare vägen kommer längre, men jag skall återkomma till den saken.

Så heter det, att det skall vara specificerade undantag från offentlighetsregeln, vilka emellertid, säger utskottet, torde böra göras ganska omfattande. Ja, herr talman, läser man det bifogade, men av statsrådet icke granskade förslaget, så finner man, att det är synnerligen omfattande, och enligt mitt sätt att se synnerligen betänkligt. Så läser man på sid. 6: »Framför allt bör emellertid härvid framhållas att med avseende å många slag av allmänna handlingar undantag från offentlighetsprincipen icke alls gjorts, ehuru lika starka skäl synas tala därför som beträffande andra slag av handlingar, för vilka sekretess stadgats.» Detta är inte alls fallet, när man ser på innehållssynpunkten: handlingar, som angå allmänna ärenden. Sådana kunna finnas ur andra synpunkter, men inte här. Och så tillägger man, att överhuvud taget ha förhållandena så utvecklats, att de böra föranleda betydligt flera undantag från offentlighetsregeln än tidigare. Men det värsta kommer längre ner på samma sida, där det heter, att när man nu har att följa utvecklingen hos kommuner och stat, får man förutsätta »en fortgående utbyggnad av sekretessreglerna som skulle föranleda tät grundlagsändringar, om dessa regler fortfarande skulle innefattas i tryckfrihetsförordningen». Kan man klarare uttala, att man vill öka sekretessen på den bekvämaste väg, som finns, nämligen genom en vanlig lagändring? Grundlagen har utgjort ett hinder för sekretessens utbredning och sekretessens spridning. Förut har man *måst* ta hänsyn till grundlagen, men nu bryter man ut en del och vill ha en sådan formulering av grundlagstexten, att den inte hindrar en förutsatt fortgående utbredning av sekretessreglerna, d. v. s. i överensstämmelse med helt allmänna riktlinjer i grundlagen.

Utskottet har verkligen på en punkt visat en betydligt större försiktighet än Kungl. Maj:t. Det finns ett ställe i grundlagen, där utskottet har strukit ett par ord. Det återfinnes på sid. 13. Kungl. Maj:t har i § 2 mom. 2 föreslagit, att sekretessen också skulle kunna omfatta förhållanden som byggd på »andra lika viktiga skäl», men detta har t. o. m. utskottsmajoriteten funnit

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

vara för starkt. Det är en sådan där kautschukbestämmelse, som inrymmer allting. Det hindrar emellertid inte, att även den formulering som står kvar, bortsett från dessa ord vilka utskottet inte har upptagit, är så långt gående, att jag för min del måste säga, att en därpå byggd sekretess blir ett fastställande av sekretessprincipen framför offentlighetsprincipen.

Det är ännu en sak att här observera. När nu Kungl. Maj:t och utskottet gå in för en sådan vidgad sekretess, ha de kommit så långt, att man funnit det nödvändigt, att när sekretess föreskrives också skapa möjlighet att efter prövning medge undantag från sekretessen. I nu gällande grundlag kan Kungl. Maj:t i vissa fall föreskriva, att en handling får offentliggöras, och i andra fall finns möjlighet att pröva, huruvida det med full trygghet för vederbörandes intressen må ske, att den utlämnas. Men i det nya förslaget har man tagit upp den danska rättsregeln, som står i absolut motsats till den svenska regeln. Den danska rättsregeln innebär, att om man kan visa ett berättigat intresse att få se en handling, som är hemlig — och i Danmark äro alla handlingar hemliga — kan det beviljas efter prövning. Det är en regel, som nu har upptagits här, så att i vissa fall, där man tycker, att sekretessen kanske blivit litet för sträng och man kommit litet för långt från principen, medger man möjlighet för myndighet att pröva, om tillräckliga skäl äro anförda för att medge undantag, så att man kan låta vederbörande få se handlingen. Men, herr talman, då skall det ha uppvisats ett särskilt intresse, ett berättigat intresse. Det är det storslagna i vår nuvarande tryckfrihetsförordning, att den helt resolut avvisar varje prövning av sådana där enskilda s. k. berättigade intressen. I den mån de äro berättigade tar lagstiftningen men inte den administrativa myndigheten hänsyn till dem. Att införa i svensk rätt hela detta danska system med prövning efter lämplighetssynpunkter och styrkta intressesynpunkter, berättigade intressesynpunkter, hos de enskilda, är något för mig så fullkomligt främmande och motbjudande, att jag aldrig kunnat drömma om att en socialdemokratisk regering med en förnuftig justitieminister skulle kunna lägga fram ett sådant förslag. Och jag hade heller aldrig kunnat drömma om, att utskottet skulle hoppa på ett sådant förslag. Det är detsamma som att rasera det som hittills varit grunden för vår svenska tryckfrihet. Vår svenska tryckfrihet vilar till väsentliga delar på offentligheten hos de handlingar, som angå allmänna ärenden, och med den principen kan man verkligen åstadkomma ett sådant resultat som vi hittills vunnit. Men väl förstår jag, herr talman, de myndigheter, som ha tillstyrkt förslaget. De få därigenom en möjlighet att komma ifrån den prövning, som hittills ålegat dem och som inte varit en verklig prövning utan en skyldighet att konstatera faktum. Det är en enkel sak att konstatera faktum: är denna handling införd i sekretesskatalogen i grundlagen eller ej, är den hemlig enligt grundlagen eller ej? Kan man inte säga, att den är det, ja, då är den offentlig, då skall den framläggas. Enligt det nya förslaget skall det anföras skäl. Myndigheterna ha att pröva, om vederbörande skall få handlingen eller inte. Man inför ett divisionsansvar. Vill inte den underordnade myndigheten avgöra saken, och det vill den naturligtvis inte när den kan slippa, så går saken till den överordnade, och så får man ett besvärinstitut ända upp till regeringsrätten. Regeringsrätten skall alltså i sista hand avgöra, huruvida en handling skall utlämnas eller icke.

Det är alldeles klart och uppenbart, att om man inför ett sådant administrativt besvärinstitut, så kommer utlämnandet att fördröjas, och det kommer att leda till att myndigheterna, den ena hänvisande till den andra, mestadels komma att vägra utlämnande. Då har man å andra sidan kvar J. O:s åtalsrätt. J. O. kan ju tänkas komma att åtala i ett fall, där man gått hela den administrativa besvärsvägen upp till regeringsrätten och blivit vägrad ut-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

lämning. Han bör enligt sin instruktion väcka åtal för att få högsta domstolens utslag. Så går ärendet till domstolarna och kommer slutligen till högsta domstolen, som kan ge ett rakt motsatt utslag mot vad regeringsrätten gjort. Sådant har förekommit i andra fall, men jag tycker inte det är skäl att öka antalet av sådana motsatsförhållanden mellan de två högsta dömande instanserna. Efter vanligt sätt att se borde ju Kungl. Maj:t i statsrådet ha avgjort ärendet under det konstitutionella ansvar, som kan finnas, men det har man inte velat stadga. Det gäller i själva verket inte en rättsfråga, utan en lämplighetsfråga eller en skälighetsfråga, och sådana brukar inte regeringsrätten avgöra; det är rättsfrågorna som gå dit; när lämplighets- och skälighetsfrågor komma under prövning, ligger avgörandet hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

Det kan under sådana förhållanden knappast sägas, att man här givit något som motsvarar vad riksdagen tänkte sig, när den skrev. När riksdagen skrev tänkte den sig, att handlingar rörande allmänna ärenden skulle bli offentliga, och att man skulle råda bot för de svårigheter, som funnos beträffande de kommunala handlingarna. Det är en överdrift att säga, att frågan om de kommunala handlingarnas offentlighet inte är avgjord. Läser man domstolsutslagen med fäst avseende vid de kommunala ärendenas olika beskaffenhet, så finns det ingen tvekan, och läser man lagstiftningen, så finner man i kommunallagarna uttryckliga bestämmelser om de kommunala representationernas handlingar, beträffande vilka ordföranden i kommunalstämma etc. är skyldig att vitsorda i avskrift att de överensstämmer med handlingen, alltså en offentlighet hos handlingen, som är alldeles klar. Vad man kan tveka om gäller vissa kommunala nämnder och institutioner, till exempel drätselkammare. En drätselkammare, som är styrelse i en fögderistad, har naturligtvis dubbel karaktär. Som myndighet handlägger den allmänna ärenden i allmänhet, men som drätselkammare vid sidan därav har den en annan uppgift. I andra städer med magistrat har drätselkammaren en helt annan ställning, och det är med avseende därpå som högsta domstolens utslag fastställt, att handlingarna icke äro offentliga.

Nu menar man, att man skall slå fast kommunala handlingars offentlighet bara på den grund att de äro kommunala, bara på den grund att de äro upprättade av vad man kallar en kommunal myndighet eller kommit in till en sådan oavsett hur de kommit in. Men den nuvarande regeln, att handlingar, som angå allmänna ärenden, äro offentliga, gäller grundlagsenligt också för kommunala handlingar, och det är inte i den punkten som någon tvekan råder, utan det är i en helt annan punkt, och den punkten har varken Kungl. Maj:t eller utskottet reglerat. Svårigheten med avseende å de kommunala handlingarna ligger däri, att de kommunala handlingarna handhavas av befattningshavare, som inte ha tjänstemannaställning och alltså inte äro ställda under J. O:s åtalsrätt eller kunna träffas av J. K. Det är sålunda befattningshavare, som äro anställda enskilt hos kommuner eller kommunala organ, och av dessa kan man inte framtvunga handlingarna. Vad man här behöver och säkerligen också, herr talman, i det följande nödgöra är att ge föreskrifter om rätt för Konungens befallningshavande att vid vite förelägga en kommunal myndighet eller ett kommunalt organ att tillhandahålla handlingen. Sedan får denna reda upp förhållandet till befattningshavaren, till den enskilde tjänstemannen. Men något sådant förslag föreligger inte här. Kommer ett sådant förslag — och det lär vara oundvikligt — då får man effektivitet med avseende å de kommunala handlingarnas offentlighet. Men att alla kommunala handlingar rörande vad som helst, som inte ha det ringaste med självbeskattningen eller självstyrelsen att göra, skola vara offentliga, är ju inte nödvändigt. I den mån man åter vill, att vissa så-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

dana skola vara offentliga, kan man stadga det, och det kan mycket väl sättas in i en sådan lag — det finns ingenting som hindrar — men det resultat man därvid når kommer inte att stanna långt ifrån det man skulle nå genom att göra en sekretesskatalog. Skillnaden är bara den, att man får klart besked om vad som är sekret och vad som är offentligt.

Och varför? Jo, det finns också en bestämmelse som säger, att i sådana fall som äro uppräknade i särskild sekretesslag, kan Kungl. Maj:t föreskriva hemligstämpling. Där har man använt ett administrativt institut som har vuxit fram på olaglighetens väg vid sidan av grundlagen: en hemligstämpling, som inte innebär vad man i grundlagen menar med hemligstämpling. Tryckfrihetsförordningen talar om att Kungl. Maj:t kan besluta, att vissa handlingar rörande försvaret skola hållas hemliga, att de skola bli hemligstämplade. Då innebär stämplingen av akterna, att de äro hemliga. Men när man efter detta förslag låter Kungl. Maj:t bestämma, att vissa handlingar skola hemligstämplas, då, herr talman, betyder det, att myndigheterna och tjänstemännen eller ämbetsmännen skola ta under övervägande, huruvida de äro hemliga eller böra framläggas. Det skall göras en prövning. Det är inte sagt, att de äro hemliga, utan det är sagt, att man skall vara försiktig med att lämna ut dem och undersöka, huruvida i föreliggande fall de skola utlämnas eller icke. Där äro vi tillbaka vid den konkreta prövningen i fall för fall av berättigade intressen och motstående intressen, och man kommer till det resultatet, att det blir administrativt godtycke som härskar. Det härskar i Danmark och har gjort det sedan enväldstiden. Jag har ett par gånger haft tillfälle att såväl i Köpenhamn som Helsingfors lägga fram de synpunkter, som vår svenska tryckfrihet lägger på denna sak, och alldeles särskilt i Köpenhamn har det väckt en utomordentlig bestörtning och överraskning, att man kan ha handlingar på detta sätt offentliga, som vi nu haft det i över hundra år. Där går man ut från sekretessen såsom det naturliga, och, herr talman, detta förslag är bara en milstolpe på vägen till sekretessprincipen i svensk rätt och tryckfrihetens fullständiga raserung.

Det är min uppfattning av det föreliggande förslaget. Ur tryckfrihetens synpunkt, ur synpunkten av att bevara den rätt, som vi ha för den enskilde medborgaren, då han verkligen vet sig ha rätt att få en handling, icke av nåd utan av grundlagens eget bud, ur synpunkten av att dessa bestämmelser skola vara klara, att de skola hänföra sig till handlingens innehåll och inte till yttre omständigheter, som nödvändiggöra undantagsbestämmelser, är det som jag yrkar bifall till den reservation, som är av mig och flera andra avgiven och som innebär ett avslag på det föreliggande förslaget, men tillika begäran om en skrivelse till Kungl. Maj:t om förnyat övervägande av frågan och framläggande för riksdagen av densamma i ett sammanhang, såväl när det gäller nödvändiga grundlagsändringar som särskilda ur lagen utbrutna förslag rörande vissa allmänna handlingar.

Jag vill, herr talman, endast tillägga, att denna särskilda lag, som nu framlagts som en bilaga till den kungl. propositionen utan att statsrådet och departementschefen ens tagit ställning till densamma, dock är en lag, som skall prövas av konstitutionsutskottet. I en annan kungl. proposition, om juryinstitutionen och processen i tryckfrihetsmål, föreligger också en särskild lag, utbruten ur grundlagen. Den har gått till lagrådets bedömande. Lagrådet har däröver yttrat sig, och utskottet har fått taga del av vad lagrådet sagt, oaktat denna lag i sinom tid icke skall behandlas av konstitutionsutskottet, utan av första lagutskottet. Det är ändå en besynnerlig ordning, att utskottet skall få veta vad den särskilda lag innehåller, som inte angår utskottet, men däremot icke få veta vad den särskilda lag innehåller, som angår utskottet i hög-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

sta grad och vars innehåll är prejudicerande för den avfattning grundlagstexten skall få.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! När jag nu har erhållit ordet, anser jag det på grund av särskilda förhållanden vara angeläget att uttryckligen betona, att denna lag naturligtvis icke har den ringaste politiska innebörd. Det framgick, när andra kammaren nyss utan votering godkände det föreliggande förslaget, att det var från skilda håll som man slöt upp kringdetsamma. Det var en högerman, det var en socialdemokrat, det var folkpartiets ledare — alla hade blivit övertygade av den utredning, som föreligger i den kungl. propositionen och utskottets utlåtande. Jag vill också påpeka, att denna proposition hade kunnat framläggas av en regering av vilken färg som helst. Kanske jag, i anslutning till vad herr Källman nyss yttrade, kunde säga, att det skulle främst kunnat vara en publicistregering, ty ett sådant enstämmigt vitsordande av behovet av en lagstiftning, som givits från publicisthåll, har sällan kommit något förslag på riksdagens bord till del.

Då jag sett, att så många talare begärt ordet, har jag blivit tveksam om, hur jag redan nu skall lägga mitt försök till klarläggande av frågan. Det kanske kunde ligga nära till hands att redan från början försöka ge mig in på en ordduell ur rent statsrättsliga och förvaltningsrättsliga synpunkter med den förre talaren. Men jag tror icke att kammaren gärna skulle vilja höra ett sådant försök, och jag antar att kammarens ledamöter ha läst de reservationer som avgivits av dels herr Reuterskiöld m. fl., dels den särskilda av herr Reuterskiöld ensam. Jag skulle dock, eftersom jag vet, att den särskilda reservationen således också är en offentlig handling, som har legat före, och var och en skulle kunna undra över att ej något sades gent emot denna, blott vilja förklara, att vi förvisso icke ha underlåtit att se, hurusom det i den särskilda reservationen säges, att motsatsen till den uppfattning, som konstitutionsutskottet nu med utredningsmännen och den kungl. propositionen bakom sig hade, var något, som varje offentlighetsrättsligt skolad jurist borde veta, och vidare påpeka ett visst den särskilda reservationens yttrande, nämligen att vad utskottet sagt om ett visst begrepp »är lika felaktigt, även om personer kunna finnas, som icke förmått för sig klargöra begreppets innebörd».

Jag står nu här med dessa ord bakom mig och tänker, att de kunna komma upp i diskussionen — förutom att de nämnts här i den särskilda reservationen — och för att icke kanske gång efter annan behöva begära ordet vill jag söka upplägga de synpunkter, som gjort sig gällande i konstitutionsutskottet, kanske med upprepande av vad herr Källman förut har anfört.

I en sådan uppläggning ligger först, att man vill se efter: Har det visat sig att det finnes behov av denna lag? Vad ha myndigheter och korporationer yttrat därom? Jag säger inte bara »myndigheter», som den föregående talaren gjorde, ty det är icke bara myndigheter, som här ha yttrat sig, utan det är tvärtom hela svenska folket -- pressorganisationer, landstingsförbundet och stadsförbundet ha yttrat sig, och då kan man icke bara säga, att »myndigheterna vilja komma ifrån sitt ansvar». Jag vill således framhålla att vi ha tagit reda på vad alla dessa, som yttrat sig, ha sagt. Och så vill jag söka bemöta de invändningar, som i viss följd under diskussionen och i den samlade reservationen ha framställts, för att kanske sedan säga några särskilda ord i avseende på den siste talarens uppfattning.

Jag vill till en början säga, att vi alla veta, att frågan gäller fastslående

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

av allmänna handlingars offentlighet. Den, som först stod i talarstolen, nämnde något, som tydde på, att det skulle vara endast *kommunala* handlingar, som det gällde, men det är ju icke bara fråga om kommunala, utan om alla allmänna handlingars offentlighet, så att offentlighetsprincipen skall upprätthållas i samma utsträckning för både statliga och kommunala handlingar. Kommunala medborgare och statliga medborgare ha numera i princip samma intresse av att få taga del av allmänna handlingar, även om det, som den siste talaren ansåg, kan finnas sådana saker, som ligga vid sidan av offentligheten och som således skulle undandragas denna medborgerliga rättighet. Vi veta ju också — och vi se det särskilt genom den siste talarens utkast till tryckfrihetsförordning — att det fastslås, att det föreligger ett vidsträckt behov av sekretess, — hemlighet, undantag från offentlighetsregeln — vilken i stort sett anses böra kunna göras gemensam för statliga och kommunala handlingar. Och nu föreligger detta grundlagsförslag, som vi debattera, och dess undantag från offentlighetsregeln — som jag kommer närmare till sedan — i den särskilda sekretesslag, som har legat före och som sedermera, om detta grundlagsförslag går igenom, skall komma tillbaka till riksdagen; det är — jag erinrar därom — en lag, som icke skall undergå prövning i lagrådet.

Frågan har kommit fram direkt på riksdagens initiativ, och sådan vi nu se den, ligger den i rät följdlinje från riksdagens initiativ 1925, då riksdagen begärde bl. a. utarbetande av sådana ändringar i grundlagen, varigenom kommunala handlingars offentlighet med tydliga undantag bleve lagfast. Utredningen har efter riksdagens hemställan utförts senast av tre sakkunniga; jag vill emellertid betona, att någon auktoritetstro till dessa här icke spelat in, utan vi i konstitutionsutskottet ha varit fritt prövande. De tre sakkunniga ha varit professorn i statsrätt och förvaltningsrätt vid Stockholms högskola Nils Herlitz, talmannen i andra kammaren Aug. Sävström och fil. dr Sigurd Hansson. Det är dessa tre sakkunnigas förslag, som efter vederbörliga remisser till otaliga myndigheter och korporationer och efter beaktande av erinringar, som kommit speciellt från storstäderna på grund av deras rädsla för att icke sekretessen skulle bli tillräckligt beaktad för deras s. k. enskilda angelägenheter, nu ligger före på riksdagens bord, sedan konstitutionsutskottet i väsentliga delar tillstyrkt detsamma. Det är bara några obetydliga ändringar, som ha gjorts. Därvid har konstitutionsutskottet givetvis beaktat, hurusom de hörda, icke bara myndigheterna, utan även korporationer, landstingsförbundet och stadsförbundet — jag vill bland myndigheterna särskilt framhålla justitieombudsmannen och justitiekanslern, vilka haft mycket med dessa angelägenheter att syssla — ha gått in för ett sådant förslag och ansett, att brådska föreligger. Det blir »ordning och reda» på området; så löd rubriken i en morgontidning i Stockholm, som någon dag därefter även hade en längre tillstyrkande ledareartikel.

Främst har gällt få klarhet om att offentlighetsregeln blir gällande för de kommunala handlingarna. Det har ju rätt delade meningar, huruvida och i vad mån dylika handlingar varit underkastade tryckfrihetsförordningen. Domstolarnas rättstillämpning har icke lämnat någon klar ledning, och i lagstiftningen har man underlåtit att taga ståndpunkt. »Ordning och reda» behöves således, och icke blott i fråga om kommunala, utan även statliga handlingar. Jag har gått igenom justitieombudsmannens berättelser från 1924 och framåt och sett ett stort antal fall, där åtal ägt rum mot ämbets- och tjänstemän för underlåtenhet att lämna ut handlingar. Än ha de dömts till ansvar, än har det förklarats, att vederbörande visserligen förfarit felaktigt men icke kunde dömas till ansvar, och så har det varit åtskilliga tveksamma fall, där åtgärd från justitieombudsmannen icke blivit av. Åren 1933/

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

1934 hade justitieombudsmannen någon särskild anledning att söka taga vissa ärenden särskilt teoretiskt, och då återopade justitieombudsmannen såsom vägledande professor Herlitz' utredning av år 1927, vilken utgjort bakgrunden till sakkunnigutlåtandet av år 1935. Den siste talaren ansåg — får jag anmärka det redan nu — att det besvärösförfarande, som nu skulle införas, därest någon underlåter att utlämna en handling, vore av ondo. Emellertid får jag understryka, hurusom justitieombudsmannen, justitiekanslern och Svea hovrätt — detta är myndigheterna — jag ber om ursäkt att jag tar med sådana också — liksom även pressorganisationer, olika stadsfullmäktige, stadsförbundet och landskommunernas förbund särskilt påpekat vikten av att man skulle få ett sådant besvärsinstitut. Det är ju givet, att det är en trygghet — något som justitieombudsmannen och justitiekanslern understryka — att man har dessa särskilda förfarande, som kan göra, att man icke blir nödsakad att väcka åtal utan kan få frågorna avgjorda under mer lugna former. Åtal i flagranta fall äro ju givetvis icke uteslutna.

Och nu skall jag anhålla, herr talman, att få säga några ord om den kritik, som kommit fram från den samlade falangen av reservanter, och jag skall då försöka taga upp anmärkningarna punktvis i den ordning de framkommit i reservationen och vid debatten i dag.

Det har anmärkts, att nu endast grundlagstexten föreligger och icke den särskilda lag om sekretessen, där undantag från offentlighetsregeln skola upptagas, och jag medger gärna, att det skulle varit önskvärt, att vi nu på samma gång hade kunnat få fram både grundlagstexten och den särskilda sekretesslagen. Nu föreligger emellertid, som sagt, ett inom justitiedepartementet utarbetat sekretesslagförslag, grundat på vederbörande sakkunnigutredning, och justitieministern har särskilt sagt, att han finner detta utkast på ett lyckligt sätt lösa sekretessfrågan på skilda områden, men han har icke kunnat medhinnna att för riksdagen framlägga förslaget. Det är förståeligt, att under den tid, då det gällde att komma fram med propositionen, som såsom grundlagsändrande borde komma i år, kunde för de statsråd, som närmast skulle handlägga ärendet, vara hinder att taga en slutlig ståndpunkt till detta ärende. Men det är det utarbetade sekretessförslag, till vilket justitieministern givit sin välsignelse, som ligger före här, och vi kunna ingående se vad det gäller. Vi ha naturligtvis också i konstitutionsutskottet paragraf efter paragraf granskat detta förslag och sett efter, huruvida vad som nu föreligger kan inpassas i de generella grundlagsbestämmelser, som vi ha velat förorda, och vi ha punkt för punkt trott oss finna, att de generella bestämmelserna voro tillfredsställande. Jag tror därför icke, att det är något hinder för att de också skulle kunna inpassas i det av herr Reuterskiöld vid hans särskilda yttrande fogade utkastet, där det talas om att »Handlingar, som angå brotts beivrande — — skola i den omfattning samt med de villkor och begränsningar varom stadgas i särskild lag — — — hemliga hållas». Den enda skillnaden torde vara, att under det att herr Reuterskiöld främst utgår från att dessa handlingar skola hemlighållas, utgår konstitutionsutskottet från att alla handlingar äro offentliga med vissa i lagen angivna sekretessundantag. Således torde man icke i något avseende kunna säga, att konstitutionsutskottet vill gå längre i fråga om sekretess. Statsrådet har, när han nämnde, att denna lag icke kan komma före nu, även påpekat, hurusom den utveckling, som är nödvändig och som framgår av de år efter år utfärdade nya förordningar, där sekretess fordras, tillika kan tala för att det är så lyckligt att man nu icke har både grundlagsförslaget och det särskilda lagförslaget på en gång, i det att vid ett eventuellt antagande nästa år av grundlagsförslaget, som nu kan bli vilande, de utvidgningar i sekre-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

tesslagen, som kunna bli nödvändiga med hänsyn till nya lagar, beträffande vilka vi alla säkerligen skulle vara ense om, att de krävde sekretessbestäm- melser, skulle få den omfattning, som då vore erforderlig.

Reservanterna i samlad skara — jag påpekar åter att jag skiljer på deras reservation och den, som i form av ett särskilt yttrande avgivits av en enskild ledamot bland reservanterna — anse, att förslaget innebär en alldeles för stark omstöpning. De säga, att omstöpnigen icke hade behövt bli så omfattande. Men hur målet skulle nås utan denna s. k. omfattande omstöpning, ha reser- vanterna icke talat om, fastän de själva godkänt, att uppdelning skall ske i grundlag och allmän lag, och vad som menas från deras sida med omstöpn- ingens vidd — det veta vi ingenting om.

Sedan är det något, som reservanterna anfört och som jag ber att särskilt få understryka. Jag måste för klarhetens skull uppläsa vad reservanterna sä- ga här: »Beträffande frågan om kommunala handlingar är denna redan nu i princip besvarad genom grundlagen på det sätt, att alla 'allmänna ären- den rörande handlingar' böra anses som offentliga, oavsett hos vilka institu- tioner eller myndigheter de finnas och följaktligen också när de hava tillika kommunal natur, även om grundlagen icke skapat några effektiva medel för att säkerställa offentligheten, något som med de mycket tånjbara uttrycken i propositionen knappast heller kan sägas ha skett genom denna. Å andra sidan ger just denna omständighet en faktisk garanti för att i sådana 'allmänna ärenden', där sekretess av hänsyn till rent personliga eller privatekonomiska förhållanden kan anses önskvärd, denna sekretess kan bevaras: de kommu- nala befattningshavare, om vilka här kan vara fråga, falla icke under justitie- ombudsmannens åtalsrätt.»

I detta resonemang säges således till att börja med, att någon brådska icke föreligger, när det gäller fastslående av kommunala handlingars offent- lighet. Sedan heter det, att »grundlagen icke skapat några effektiva medel för att säkerställa offentligheten». Därefter säges det, att häri ligger en ga- ranti. Och så tyckes man med tillfredsställelse konstatera, att vad de kommu- nala befattningshavarna anse detta ej betyder någonting, ty de falla icke un- der justitieombudsmannens åtalsrätt. Således full frihet utan ansvar! Här ha vi emellertid något, som kan medverka till att man får en bättre anord- ning; jag syftar på det besvärärförande med avseende på offentliga hand- lingar, som med utskottsförslaget är avsett att genomföras.

Ja, så komma reservanterna åter mot slutet av reservationen och säga, att det väl icke är så brått, »att ej ett modifierat förslag kan och bör avvaktas». Men vad menas med »modifierat förslag»? Det finns icke en antydning i detta sam- fällida yttrande om vad vederbörande vilja ha. Då är det väl förklarligt, att man ställer sig undrande. Hur skulle Kungl. Maj:t handla, om Kungl. Maj:t finge tillbaka dessa papper med begäran om ett »modifierat förslag»? Ja, följden bleve väl, att Kungl. Maj:t på denna reservation, som även är underskriven av herr Reuterskiöld, finge komma igen med ungefär detsamma, ty det säges, »att med de värdefulla förarbeten som föreligga ett sådant förslags utarbetande icke bör eller behöver föranleda någon längre tidsutdräkt».

Ja, herr talman, något vidare har jag ej att yttra med avseende på denna, jag vågar kalla den, intetsägande, samlade reservation. Jag skulle emellertid vilja tillägga några ord med anledning av vad herr Reuterskiöld nyss har anfört till utveckling av sitt särskilda yttrande. Herr Reuterskiöld säger, att Kungl. Maj:t i sin proposition »slungar» begreppet »allmänna ärenden». Men beträffande statsmyndigheter är väl begreppet överflödigt, då ju, såvitt vi förstått i konstitutionsutskottet, därvidlag alla verkliga handlingar måste anses vara allmänna ärenden. Och på kommunalförvaltningens område har man

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

ingen säker ledning för begreppet »allmänna ärenden rörande handlingar». Det har talats om någon distinktion mellan ekonomisk förvaltning och självförvaltning, men distinktionen är ingalunda odisputabel, ty det råder mycket olika meningar, och varje praktisk kommunalman torde vitsorda, att det bleve mycket svårt att tillämpa definitionerna. Om man hänför sig till den litteratur, som en vanlig medborgare kan ha haft tillgång till, tycks det stå mycken strid om dessa olika begrepp.

Sedan påtalar herr Reuterskiöld »den valhänthet och tekniska oformlighet», som föranlett införandet av begreppen »statsmyndighet» och »kommunalmyndighet». Med denna terminologi åsyftas, som så starkt har betonats, endast en begreppsbestämning i den grundlagsparagraf, där begreppen införts. Termen avser endast att i denna lagstiftning tjäna såsom teser, och sådana termer kunna av praktiska skäl ofta icke undvaras. Jag vill för resten säga, att vi redan i grundlagen ha något liknande. Jag hänvisar till tryckfrihetsförordningen § 2: 4.

Vidare talas mycket om besvärsinstitutet i herr Reuterskiölds särskilda yttrande. Jag vill icke upprepa, vad jag nyss sagt, blott erinra om, att justitieombudsman och justitiekansler häri se en bland förslagets bästa insatser.

Vidare kan jag icke underlåta att be de herrar, som ha konstitutionsutskottets utlåtande framför sig, att se på sid. 21 längst ned. Herr Reuterskiöld har där sagt, att det förekommer så många »svävande och ovissa eller tånjbara uttryck», och som bevis därpå anför han ur den kungl. propositionen och således även ur utskottsutlåtandet några exempel. Jag vill bara återge en del. Herr Reuterskiöld förvånar sig över att man kan skriva något så förfärligt som »kan medföra våda». Det är ett sådant märkvärdigt begrepp, det är »svävande» och »ovisst!» Men detta »kan medföra våda» återfinna vi i nuvarande tryckfrihetsförordning på motsvarande ställe, där det står talat om handlingar, »vilkas offentliggörande kan medföra våda». Således det förekommer redan i tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 4! Jag går vidare till en annan punkt — jag vill icke taga upp för många — där det framhålles som märkvärdigt, att man kan komma med ett så vagt och obestämt uttryck som att »trygghet kan anses vara för handen». Ja, går jag till den nuvarande tryckfrihetsförordningens bestämmelser, återfinnas i § 2 mom. 4 precis samma ord! Det är i denna sak nödvändigt att taga upp sådant, som icke är sagt här, ty det ligger dock före på kammarens bord, och jag vågar fråga, om det är riktigt att på detta sätt förebrå utskottet för att det använt »svävande och ovissa eller tånjbara uttryck», som tyda på »valhänthet och teknisk oformlighet», när samma uttryck i samma sammanhang direkt återfinnas i den nuvarande tryckfrihetsförordningens bestämmelser?

Herr Reuterskiöld, som underskrivit vad som i den samlade reservationen anföres om att med de värdefulla förarbeten som föreligga ett nytt förslags utarbetande icke behöver föranleda tidsutdräkt, riktar i slutet av sitt särskilda yttrande mot oss, som varit med om att godkänna detta Kungl. Maj:ts och de värderade sakkunnigas förslag, följande ord: »Att med de värdefulla förarbeten, som nu föreligga och vilkas största värde består däri, att de klart visa, hur reformen icke bör göras» etc. Det är att beklaga, att dessa ord kommit fram här.

Jag skulle kunna sluta nu, men då det har undrats, huruvida det skulle ligga någon fara i ett dröjsmål, vill jag framhålla, att det i de föreliggande handlingarna starkt påpekats, att man icke får dröja med denna reform. »Vi äro så ovissa», säga pressorganisationerna, »vi behöva snart besked.» I den kungl. propositionen ha också andragits många skäl för, att det är nödvändigt, att snart få en ändring härvidlag. Och det framhålles att bland statliga

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

handlingar, vilka nu icke anses åtnjuta sekretesskydd, finnas följande. beträffande vilka det är av stor vikt att bestämmelser bliva beslutade innan en tid av fyra år till får gå. Dit höra bl. a. handlingar rörande den allmänna ekonomiska försvarsberedskapen, stödverksamhet med avseende å näringslivet såvitt de röra enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden, domstolsprotokoll beträffande vissa sedlighetsårande förbrytelser m. fl., de stå uppräknade på sid. 8 i konstitutionsutskottets utlåtande.

Som en liten avslutning, herr talman, och för att ytterligare påvisa behovet av att man här får ordning och reda, vill jag omnämna, att en tidning häromdagen skildrade ett fall, där det hade gällt att få ut några handlingar från en kommunalnämnd. Den som hade begärt handlingarna förededde sedan inför kommunalfullmäktige vid en upprörd debatt intyg på hur han vägrats. Han hade vänt sig till kommunalnämnden och bett om handlingarna men icke fått ut dem, då kommunalnämnden icke ansåg sig ha skyldighet att lämna ut dem. Länsstyrelsen hade enligt det omnämnda intyget förklarat, att beträffande handlingarnas utlämnande ägde kommunal myndighet besluta. Sedan såges det i tidningen, att vederbörande efter stort rabalder fått sin vilja fram. Han fick således handlingarna till slut, men det var först efter många protester. Hade vi haft den nu föreliggande lagen, hade klarhet omedelbart förelegat.

Herr talman, jag har kanske tagit tiden för länge i anspråk, men jag anser att det varit lämpligare att söka få fram vad man vill ha sagt i ett yttrande än i små särskilda anföranden. Jag yrkar naturligtvis bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag begärde ordet tämligen tidigt under debatten. Det var särskilt med anledning av herr Stendahls yttrande som jag gjorde det. Nu när diskussionen fortgått så pass länge och ärendet därigenom har blivit belyst från så många olika synpunkter, ligger det fara före, därest jag skulle gå alltför djupt in i ämnet, att det egentligen mest bleve upprepningar av vad som redan har sagts. När vi nu gå att fatta beslut skulle jag beträffande den reala sidan av saken vilja säga, att jag till all delar instämmer i vad den ärade talesmannen för utskottet har anfört.

Det är emellertid några små synpunkter, som jag ändå skulle vilja framhålla. Det som närmast uppkallade mig var som sagt ett yttrande av herr Stendahl. Han sade, att de skrivelser, som utgått från riksdagen angående förändring och förbättring av vår tryckfrihetsförordning, kunde betraktas som ett utslag av skrivklåda. Detta uttryck var ej lämpligt. Jag var med de båda gånger, då skrivelse beslutades, och jag måste säga, att det rädde en rörande enstämighet om att behov av förändring förelåg. Skrivelserna få således ingalunda betraktas som ett utslag av en sådan sinnesstämmning, som herr Stendahl antydde.

Nu säger jag som herr Källman och även den siste ärade talaren, att huvudmärkningen mot förslaget antagande i dag skulle vara, att själva undantagslagen icke föreligger samtidigt med förslaget till grundlagsändring; vi ha endast ett av regeringen utarbetat, motiverat och granskat utkast, varigenom vi skulle kunna bilda oss en bestämd uppfattning om vad en dylik lag kommer att innehålla. Reservanternas uttala i överensstämmelse med nyssnämnda synpunkt, att det förslag, som skulle framläggas i anledning av riksdagens skrivelse, borde komma samtidigt med förslaget om grundlagsändringen. Reservanternas medge visserligen, att det redan förut förelegat fall, då man praktiserat det nu föreslagna tillvägagångssättet, men såvitt jag kunnat förstå av reservationen liksom av en del yttranden, som fällts i detta avseende,

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

har man ansett, att undantagslagen vid dessa tillfällen icke haft så nära sammanhang med grundlagen som här är förhållandet och att detsamma icke skulle kunna gå för sig denna gång. Jag vill emellertid erinra därom, att grundlagsförslaget om regeringsrätten, som framlades vid 1908 års riksdag, antogs vilande av densamma, men propositionen om själva lagen om regeringsrätten framlades först vid 1909 års riksdag, då såväl grundlagen som sistnämnda lag antogos. Enahanda är förhållandet beträffande militieombudsmannen: grundlagsstadgandet antogs vilande av 1914 års senare riksdag och slutgiltigt 1915, vid vilken riksdag — och först då — proposition framlades angående instruktion för militieombudsmannen. Jag kan därför icke inse, att det i förevarande fall råder något så märkvärdigt sammanhang mellan grundlagen och den kompletterande lag, som ju alla — även reservanterna i sitt särskilda utkast — anse vara nödvändig, att icke framläggandet av sistnämnda lag kan anstå till nästa riksdag. Såvitt jag förstod herr Reuterskiöld rätt, framhöll han visserligen, att det förelåg en viss skillnad mellan de av mig åberopade fallen och det nu föreliggande i så måtto, att konstitutionsutskottet denna gång skulle pröva båda lagarna — såväl grundlagsstadgandet som den särskilda inskränkingslagen. Jag tycker däremot nästan, det är en fördel, att så kan äga rum, så att, om konstitutionsutskottets förslag blir vilande och anmäles i vederbörlig ordning till nästa års riksdag, utskottet kan handlägga båda. Det är en gammal praxis, som ganska undantagslöst iakttages inom konstitutionsutskottet, att då riksdagen sammanträtt efter nyval till andra kammaren, är konstitutionsutskottets nästan första ärende, sedan det konstituerat sig, att för riksdagen anmäla de vilande grundlagsförslagen. Men det är intet stadgande i grundlagen, som bestämmer, att konstitutionsutskottet skall så förfara, utan konstitutionsutskottet kan mycket väl ligga på ärendet något längre.

Herr Stendahl framkastade den möjligheten, att vi skulle komma inför den situationen, att om vi nu toge det vilande grundlagsförslaget, 1937 års riksdag kanske skulle stå utan något som helst förslag från regeringen. Ja, men det är väl alldeles oantagligt, såsom detta ärende ligger, att något sådant skulle inträffa, utan antingen kommer det att bebådas i trontalet eller till och med kan det hända, att det i samband med statsverkspropositionen framlägges ett förslag. Ärendet är ju så genomarbetat, att det borde vara lätt, men att riksdagen icke skulle bli varskodd om att ett förslag angående en inskränkingslag skulle komma under behandling, är ju uteslutet enligt min mening. Ja, då kan ju konstitutionsutskottet saklöst vila på det vilande grundlagsärendet och taga upp det först i sammanhang med den nya lagen såsom sådan. Därför kan jag icke se något hinder för att vi nu antaga som vilande den av utskottet föreslagna grundlagsändringen.

Några ord kanske också med anledning av vad i dag yttrats till förmån för reservationen. Man anmärkte, om jag fattade det rätt, på att den nya lagen icke låter innehållet i handlingen utan andra rent formella saker bestämma över dess offentlighet eller icke. Ja, men är det icke i viss mån så — för mig ställer det sig så, men kanske detta beror på bristande förmåga att tillräckligt starkt distingera — att innehållet i lagen, om man sammanställer undantagslagen och grundlagen, ändå skulle ange, att det just är innehållet, som kommer att vara bestämmande, huruvida handlingen skall undandragas offentligheten eller icke? Det blir för mig i viss mån en lek med ord, om man säger, att vi nu ha vikit från en regel, som vår tryckfrihet vilat på i över hundra år, och sagt, att det icke är innehållet utan befintligheten hos en myndighet, som skall vara det bestämmande.

Herr Björkman var inne på en sida av saken, som jag också hade tänkt säga några ord om. Herr Reuterskiöld menar, att det skulle innebära en principiell

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

ändring, att de som ha handlingarna om hand skola få pröva om handlingarna få utlämnas eller ej. Det skulle nu ha inträtt en ändring därigenom. Jag kan icke finna det. Visst kommer det att bli prövning i alla fall ändå, ty de tjänstemän, till vilka detta hör, bli ju underkastade ansvar, om de bryta mot stadgandena, men det måste vara en fördel för myndigheterna, att de ha några bestämda, uttömmande regler, efter vilka de skola handla, och det är det, som jag tycker, att den nya lagen, kompletterad givetvis med undantagslagen, just bjuder. Det är ju, som herr Björkman sade, förvisso icke statsrättsligt skolade och kunniga jurister, som komma att handlägga dessa ärenden. Nej, om vi tänka på de tusentals kommuner och tusentals inrättningar, som detta stadgande sträcker sig till, kan man väl ej begära, att de förutsättningarna skola finnas hos dem. Det är då värdefullt, om dessa få någon ledning.

Det är det, som jag tycker sker genom det kungliga förslaget, och då jag själv så länge varit med om att ropa på förbättringar och då jag anser, att denna lag är acceptabel och innebär just vad vi strävat efter, nämligen en förbättring, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Stockholms stad har ställt sig synnerligen kritisk mot förslagen om den nya tolkningen av allmänna handlingars offentlighet och särskilt om de kommunala handlingarnas offentlighet i den ordning och på det sätt, som nu ifrågasättes. Det från utskottet föreliggande förslaget har ingalunda undanröjt alla dessa betänkligheter, som från de större städernas sida måste föreligga, och vad Stockholms stad angår så äro vi fortfarande ytterst betänksamma och kunna icke finna det vara tillrådligt att slå in på den väg, som här förordas. Å ena sidan sättes tryckfriheten i fara genom dessa sekretessbestämmelser, genom deras utbrytning ur grundlagen i en oändlig mångfald, och å andra sidan kan städernas diskretionära prövningsrätt, när det gäller hithörande handlingar och deras offentlighet, omindetgöras och allvarliga risker uppstå, som kunna hota städernas ekonomiska och industriella företag.

I denna sena timme före middagsrasten vill jag ej gå in på alla de olika risker, som kunna föreligga. Jag ber få hänvisa till den motion, som jag m. fl. har framlagt i denna sak och som utarbetats i samförstånd med Stockholms stads styrelse. Jag tror, det är av en ganska stor vikt för våra städer, att man tager hänsyn till vad de kräva. Den praxis, som utbildats rörande handlingars offentlighet, säkerställer enligt vår mening alla berättigade krav på dylika handlingars offentlighet och garanterar nu gällande tryckfrihet. Den reser inga hinder i vägen för städernas rättmätiga intressen och icke heller för enskildas rätt. Herr Källman var rädd för att, om man lät den praxis, som nu är rådande, fortsätta, det skulle betyda, att allmänhetens kontroll över kommunala åtgärder och handlingar icke skulle kunna äga rum. Jag tror, att det finnes dylik kontroll och dylik kontrollmöjlighet i än högre grad med nuvarande anordning än vad det skulle bli med en anordning efter de nya linjerna, sedan en oändlig rad av undantagsbestämmelser och sekretessbestämmelser intagits, som förhindrade nästan över lag denna kontrollmöjlighet. Jag tror också, att om vi få en sådan lagstiftning som den som nu är föreslagen, så kommer det att uppstå så många svårigheter vid tolkningen och så många svårigheter i de praktiska enskilda fallen, att ett kringgående av lagen kommer att uppmuntras, och man kommer att befordra allehanda smussel, därför att man icke har den möjlighet till kontroll, som nu föreligger. Ett tvivel på dess effektivitet kan endast bottna i en allmän misstro mot de svenska ämbetsmännen och de kommunala tjänstemännen, mot deras rättrådighet och

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

omdömesgillhet. Jag tror icke, även om något enstaka undantagsfall har förekommit, att man kan ha rätt att yttra en sådan misstanke. Allt detta skulle i sin ordning säkerligen bidra till att denna undantagskatalog, denna sekretesskatalog skulle oavlatligt växa undan för undan. Slutligen skulle allt vara lagt under sekretess, och därmed skulle offentligheten vara tillspillogiven. Den goda praxis — jag ser bort från ett och annat fall, som alltid kan förefinnas, som icke är bra — som föreligger, skulle vara tillspillogiven och vi skulle få något, som vi icke kunnat förutse eller velat förutse men som kanske blir resultatet, om vi gå den väg, som leder bort från offentligheten, bort från det diskretionära omdömet, och in på denna sekretesskatalog, som här är föreslagen.

Det är framför allt med hänsyn till städernas och kommunernas berättigade intressen som jag finner det vara mycket riskabelt att gå in på den väg, som man nu föreslår. Jag är emellertid av den uppfattningen, att det inte är bra som det är. Jag vill icke, att man skall utan vidare lämna det hela åt sitt öde, men jag tror, att man kan på en ändrad grund bygga upp en ordning, som ger ett betydligt mera värdefullt resultat än det förslag, som nu föreligger och som liksom kommer att vända upp och ned på hela den nuvarande praxis.

Med hänsyn till den mycket utpräglade och, såvitt jag vet, enstämmiga uppfattning, som råder inom Stockholms stads ledning i denna fråga, yrkar jag avslag på det föreliggande förslaget och bifall till reservationen nr 2 av herrar Reuterskiöld, Stendahl, Bergman m. fl.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kamarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen:

Herr **Bergman**: Då tiden nu är långt framskriden, skall jag icke upptaga den med något längre anförande. Jag anser mig dock böra säga några ord, då representanterna för det parti, jag tillhör, inom utskottet anslutit sig till huvudreservationen.

Att vi ställt oss på reservanternas sida beror icke på de distinktioner angående begreppet allmänna handlingar, som utvecklades av professor Reuterskiöld, och icke heller beror det i första rummet på de synpunkter, som gjorts gällande från storstäderna, ehuru de naturligtvis också kunna ha sin betydelse, utan det beror huvudsakligen på två andra skäl, som redan anförts här förut. Det ena är att vi ogilla tjänbarheten i en del uttryck, som förekomma i grundlagsförslaget och som synt oss betänkliga, därför att de innebära möjligheter till godtycke i avseende på tillämpningen av den offentlighetsprincip, som ju är en av hörnstenarna för vår svenska tryckfrihetslagstiftning. Vi ha därför ansett, att man behöver tänka på saken mera för att få mer exakta och mindre tjänbara uttryck på vissa ställen. Det andra är, att man nu icke har fått även speciallagen med de särskilda sekretessbestämmelserna framlagd, vilken ju borde ha kommit samtidigt. Det har invänts här emot, att det flera gånger förut inträffat, att grundlagsbestämmelser antagits, som ägde sammanhang med en särskild lagstiftning, som skulle komma sedan och vilken icke var framlagd. Det må så vara, men vi ha betonat i vår reservation, att vår kritik icke gäller denna sak i allmänhet utan det mycket nära sammanhang, som just i detta fall måste råda mellan grundlagen och den särskilda sekretesslagen i avseende på själva avfattningen av texterna. Det är nämligen så, att den särskilda sekretesslagen och den i allmänna ordalag formulerade grundlagstexten äro så nära sammanhängande med varand-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

ra, att om man icke vet den enas lydelse, man ej heller kan veta, hur den andra rätteligen bör vara formulerad för att riktigt stämma överens med den förra.

I den kungl. propositionen framlades förslag i § 2 mom. 2 tryckfrihetsförordningen, att sekretessen skulle omfatta sådant som »påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller dess förhållande till främmande makt, eller för brotts förekommande eller beivrande, eller till behörigt skydd för statens eller menigheters intresse i deras ekonomiska mellanhavanden med varandra och med enskilda, eller av hänsyn till privatlivets helgd eller enskildas behöriga ekonomiska intresse, eller av andra lika viktiga skäl». Nu är det sista (»av andra lika viktiga skäl») struket i konstitutionsutskottets förslag — och det är med allt skäl det strukits, synes det mig — men därigenom har man också avhänt sig möjligheten, när den särskilda lagen kommer, om det då visar sig, att det är något, som ej faller under de bestämt uppräknade bestämmelserna här, att införa något sådant. Det var naturligtvis därför Kungl. Maj:t hade använt detta uttryck »eller andra lika viktiga skäl». Det fanns alltså ett beaktansvärt skäl för den föreslagna formuleringen. Å andra sidan kan man ej gärna finna sig i ett sådant allmänt uttryck, och jag förstår mycket väl, varför det strukits, men där ser man i vilket dilemma man kommer, då man ej har båda lagarna samtidigt framför sig. Enbart detta fall torde vara alldeles tillräckligt för att visa det sammanhang, dessa båda lagar måste ha och hur svårt för att inte säga omöjligt det är att bestämma sig för den ena, förrän man exakt känner den andra. Man kan för övrigt säga i avseende på de förut uppräknade sekretessanledningar, som jag anfört, att där också förekomma allmänna uttryck, som man kan känna sig tveksam om, t. ex. hänsynen till »enskildas behöriga ekonomiska intressen». Det kan innesluta mycket och kan omöjliggöra åtskillig offentlighet, som vore nödvändig eller åtminstone fullt berättigad och i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens anda och hitillsvarande praxis.

Slutligen ha vi trots oss finna, såsom också i flera utlåtanden torde ha framhållits, att det redan utbildat sig en någorlunda tillfredsställande praxis i avseende på kommunala handlingar, som gör, att behovet av omedelbar grundlagsändring icke synes fullt så trängande, som man har gjort gällande, och att det således ej torde vara så farligt, om det dröjer några år, innan ifrågasvarande lagstiftning träder i kraft.

Ja, som sagt, med hänsyn till den framskridna tiden skall jag ej gå vidare in på saken utan ber att få yrka bifall till den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna reservationen.

Herr Petersson, Knut: Herr förste vice talman! När jag lyssnade till det anförande, som konstitutionsutskottets ärade ordförande höll i början av denna debatt, var det framför allt ett uttalande, som fastnade i mitt minne. Talaren yttrade, att ett genomförande av det förslag, som förelåg från utskottet, vore liktydigt med att radera hela grunden för vår svenska tryckfrihet. Om jag kunde övertyga mig om att det omdömet vore riktigt, skulle jag för min del vara den förste att ansluta mig till reservanternas avslagsyrkande. Den offentlighetsgrundsats, som är nedlagd i tryckfrihetsförordningen, har alltid och med rätta räknats till de allra yppersta tillgångarna i svenskt statsliv. Den är fortfarande en av de tillgångar, som utgöra själva grundvalen för svensk självstyrelse. Det kan inträffa fall, och det kan ges tillfällen, det medger jag, när även den måste sättas å sido, men knappast kan detta komma i fråga, förrän hela det normala styrelsearbetet är satt ur funktion och frågan är om liv eller död för svenskt demokratiskt samhällsskick.

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

När jag ändå utan tvekan vågar tillstyrka Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, sker det i den bestämda övertygelsen, att den ifrågasatta grundlagsändringen så långt ifrån att leda till en inskränkning i offentlighetsgrundsatsen och till att ge sekretessen principiellt något slags företräde kommer att på ett mycket verksamt sätt befrämja offentligheten och möjligheterna till offentlig kontroll av styrelsearbetet.

Utskottets ordförande anförde som sitt egentliga och huvudsakliga skäl mot dessa ändringar, att man härigenom skulle sätta å sido den, som han menade, hävdvunna principen inom svensk tryckfrihet, enligt vilken handlingar skola vara offentliga i den mån de röra allmänna ärenden. Man skulle alltså hittills haft att rätta sig efter handlingarnas innehåll och icke efter deras egenskap att vara utgångna från den eller den myndigheten men nu vore det fråga om att ersätta denna princip med en ny och sämre princip, ett slags formalprincip. Om den princip, som konstitutionsutskottets ordförande åberopar i detta sammanhang, verkligen vore i rättstillämpningen erkänd, skulle jag möjligen kunna ge honom rätt i hans invändningar i detta avseende, men såvitt jag kan se, är den ej erkänd i rättstillämpningen. Talaren gjorde ju också själv ett erkännande i den riktningen, då han senare i sitt anförande medgav, att det dock fanns en viss tvekan, huruvida exempelvis kommunala nämnders och styrelser handlingar vore att anse såsom offentliga. Om man gör ett sådant medgivande, som dock skär bort en så väsentlig del av vad som i dagligt tal gäller för offentliga handlingar, har man ryckt bort grunden för påståendet, att allt är bra och väl beställt som det är.

Jag skall tillåta mig erinra om ett konkret fall, som enligt vad det förefaller mig, på ett mycket tydligt sätt visar, att den principen i själva verket icke är mycket värd. Det hände sig så, att en person i november 1914 anhöll att få lösa utdrag av Göteborgs drätselkammarens protokoll med tillhörande handlingar. Hans hemställen avslogs och han instämde därefter i anledning av avslaget drätselkammarens ledamöter inför rådhusrätten i Göteborg med yrkande om föreläggande för dem att lämna honom fri tillgång till protokoll och handlingar. Han åberopar därvid sin medborgerliga rättighet att taga del av handlingar i kommunala angelägenheter, vilken rättighet endast på detta sätt kunde bli erkänd. Då drätselkammaren ej var någon juridisk person, hade han icke någon annan väg än att instämma drätselkammarens ledamöter och åklaga dem för tjänstefel. Under rättegången gjorde käranden gällande, att kommunala handlingar vore att anse såsom offentliga enligt § 2 mom. 4 i tryckfrihetsförordningen, eftersom kommunerna måste anses inbegripna i uttrycket »förvaltningar och publika korporationer».

Hur utföll nu rättegången? Jo, den utföll på det sättet, att käromålet ogillades i samtliga instanser. Rådhusrätten uttalade sig i något svävande ordalag. Den yttrade, att även om drätselkammarens i Göteborg protokoll vore att hänföra till sådana handlingar, av vilkas innehåll vem det äskade på grund av tryckfrihetsförordningens bestämmelser ägde taga del, så kunde svarandena dock icke lagligen åläggas att lämna tillgång till eller mot lösen utbekomma vissa handlingar. Meningarna voro emellertid redan där delade. En av rätstens ledamöter ville bifalla käromålet. En annan ville ogilla det av den anledningen, att drätselkammarens protokoll icke vore att anse såsom offentliga handlingar enligt tryckfrihetsförordningen.

Käranden besvärade sig hos hovrätten, som yttrade: Enär drätselkammarens protokoll och övriga handlingar icke vore att anse såsom sådana handlingar, som jämlikt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen skulle hållas tillgängliga för envar, som det önskade, samt icke heller i lag eller författning funnes något stadgande, på grund varav det i målet yrkade föreläggandet kunde med-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)
delas, prövade hovrätten lagligt fastställa det slut, vartill rådhusrätten i sitt utslag kommit.

Käranden förde målet vidare till högsta domstolen, och där blev det hänskjutet till avgörande av högsta domstolens avdelningar samfällt. Det blev alltså ett plenimål. Domstolen fann emellertid ej skäl att göra ändring i hovrättens beslut. Vid avgörandet inträffade det märkliga, att tio av högsta domstolens ledamöter yrkade, att käromålet skulle bifallas och hovrättens dom upphävas, medan tio andra ledamöter yrkade, att hovrättens beslut skulle fastställas. De ledamöter, som voro av skiljaktig mening uttalade sig uttryckligen för att de begärda handlingarna såsom varande offentliga skulle utlämnas till vederbörande kärende.

Denna rättegång synes mig klart och tydligt ådagalägga två ting. För det första att den utväg, som lagen anvisar eller åtminstone lämnar öppen, när det gäller för medborgare att mot myndighets vägran utbekomma eller skaffa sig tillgång till en offentlig kommunal handling, är alldeles för omständlig för att vara av något praktiskt värde. För det andra att rättsregler, som hälften av högsta domstols ledamöter tolka på ett sätt och hälften på ett annat och rakt motsatt sätt, omöjligt kunna kallas tillfredsställande och ändamålsenliga.

Nu vill jag medge, att det exempel, jag andragit, ligger något tillbaka i tiden, och det är mycket möjligt, att utvecklingen sedan dess gått mot en friare uppfattning. Men att svåra olägenheter fortfarande kvarstå, tror jag mig kunna betyga såväl på grund av egen erfarenhet i min egenskap av journalist som även i någon mån på grund av den erfarenhet, som jag inhämtat under kommunal verksamhet. Jag har ett starkt intryck av att den osäkerhet och villrådighet, som förefinnes hos såväl de kommunala myndigheterna rörande deras skyldighet att utlämna handlingar som hos allmänheten rörande dess rättighet att utbekomma handlingar verkar inskränkande och begränsande på den offentlighet, som vi principiellt alla erkänna skall vara rådande inom styrelsearbetet. Man drar sig faktiskt för att begära vad man icke med säkerhet vet sig ha rätt att utbekomma — så hänsynsfull är nu en gång den svenska allmänheten och jag vill tillägga, även den svenska pressen. Emellertid förekommer det ideligen, att framställningar göras hos myndigheter, och jag har själv varit med vid åtskilliga tillfällen om att handlägga sådana ärenden. Jag kan ej påminna mig, att en dylik framställning vid något tillfälle avslagits, men däremot tror jag, att det icke så sällan händer, att man avspisar vederbörande med att ge honom ett protokollsutdrag, där beslutet är antecknat medan ingenting nämnes om de aktstycken, på vilka det är grundat, akstycken, vilka kanske ha mycket mera intresse än själva anteckningarna i protokollet om vad som blev beslutat. Jag kan, som sagt, inte övertyga mig om att denna ordning är tillfredsställande. Den lämnar båda parterna i ovissheit om hur långt deras skyldigheter och deras rättigheter sträcka sig, och den anvisar, som sagt, ingen ändamålsenlig utväg för lösandet av eventuella meningsskiljaktigheter i detta stycke.

Nu yttrades det av en talare på stockholmsbänken en del betänkligheter mot att gå den här anvisade vägen. Herr Fredrik Ström utmålade ett rätt skrämmande perspektiv av hur det skulle komma att te sig i framtiden. Han talade om en sig ständigt förkovrande sekretess, som inte tycktes för honom ha någon som helst gräns. Jag vill härtill endast säga, dels att dessa invändningar uppenbarligen höra närmare samman med frågan om den lagstiftning, som kommer efter denna grundlagsändring, än med den föreliggande frågan, och dels att det perspektiv som utmålades säkerligen skulle bli mindre skrämmande, om

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

Stockholms stad något litet begränsade sina anspråk på att ha sitt för sig och på att få vara i fred för den obekväma offentligheten.

Efter vad jag nu andragit, herr vice talman, kan det inte råda någon tvekan om mitt ståndpunktstagande. Jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som tidigare framstälts om bifall till utskottets förslag.

I herr Knut Peterssons yttrande instämde herrar *Hamrin, Sam Larsson, Wohlin* och *Elof Andersson*.

Herr Strömberg: Herr talman! Efter de många anföranden, som hållits till försvar för utskottets ståndpunkt, torde det vara skäl i att fatta sig mycket kort. Jag vill emellertid säga ett par ord med anledning särskilt av herr Ströms yttrande. Jag kan för min del inte riktigt fatta herr Ströms tankegång vare sig i motionen eller i hans anförande i dag, då han med sådan styrka vill hävda offentlighetsprincipen men samtidigt förklarar, att man skall gå in i en diskretionär prövning inom kommunen av vad som bör vara offentligt. Detta måste leda till orimliga konsekvenser, och det kan ifrågasättas, om inte det i så fall skulle kunna bli en skälighetsprövning endast för de större städerna. Vilka garantier skulle vi på detta sätt få för att offentlighetsprincipen verkligen upprätthålles? Nu få vi genom tryckfrihetsförordningen offentlighetsprincipen fastslagen i största allmänhet, men det gives vissa undantag, dessa undantag begränsas inom en viss ram, och sedermera skall det stiftas en lag, som närmare utformar vad som kan inramas bland dessa undantag. När vi först ha dessa undantag angivna i denna paragraf, såsom herr Bergman närmare utvecklade, och vidare få en lagstiftning, som skall tillkomma genom samfällt beslut av Konung och riksdag, då torde man genom detta ha de garantier, som erfordras för att offentlighetsprincipen skall bli till alla delar och på allt sätt tillgodosedd.

Herr talman! Jag skall sluta med att säga, att jag för min del är övertygad om att denna lag på ett lyckligt sätt anpassar sig till den praxis, som redan utvecklats, och står i god överensstämmelse med det kommunala livet, vars utveckling dag för dag kräver nya och andra förhållanden. Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör detta dels därför att jag är lidelsefullt intresserad av allmänna handlingars offentlighet och dels därför att riksdagen har skrivit just i dessa frågor på grund av två motioner av mig, nämligen motionen om sekretessen 1921 och motionen år 1925 om kommunala handlingars offentlighet. Det gläder mig att i dag ha fått så mycken uppmuntran för motioner, som jag väckt; det är inte alltid fallet.

Vi äro ju allesammans eniga om att här föreligger ett missförhållande, och det kan inte avhjälpas på annat sätt än att man får reda och ordning, som en talare sade, i dessa förhållanden, så att man vet vad som är offentliga handlingar. Detta kan inte ske annat än genom en definition, inte genom ett allmänt talesätt, och den måste också inbegripa de kommunala handlingarna.

Vidare är det väl givet, att man måste införa vissa sekretessbestämmelser och att de kommunala handlingarnas offentlighet föranleder till en del extra bestämmelser, som, tills vidare åtminstone, icke kunna undvikas. När nu dessa frågor äro så gamla som sedan 1921 och 1925 och då nu en utredning av den ofantligaste omfattning som kan åstadkommas föreligger och det enligt min erfarenhet är brådskan med att få denna reda och ordning till stånd

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

icke minst i fråga om kommunala handlingar, kan jag inte förstå vad det är för idé att nu yrka ett uppskov. Det blir i alla fall ett uppskov inte på ett år utan på åtminstone fem år. Ty om inte grundlagsändringen antas i år, så kan den inte antas definitivt heller nästa år, och då kan det inte heller komma i fråga att göra någon särskild lag om beskärning och ordnande i övrigt av sekretessen förr än grundlagen blivit definitivt antagen.

Jag har ju också erfarenhet av kommunal verksamhet, ungefär lika mycket som i riksdagen. Ty jag har varit med i stadsfullmäktige och dess nämnder ända sedan 1902 och verkat på en mängd områden och väckt många motioner och deltagit i kommittéer och nämnder av olika slag. Där har jag funnit det vara nödvändigt, att vi någon gång få klarhet i vad som får utlämnas och måste utlämnas av kommunala handlingar eller inte. Den sista erfarenheten var i fastighetsnämnden, där jag sitter för närvarande. Ett kontor, som lyder under fastighetsnämnden, hade till en annan nämnd avgivit ett begärt utlåtande, underskrivet av kontoret å ämbetets vägnar, i en kommunal angelägenhet. En ledamot av fastighetsnämnden begärde att av nämndens kontor få tillgång till detta utlåtande. Detta vägrades honom. Kan man tänka sig en sådan oeffterättlighet! Och det är det förtroende, Ström vill att vi skola hysa för kommunala ämbetsmän!

Nu förstår jag dock så väl, vad Ström med fog menar. Fastighetsnämnden utlyser exempelvis till allmän tävlan tomter, som tillhöra Stockholms kommun, och då komma vissa spekulanter först med sina anbud, och sedan komma andra och de senare vilja förstås gärna titta på vad de förra bjudit. Detta anser nämnden obehörigt. Även i en del andra fall måste nämnden mot spekulanter iakttaga sekretess. Det är sådana fall, förmodar jag, som äro grunden för Ströms erinran. Han menar, att det bör anförtros åt våra tjänstemän och dem som sitta i nämnder och styrelser att få bestämma sekretessen. Men det måste också medgivas i den nya lagen. Och däri kan nog motses föreskrifter därom. Det nickar justitieministern nu ja till, som en självklar sak, och man kan lita på att när han gör det, så håller han löftet.

Nu är det ock förträffligt, att alla nödiga sekretessbestämmelser bli utbrutna i en lag, så att man kan komplettera lagen år ifrån år i den mån det behövs — avskaffa onödigt sekretess och tillägga absolut nödvändiga nya fall utan att behöva vänta den välsignat långa tid, som behövs för att åstadkomma grundlagsändring.

Nu får jag utbedja en sak, när den nya lagen kommer. Fast jag var motionär 1921, då riksdagen skrev om beskärning av tryckfrihetslagens sekretessbestämmelser, har jag inte motionerat därom i år, ty därtill har man tid nästa år. Men jag får be regeringen: när förslag till den lagen kommer, så ta inte till för mycket med sekretess. Vad skall det exempelvis tjäna till, att statsrådsprotokoll såsom nu äro hemliga i femtio år? Enligt propositionens projekt skola de bara vara hemliga i två år. Men det är just de två första åren, som det har aktuellaste betydelse att taga del av dem. Slopa den där smörjan helt och hållet med mera sådant!

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas i nu föredragna del, dels ock, av herr *Reuterskiöld*, att kammaren skulle med avslag å samma hemställan godkänna det förslag om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t, som förordats i den av herr Reuterskiöld m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Stendahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet i sitt utlåtande nr 37 hemställt såvitt angår § 2 1:o tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Reuterskiölds yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Utskottets under A 1) gjorda hemställan såvitt angick § 2 2:o—11:o och § 1 13:o tryckfrihetsförordningen samt § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen.

Bifölls.

Utskottets under A 2) gjorda hemställan.

Bifölls.

Utskottets hemställan under B.

Bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckt motion om skattefrihet för förbättringsbidrag till främjande av byggnadsverksamhet på landet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 63, i anledning av väckt motion angående statstopografernas pensionsförhållanden;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av nuvarande samband mellan tjänstepensioneringen i statens pensionsanstalt och den allmänna pensionsförsäkringen m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för inom tjänstemannasamhället vid Mörby boende att erhålla lån mot in-teckningar i tomträtt uti Konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. eller uti postsparbanken;

nr 66, angående uppsättande i riksdagshuset av en förstoring av den i anledning av riksdagens 500-årsjubileum präglade minnesmedaljen; samt

nr 67, angående uppdrag för fullmäktige i riksgäldskontoret att handlägga ännu återstående ärenden i samband med riksdagens 500-årsjubileum m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Ang. anställande över stat av visst manskap.

Under punkten 5 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t beträffande lantförsvaret föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels medgiva, att, i överensstämmelse med för innevarande budgetår tillämpade huvudgrunder, under budgetåret 1936/1937 finge utgå tillfällig löneförbättring åt löjtnanter, sergeanter samt furirer av första klassen (likställda),

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår).

Under punkten 78 av samma huvudtitel hade Kungl. Maj:t framlagt liknande förslag beträffande motsvarande befattningshavare vid marinen.

I en inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona väckt motion (II: 317) hade hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fjärde huvudtiteln, punkterna 5 och 78, måtte besluta, att den däri löjtnant, sergeant samt underofficer av 2. och 3. graden tillerkända löneförbättringen även skulle tillkomma på övergångsstat tvångsvis överförd löjtnant, sergeant samt underofficer av 2. och 3. graden, vilken upprätthölle för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest toges i anspråk för ständig tjänstgöring och vilken i minst fem år åtnjutit lön i högsta löneklassen av den lönegrad beställningshavaren tillhörde.

I en inom andra kammaren av herr *N. Holmström* väckt motion (II: 438) hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva sådan utsträckning av rätten till anställning över stat, att jämväl beställningshavare av fast anställt manskap vid armén, som icke avlagt furirsexamen, finge, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, beredas dylik anställning, om han i övrigt uppfyllde därför stadgade fordringar.

Ang. anställande över stat av visst manskap. (Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt att riksdagen måtte

a) med bifall till herr Törnkvists i Karlskrona motion (II: 317) medgiva, att, i överensstämmelse med för innevarande budgetår tillämpade huvudgrunder, under budgetåret 1936/1937 finge utgå tillfällig löneförbättring åt löjtnanter och sergeanter på aktiv stat och övergångsstat ävensom åt furirer av första klassen (likställda),

b) med bifall till herr Holmströms motion (II: 438) beträffande utsträckt rätt till överstatsanställning och i huvudsaklig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår).

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson, Sandén, Jansson* i Falun, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr Törnkvists i Karlskrona motion (II: 317) medgiva, att, i överensstämmelse med för innevarande budgetår tillämpade huvudgrunder, under budgetåret 1936/1937 finge utgå tillfällig löneförbättring åt löjtnanter och sergeanter på aktiv stat och övergångsstat ävensom åt furirer av första klassen (likställda);

b) med avslag å herr Holmströms motion (II: 438) beträffande utsträckt rätt till överstatsanställning och i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår).

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation mot utskottets hemställan. Det är nämligen så, att fast anställd befattningshavare av manskapet vid armén, som inte har träffat avtal om förlängd anställning på aktiv stat, kan erhålla anställning över stat. Denna rätt gäller sådana, som genomgått furirsutbildning. Nu har emellertid en motionär i andra kammaren yrkat, att denna rätt skall tillkomma även sådana, som icke ha furirsutbildning. Saken är inte stor — den gör väl en 6 000—7 000 om året — och för min del skall jag inte driva den vidare, utan jag skall bara be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr talman! Den föregående ärade talaren uppgav, att denna sak icke är av någon större betydelse. Frågan är dock ej utan vikt, då med densamma avses att utjämna något som hos personalen i fråga anses som en obillighet. Det är så, som den föregående talaren anförde, att sådana personer av manskapsgrad, som icke genomgått furirsutbildning, icke få åtnjuta förmånen av förlängd anställning. Syftet med denna förmån är ju, att vederbörande skall ha möjlighet att lättare komma ut i det civila förvärsarbetet och att utbilda sig för detta.

De personer, som äro uteslutna från ifrågavarande förmån äro ofta sådana som uttagits till tjänst på expeditionerna och därför icke medhinna att underkasta sig furirsutbildningen. Det är i regel ej personer, som i något avseende i duglighet och förmåga stå efter sina kamrater, utan ofta är det nog tvärtom så, att det är särskilt pigga och duktiga karlar, som uttagas till dessa expe-

Ang. anställande över stat av visst manskap. (Forts.)
 ditionsgörömål, och de äro naturligtvis synnerligen behövlige för arbetets behöriga gång på regementena. Det förefaller därför som en viss hårdhänthet, att de på grund av detta speciella slag av tjänstgöring icke få åtnjuta de förmåner, som deras kamrater i enlighet med de bestämmelser, som nu äro i fråga, kunna komma i åtnjutande av. Någon stor ekonomisk fråga är det ej, och någon risk är det desto mindre, som här icke avses få någon ovillkorlig rätt utan det blir Kungl. Maj:t, som skall pröva vart fall för sig.

Vid sådant förhållande tillåter jag mig att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *S. Larsson* m. fl. (nr 23) och den andra inom andra kammaren av herr *J. Nilsson* i Hörby m. fl. (nr 81), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 anvisa ett belopp av 226,325 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *O. Wallén* och *G. Nyblom* väckt motion (nr 1) hade hemställts, dels att understödet till skytteföreningarna, som för närvarande utginge med 1 krona för anslagsberättigad skytt, måtte förhöjas till 2 kronor för varje sådan skytt, att användas till ammunitionsbidrag, till pris vid tävlingsskjutningar och till andra omkostnader för verksamhetens utövande, för ett beräknat antal av 60,000 anslagsberättigade skyttar, och dels att det statsanslag av 20,000 kronor, som varit beviljat för budgetåret 1931/1932 till understöd för fältmässigt anordnade skjutningar, måtte åter beviljas och att således till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 måtte anvisas ett belopp av 242,325 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *A. Meyerhöffer* och *C. G. Jacobsson* väckt motion (nr 38) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till det

Anslag till |
 det frivilliga
 skytteväsen-
 det.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 470,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *T. Gardell* i Gahns m. fl. väckt motion (nr 250) hade hemställts, att Gotlands skytteförbund, som jämfört med rikets övriga skytteförbund i procenttal räknade det största antalet aktiva medlemmar, ävenledes måtte tilldelas ett extra understöd av ett tusen (1,000) kronor att användas för utdelande av ammunition till skytteföreningarna efter prövning av styrelsen för Gotlands skytteförbund.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herr *B. Holmgren* väckt motion (nr 76) hemställts, att riksdagen ville besluta att dyrtidstillägg skulle för budgetåret 1936/1937 utgå till den å skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr *S. Larssons* m. fl. och herr *J. Nilssons* i Hörby m. fl. samt herr *T. Gardells* i Gahns m. fl. motioner (I: 23, II: 81 och II: 250) även som i anledning av herrar *O. Walléns* och *G. Nybloms* samt herrar *Meyerhöfers* och *Jacobssons* motioner (II: 1 och II: 38), till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 227,325 kronor;

b) i anledning av herr *B. Holmgrens* motion (II: 76) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunde vara bestämde i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Reservation hade anförts av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallés*, *Sandén*, *Bäcklund*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

a) avslå de av herr *S. Larsson* m. fl. och herr *J. Nilsson* i Hörby m. fl., herr *T. Gardell* i Gahns m. fl., herrar *O. Wallén* och *G. Nyblom* samt herrar *A. Meyerhöffer* och *C. G. Jacobsson* väckta motionerna (I: 23 och II: 81, II: 250, II: 1, samt II: 38) rörande anslag för budgetåret 1936/1937 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

b) avslå den av herr *Holmgren* väckta motionen (II: 76) angående dyrtidstillägg för budgetåret 1936/1937 till den å skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Denna punkt har diskuterats mycket ofta här i kammaren, och några nya synpunkter tror jag inte, att det kan presteras på något håll. Det skulle därför vara utan betydelse att vid denna tid upptaga någon debatt om ärendet.

Som riksdagens ledamöter torde veta, har departementschefen icke upptagit något anslag för frivilliga skytterörelsen i staten. Han motiverar också detta med att de medlen kunna vara behövlige på annat håll. Samtidigt uttalar han något om att man eventuellt kan få detta anslag från annat håll, så att det inte skulle behöva upptagas på denna huvudtitel. I detta syfte talar han också om möjligheten att få en omprövning av detta i framtiden. Då vi tidigare i kamma-

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

ren diskuterat detta anslag, har jag alltid ansett, att man överdrivit betydelsen av skytterörelsen. Å andra sidan anser jag, att den som vill skjuta, skall kunna ha möjlighet till att öva sig, men jag har också framhållit, att han bör själv bestå utgifterna härför. Om man nu, som jag, anser att skjutning är en sport, så hindrar väl ingenting, att man i framtiden kan ta upp ett anslag inom idrottsanslagets ram för det ändamålet. Då skulle alla tvistigheter, åtminstone om det ekonomiska, vara eliminerade. Hur försvarsutskottet kan komma att göra, vet jag inte, men det är möjligt, att man kan där anvisa en sådan väg denna gång. Därmed skulle vi ha ett tvistefrö mindre här i kammaren. Reservanterna ha icke kunnat biträda utskottsförslaget, varför jag ber att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr **Borell**: Herr talman! Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 25—27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30 och 31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 38—40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 44 och 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48—50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58 och 59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 64 och 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71 —74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 82—85.

Lades till handlingarna.

Punkten 86.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkten 88.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 89—93.

Lades till handlingarna.

Punkterna 94 och 95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 101 och 102.

Lades till handlingarna.

Punkten 103.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 104 och 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—109.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 110 och 111.

Lades till handlingarna.

Punkterna 112—114.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts under punkten 134 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen framlagda förslag och med avslag å herr B. Holmgrens motion II: 246,

- a) fastställa under punkten införd personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;
- b) godkänna likaledes under punkten införd stat för sjökarteverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1936;
- c) till avlöning till personal vid sjökarteverket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 229,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att det till redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» utgående arvodet skulle nedsättas från 6,000 kronor till 3,600 kronor för år.

I herr *Holmgrens* berörda motion hade hemställts, att riksdagen ville med ändring av Kungl. Maj:ts förslag beräkna medel för avlöning till redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» med 6,000 kronor för år.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Nylander*, *Jonsson* i Lycksele, *Vollrath Tham*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Holmgren*, *Jeppsson* och *Holmström* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr *Holmgrens* motion (II: 246),

- a) fastställa i reservationen införd personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;
- b) godkänna i reservationen införd stat för sjökarteverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1936;
- c) till avlöning till personal vid sjökarteverket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 231,500 kronor.

Herr **Borell**: Herr talman! I denna punkt är det fråga om beloppet av avlöningen till redaktören för tidskriften Underrättelser för sjöfarande. Denna plats är för närvarande besatt med en pensionerad sjöofficer, som på grund av sin föregående sysselsättning ansetts och även visat sig vara synnerligen lämplig för befattningen. Hans avlöning bestämdes, när han tillträdde befattningen, med stöd av ett kungl. brev den 25 september 1920 till 6,000 kronor om året. Nu har departementschefen funnit, att detta arvode icke kan anses vara utmätt i enlighet med de grunder, som av Kungl. Maj:t numera tillämpas vid bestämmande av ersättning åt arvodespersonal inom försvarsväsendet, och så är nog förhållandet. Han har mera än han enligt de numera tillämpade grunderna skulle ha. Kungl. Maj:t har yrkat, att hans avlöning skall nedsättas till 3,600 kronor om året. Vi reseranter ha emellertid ansett, att det vore obilligt, om den avlöning, som en gång är bestämd, skulle minskas under den tid, den nuvarande befattningshavaren innehar tjänsten. Hur länge detta kan bli, det vet jag ej, men han är rätt till åren kommen, och det kan väl icke bli så särdeles många år. När han fick platsen, hade han ju en viss anledning

Ang. arvodet till redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande».

Ang. arvodet till redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande». (Forts.)

att räkna med att få behålla det en gång bestämda arvodet, och det är ju åtminstone möjligt, att han kunnat skaffa sig befattning, som erbjudit honom fördelaktigare villkor. Men det må vara därmed hur som helst, så tycker jag, att det är en ganska sund princip, att man inte gör ändring i en en gång fastställd avlöning, så länge platsen innehaves av den person, som en gång fått denna avlöning sig tillerkänd. Vid sådant förhållande hemställer jag om bifall till det yrkande, som framställes i den av mig vid den nu föredragna punkten avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Vad utskottet här föreslagit, är samma förslag som det som departementschefen framlagt och som han också har upptagit i försvarspropositionen. I likhet med vad som föreslagits i försvarspropositionen ha de olika partierna gjort samma yrkanden i sina motioner. Då alltså samma förslag som här föreligger redan är preliminärt antaget i försvarsutskottet, förefaller det mig, som om det skulle vara oriktigt av riksdagen att frångå detta förslag i dag för att kanske en annan dag godkänna det. Därtill kommer, att om denna befattningshavare skulle ha den lön, han hittills haft, så finge han även i fortsättningen större lön än den chef, under vilken han sorterar. Även detta kan kanske vara ett skäl för en ändring.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 116—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 120—122.

Lades till handlingarna.

Punkten 123.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 124 och 125.

Lades till handlingarna.

Punkten 126.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 127 och 128.

Lades till handlingarna.

Punkterna 129—131.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr förste vice talmannen hemställde nu, huruvida kammaren ville besluta att till aftonsammanträdet uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Det av de återstående ärendena, som det egentligen är olika meningar om, är frågan om domkapitlens ombildning. Men med hänsyn till utgången av ärendet i andra kammaren hade jag tänkt att få föreslå, att vi skulle kunna enas i den frågan. Jag skall be att få motivera detta, då frågan kommer före. Men om det blir enighet i den här saken, så vore det ju möjligt att klara upp dessa ärenden, innan vi skiljas åt.

Jag skulle vilja hemställa till herr talmannen, att vi få behandla detta ärende nu.

Häri instämde herr *Bergqvist*.

Sedan kammaren härefter på herr förste vice talmannens förnyade fråga förklarar sig vilja omedelbart fortsätta behandlingen av de återstående ärendena på föredragningslistan, föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Vännäs köping av den kronan tillhöriga vattenverksanläggningen å Vännäs läger jämte vissa markområden därstädes; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1936/1937.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om domkapitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Förslag till lag om domkapitel.

Genom en den 17 april 1936 dagtecknad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, dels att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om domkapitel, dels ock att för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som avsåges i 11 § av nämnda lagförslag, för budgetåret 1936/1937 ur kyrkofonden bevilja ett anslag av 32,250 kronor.

Propositionen hade i de delar som nu angivits behandlats av första lagutskottet. Utskottet hade i samband därmed jämväl förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna

inom första kammaren

nr 422, av herrar *Oscar Olsson* och *Norman*; samt
nr 423, av herr *Otto Wangson* m. fl.; ävensom

inom andra kammaren

nr 807, av herr *Bengtsson* i Norup m. fl.;
nr 809, av herr *Lindmark* m. fl.; samt
nr 810, av herr *Holmdahl*.

I motionen I: 422 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

I motionen I: 423 hade yrkats, att riksdagen beträffande domkapitlens sammansättning måtte antaga propositionens förslag härtill med den ändring, att i stiftens stiftssekreterarna och i Stockholms domkapitel sekreteraren därstädes bleve ledamöter i domkapitlen.

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

I motionen II: 807 hade anhållits, att riksdagen i avseende å domkapitlens sammansättning måtte besluta i enlighet med vissa av särskilda sakkunniga för utredning av spörsmålet om en ändrad domkapitelorganisation härför föreslagna grunder.

I motionen II: 809 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 2 § 1 mom. i den föreslagna lagen om domkapitel måtte i fråga om val av lekmän såsom ledamöter i domkapitel erhålla den lydelse, som i motionen angivits.

I motionen II: 810 hade yrkats, att riksdagen vid bifall till förslaget till lag om domkapitel i övrigt måtte besluta sådan ändring av detsamma, att bland de ordinarie ledamöterna i kapiteln skulle ingå en person med framstående sakkunskap och erfarenhet på folkundervisnings område, samt att vid riksdagsbehandlingen av lagförslaget vad i motionen därutöver anförts måtte vinna beaktande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl

1:o) hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att det i förevarande proposition nr 241 framlagda förslaget till lag om domkapitel icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om domkapitel;

B) att de nu förevarande motionerna I: 422 och 423 samt II: 807, 809 och 810 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A); samt

2:o) anmält, att utskottet framdeles ville avgiva utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 241 framlagda förslag om anslag ur kyrkofonden.

Reservation hade avgivits av herrar *Linnér, Nilsson* i Antnäs och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Berg*, vilka på åberopade grunder ansett, att 2, 10, 18 och 20 §§ i utskottets förslag bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade.

Utskottets förslag innebar bland annat, att stiftssekreteraren skulle ingå såsom ledamot av domkapitlet icke allenast, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, i rättegångsmål utan jämväl vid behandlingen av övriga ärenden. Reservanternas förslag överensstämde i angivna hänseende med det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1 A.

Herr **Klefbeck**: Detta ärende gäller ombildning av domkapiteln. En sådan ombildning har ju varit ett önskemål sedan långliga tider tillbaka, och en mängd kommittéer ha arbetat för att komma till ett resultat. Nu har man äntligen kommit till ett resultat, om vilket så gott som alla myndigheter enat sig.

Den enda punkt, i vilken vi inom utskottet skilt oss åt, gäller om stiftssekreteraren skall få vara ledamot av domkapitlet eller icke. Majoriteten har ansett, att det är bäst, om han får bli ledamot, men jag skall inte motivera det vid denna tidpunkt. Då nu andra kammaren antagit reservationen och detta torde vara ett ärende, som är mycket svårt att sammanjämka, ha jag och några ledamöter, som jag hunnit träffa här inom kammaren, enat oss om att vi ock-

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

så för vår del skulle tillstyrka reservationen, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Wangson, Otto: Herr talman! Det är med mycket stor tvekan, som jag för min del här skall ansluta mig till herr Klefbeck's förslag. Jag har haft tillfälle att åhöra en ganska stor del av debatten i medkammaren, och jag måste säga, att vad som där yttrades endast ytterligare stärkt min uppfattning, den uppfattning som föranledde mig att tillsammans med ett par andra ledamöter av denna kammare motionera i frågan och som också föranlett mig att i utskottet intaga den ståndpunkt, som jag tog. Jag tror att det funnits mycket starka skäl för utskottsmajoritetens ståndpunkt i denna fråga, men jag kan ge herr Klefbeck rätt i att det inte är en fråga av den betydelse, att man bör ingå på något försök att mellan kamrarna sammanjämka olika ståndpunkter. Jag vill emellertid avge den deklarationen, att jag tror att första kammaren här offerar en riktig princip, och jag vill också understryka, att man — vilket för mig också spelat en viss roll — genom ett bifall till reservationen ytterligare minskar lekmannainflytandet i de nya domkapiteln. Även detta är en sak, som jag för min del måste beklaga.

Herr Bergqvist: Herr talman! Vare sig det blir utskottets eller reservationens förslag, som kommer att antagas i denna kammare, så får man räkna med att de gamla lektorskapitlen nu ha fullgjort sitt värv och komma att avträda från arenan. Jag kan inte tänka mig denna händelse utan att känna ett visst vemod. De gamla lektorskapitlen ha enligt min uppfattning i stort sett mycket väl fyllt sitt värv. Där ha suttit representanter för den högre undervisningen. De ha känt till de undervisningsfrågor, som legat under domkapitlens förvaltning, och många av dem ha också varit mycket intresserade för kyrkliga frågor. Jag har under mer än trettioåttva år suttit som ordförande i ett domkapitel, och under den tiden har jag haft tillfälle att göra de mest uppmontrande erfarenheter av lektorernas insatser i domkapitlens verksamhet. Uppsättningen har växlat. Ingen av dem som funnos i domkapitlet, då jag kom in där, finns kvar; de äro för länge sedan borta. Det har kommit in nya uppsättningar, men alltid ha där funnits män med både intresse och förstånd på de angelägenheter, som där ha handhafsats, och några av dem ha varit eminenta ledamöter. Jag kan därför inte annat än uttala ett tack till dessa domkapitel, när de nu stå på avskrivning. En honnör äro de värda.

Vad sedan beträffar det förslag, som nu föreligger och som i huvudsak är tillstyrkt såväl av utskottets majoritet som av reservanterna, så får jag säga, att jag för min del känner mig i det stora hela tillfredsställd med detsamma. Det är visserligen sant, att det hade varit en vinst, om kapitlet kunnat få en ledamot, som hade haft förbindelse med den högre bildningen i landet. Det var ju avsett, att man skulle få en s. k. lärd ledamot. Man må beklaga, att så inte kunde ske, men jag tror i alla fall, att med den sammansättning, som nu är föreslagen, domkapitlet skola komma att fylla sitt värv.

Det som dock för mig känns som en misräkning är att efter det beslut, som nyss fattats i andra kammaren, ingen utsikt torde finnas att stiftssekreteraren skall komma med såsom ledamot av domkapitlet. Jag tror att det skulle ha varit en vinst för kapitlet, om stiftssekreteraren hade blivit ledamot, liksom han är det i stiftsnämnden. Han hade därigenom kanske inte fått något större inflytande på ärendena, men han hade fått delaktighet i ansvaret för besluten, och det är icke utan betydelse. Man har ju alltid ansett, att en av ledamöterna i domkapitlet borde vara juridiskt bildad, och detta önskemål skulle då ha tillgodosetts genom att stiftssekreteraren gjorts till ledamot. Nu kan han vis-

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

serligen vara rådgivande i rent juridiska frågor, men det är dock inte detsamma som då man sitter där som en av ledamöterna.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på en sak, som är av största vikt. Stiftssekreteraren följer ofta biskopen ute i stiftet på förrättningar. Han kommer till olika delar av stiftet, till olika församlingar. Han lär känna förhållandena, han lär känna personligheter, han lär känna önskemål, som finnas i bygderna, och genom denna kännedom och sin överblick av stiftet har han större förutsättningar än någon annan ledamot, biskopen undantagen, att kunna framföra de behov och angelägenheter, som för stiftet göra sig gällande. Jag har haft den lyckan att i mitt domkapitel ha intresserade och dugande personer som stiftssekreterare. Både den förutvarande och den nuvarande ha visat ett varmt intresse för kyrkliga ting, och därför ha de också haft de bästa förutsättningar att befrämja även den sidan av domkapitlets verksamhet, som nu framhävts som synnerligen viktig, nämligen att domkapitlet inte längre skall vara endast en administrativ, förvaltande myndighet utan att det därjämte skall vara en myndighet, som tar initiativ i kyrkliga frågor och söker att leda det kyrkliga arbetet. Även från denna synpunkt tror jag, att det hade varit en vinst, om stiftssekreteraren kommit med som ledamot i domkapitlet.

Jag kan under sådana förhållanden, herr talman, icke undgå att från de synpunkter, jag framställt, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade — om jag ej hörde fel — att det var av stor vikt, att stiftssekreteraren var ledamot av domkapitlet och hade tillfälle att såsom sådan utöva inflytande där, och att han skulle vara lämplig att i en del avseenden leda det kyrkliga arbetet.

Det sistnämnda torde dock en stiftssekreterare ej alltid vara lämpad för; kanske rent av olämplig. För min del har jag den uppfattningen, att stiftssekreteraren har en stor uppgift inom domkapitlet, men jag anser det icke nödvändigt, att han är ledamot. Jag tillåter mig hänvisa till den reservation, som är avgiven vid detta utlåtande. Om man genomgår den, skall man finna, att det finns mycket starka skäl för ett bifall till det ursprungligen av Kungl. Maj:t avgivna förslaget.

Jag vill också liksom herr Klefbeck och herr Wangson säga, att det finns ju ingen anledning till att, då andra kammaren fattat beslut i enlighet med reservationen, första kammaren skulle komma till ett annat resultat, och jag får därför, herr talman, instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Martin Svensson, Bernhard Nilsson* och *Löfvander*.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det förhållandet, att andra kammaren tagit en viss lösning av denna fråga, till vilken de flesta ledamöterna i utskottet från andra kammaren anslutit sig, anser jag knappast vara tillräckligt motiv för att första kammaren endast därför skall gå samma vägar som andra kammaren. Finns det inga andra skäl, så anser jag detta skäl väga alldeles för lätt.

Nu har ju både propositionen och utskottet gått ut ifrån, att man vill ha domkapitel, som i större utsträckning än hittills äro lämpade för att deltaga i den mera interna stiftsvården. Andra kammaren har tyckt, att domkapitlet blir mera lämpat att deltaga i den interna stiftsvården genom att man utestänger stiftssekreteraren från domkapitlet. Skall man se på syftet med denna s. k. reform, så tycker jag emellertid, att andra kammarens beslut kommer i

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

en ganska egendomlig belysning. Men detta är egentligen ett fel, som andra kammarens ståndpunkt delar med utskottets. Ecklesiastikministern har varit fullt konsekvent, när han försökte få till stånd ett domkapitel utifrån den synpunkten, att domkapitlets majoritet skulle vara präster. Den tanken är synnerligen lojal både ifrån prästerlig synpunkt och ifrån ecklesiastikministerns synpunkt, men den har trampats på tårna alldeles oerhört starkt både av utskottsförslaget och av andra kammarens beslut. Jag har i och för sig inte så mycket att invända emot detta förstörande av de kyrkliga intressenas utgångspunkt, då det gäller denna reform, ty de intressen, som äro bättre tillvaratagna både av utskottet och av andra kammaren, nämligen skolintressena, äro för mig viktigare än de intressen, som så att säga trampats på tårna. Det är fullkomligt omöjligt att tillgodose kyrkans intressen i detta sammanhang utan att lädera skolans intressen, men jag kan gå med på att tillgodoseendet av skolans intresse försvagar vinnandet av det syfte, som de kyrkliga intressena här ha gått inför. Det finns emellertid en väg att tillgodose både den interna stiftsvården — för att använda denna verkligen mycket väl valda fras — å ena sidan och skolintressena å den andra, och det är att lösa dessa frågor var och en för sig. Detta har också ecklesiastikministern, som ju har tänkt igenom frågan mycket ordentligt, varit medveten om, och den ursäkt, som ecklesiastikministern har använt för att han inte gått den rationella och naturliga vägen, är helt enkelt den, att det är roligare att lösa denna fråga samtidigt som man löser biskoparnas lönerreglering än att vänta med den till ett annat tillfälle. Det är en bekvämlighetssynpunkt, möjligen en estetisk synpunkt, men att denna synpunkt skulle vara av någon saklig innebörd, det förstår jag inte alls. Här finns, såvitt jag kan se, inte något annat samband mellan frågorna om biskoparnas lönerreglering och domkapitlets reformering än att de ekonomiska frågorna beröra kyrkofonden i båda fallen, men därför att de göra det behöva de inte nödvändigt lösas på samma gång.

Det måste naturligtvis väcka en viss uppmärksamhet, när ecklesiastikministern i det socialdemokratiska partiet i fråga om skolpolitiken helt plötsligt bryter mot utvecklingen under decennier här i landet. Under decennierna ha vi åtminstone ifrån vänsterpartierna gått fram för skolans sekularisering. Ännu är det så ställt, att mellaninstansen i fråga om folkskolan är domkapitlet. Hitills har majoriteten i domkapitlet bestått av högt bildade och kunniga personer. Efter den reform, ecklesiastikministern föreslår, skulle domkapitlets majoritet utgöras av präster. Det är också mycket högt bildade och mycket kunniga personer, men inte i pedagogiskt hänseende att jämföra med skolmännen själva, såvitt jag förstår. Följaktligen var det ifrån den synpunkten ganska naturligt, att ecklesiastikministern inte fick en enda medlem i lagutskottet med sig på ett domkapitel av den art, han och kyrkan önskade. Personligen har jag, som jag antytt i min motion, inte alls någonting emot dessa kyrkliga synpunkters genomförande, bara man först får ur vägen skolans berättigade intressen. Ecklesiastikministern säger, att det skall ju bli utredning om den saken, och att han har skapat en sådan form för domkapitlet, att man mycket väl sedan kan taga bort skolärendena ifrån domkapitlet. Jag antar, att han menar, att man kommer att gå den vägen, ifall man har hans intentioner, ty annars hade han väl inte varit så angelägen att skapa denna rent prästerliga organisation av domkapitlet, samtidigt som han var angelägen att ordna den så, att skolärendena lätt kunde komma ifrån domkapitlet. Det är mycket möjligt, att mellaninstansfrågan innebär större svårigheter, än jag kan föreställa mig, men denna mellaninstans har inte så besvärliga saker att syssla med, att frågan bör vara olöslig.

Genom ett avslag på propositionen skulle alla de synpunkter, som både ut-

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

skottsmajoriteten och utskottsminoriteten sakligt göra sig till tolk för, bli tillgodosedda. Motiveringen i motionen är, tydligt utsagt, att i det ögonblick, när skolans angelägenheter skiljas ifrån domkapitlen, är det helt naturligt, att de kyrkliga intressena böra få organisera domkapitlen i överensstämmelse med vad som är kyrkans bästa. Vare sig man nu tar utskottets eller andra kammarens beslut här, så komma domkapitlen *icke* att organiseras i överensstämmelse med vad som från kyrkligt håll anses vara det bästa för kyrkan. Från dessa synpunkter finner jag det, herr talman, helt naturligt, att första kammaren löser denna besvärliga fråga genom att avslå såväl den kungl. propositionen som utskottets hemställan. I ett sådant beslut måste ligga en uppmaning till Kungl. Maj:t att se till, att frågorna lösas i rätt ordning, vilket också ger Kungl. Maj:t rätten att få domkapitelsfrågan löst i överensstämmelse med de kyrkliga intressena.

Således, herr talman, ber jag att få yrka avslag både på propositionen och på lagutskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Herr talman! Vi ha flera gånger observerat, att vår gode vän herr Oscar Olsson har mycket stark benägenhet för att manifesteras sin radikalism och njuter, när han får göra det. Nu är det ju på det sättet, att ett gammalt önskemål här äntligen står inför sin lösning, och då vill herr Olsson hugga till riktigt radikalt och yrka avslag på alltsammans. Men det var en av utgångspunkterna, som inte var riktig. Han sade nämligen, att enligt det nya förslaget de prästerliga ledamöterna skulle vara fler än lekmännen. De äro dock precis lika många — enligt reservanternas förslag tre på var sida.

Vidare angav herr Olsson som skäl sitt intresse för att det skulle bli en ny mellaninstans mellan de lägre skolmyndigheterna och skolöverstyrelsen. Detta är ett intresse, som även en annan kan vara nog radikal att önska framgång åt, och jag har också försökt stödja det, när det varit före. Men vad jag inte kan begripa är hur den saken på minsta sätt skulle främjas genom att man avslår denna proposition. Det nödvändiga sammanhanget mellan dessa båda frågor hör uteslutande till fantasiernas värld. Jag ber därför fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den föregående ärade talaren tog för givet, att jag var ute bara för att lufta min glädje över att få synas radikal. Det är något egendomligt att få den beskyllningen, då man uttryckligen både i sin motion och i sitt anförande ställer sig på den ståndpunkten att man gärna ser, att domkapitlen organiseras efter de kyrkliga intressenas önsknings. Det var ju grundvalen för motiveringen i mitt första uttalande i dag. Att jag sedan erkänner, att skolans intressen för mig äro viktigare än kyrkans, behöver inte tyda på någon så fruktansvärd radikalism, ty det finns en hel del konservativt folk här i landet, som också har den inställningen.

Vad den sakliga invändningen mot mitt anförande beträffar, att minoriteten dock föreslagit lika många präster som lekmän i domkapitlet och att det därför är felaktigt av mig att tala om majoritet av präster, så vet ju herr Klefbeck likaväl som jag, eller kanske ännu bättre, vem som sitter som ordförande med utslagsröst i detta domkapitel, och ur den synpunkten kanske herr Klefbeck torde få erkänna, att det inte var något misstag i sak i min framställning.

Herr Klefbeck sade, att han fann det vara otänkbart, att skolan skulle främjas genom ett bifall till mitt förslag här i kammaren. Jag vill dock fästa kammarens uppmärksamhet på att under domkapitlen såsom mellaninstans lyda både läroverk och folkskolor, och såsom det nu är, sitta läroverkslektorer i

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

domkapitlet och ha majoritet där. Men såsom det hädanefter skulle bli, undrar jag ifall det blir i så värst många fall som läroverkens intresse kommer att vara representerat i domkapitlet. Nu erkänner jag villigt, att domkapitlen äro mellaninstans för läroverken för ganska oväsentliga ting. Det torde ändock inte gå för sig att, såsom herr Klefbeck låter påskina, få skolans intressen absolut lika väl tillgodosedda på det nya sättet som de voro enligt det gamla systemet.

Från allmän bildningssynpunkt, herr talman, ifall vi nu skola gå in på den saken, som jag inte trodde det skulle intressera herr Klefbeck att gå in på — jag trodde, att fromhetssynpunkten var mera avgörande för honom — förstår jag inte, vad det är för stor risk förenad med att låta domkapitlen finnas kvar med nuvarande sammansättning av prästernas högsta ledning i stiftet och läroverkslektorerna. Läroverkslektorerna ha aldrig annars ansetts stå på den nivån att det från allmän kultursynpunkt skulle vara så farligt att låta dem behålla majoriteten i domkapitlen, till dess den här frågan kan bli avgjord i rätt ordning, d. v. s. först och främst att skolans ställning ordnas så, att domkapitlen inte ha med den att göra, och sedan att domkapitelorganisationen genomföres i överensstämmelse med de kyrkliga intressena.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Wagnson, Otto: Ja, herr talman, jag hör, att det nu har framställts yrkande om bifall till utskottets förslag i denna fråga och som ingenting under denna debatt förmått mig att ändra den uppfattning i sakfrågan, som jag i mitt förra anförande gav uttryck åt, vill jag bara tillkännagiva, att jag givetvis kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandström: Herr talman! Med hänsyn till det läge, vari frågan nu föreligger, anser jag mig böra inskränka mig till att endast yttra några få ord. De sakkunniga ha på sid. 76 och 77 i sitt avgivna betänkande anført mycket talande skäl för sin uppfattning att det riktiga är att stiftssekreteraren skulle bli ordinarie ledamot av domkapitlet. Jag ber nu endast att få beröra ett par omständigheter, som enligt min mening särskilt tala för en sådan uppfattning.

Det är nämligen så att i regel alla mål och ärenden av juridiskt administrativ art, som behandlas av domkapitlen, utredas och föredragas av stiftssekreteraren ensam, som ävenledes upprättar förslag till de yttranden och utslag, som skola av domkapitlet beslutas. Stiftssekreteraren brukar också i regel ha till uppgift att ombesörja utredning, ofta av mycket omfattande art, beträffande de framställningar och yttranden, som utgå från domkapitlet. Undantag härutinnan brukar i allmänhet icke göras för andra angelägenheter än sådana, vilka äro så gott som uteslutande av religiös natur och därför närmast sammanhänga med biskopens rent episkopala verksamhet. Visserligen har i en del domkapitel av särskilda anledningar, som det icke här är anledning att närmare beröra, en annan arbetsfördelning mellan biskopen och stiftssekreteraren förekommit, men detta förhållande får anses hava utgjort ett regelbegränsande undantag. Såsom ett önskemål av allra största vikt måste det också framstå, att biskoparna i framtiden icke bli betungade med detaljarbete beträffande de många administrativa ärenden, som äro föremål för behandling i domkapitlen, så att de icke av en tyngande arbetsbörda på detta område dragas bort från sin väsentligaste uppgift nämligen att vara biskop i stiftet och vilken uppgift för dem måste anses utgöra det centrala och mest betydelsefulla i deras ämbetsutövning.

Redan av vad jag nu i korthet anført framgår, att stiftssekreteraren i fråga om de talrika och mångskiftande administrativa uppgifter, som åvila domkapitlen,

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

är den fasta punkten och kärnan kring vilken allt i hela domkapitlet rör sig. Att denne befattningshavare, som i domkapitlet ensam representerar skolad juridisk och administrativ förfarenhet, av såväl praktiska som teoretiska skäl rimligen och rättvisligen bör erhålla säte och stämma i kapitlet, synes mig vara tämligen ovedersägligt.

Jag ber, herr talman, att med åberopande av vad jag nu i korthet anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Velander: Då det, såsom jämväl åberopats av annan utskottsledamot, här ställts ett yrkande om bifall till utskottets förslag, anser jag mig oförhindrad att vid det slutliga avgörandet biträda detta yrkande.

Jag förstår, att det för herr Klefbeck låg nära till hands, med hänsyn till utgången av voteringen i andra kammaren och ovissheten om möjligheterna att komma till ett positivt resultat, ifall kamrarna stannade i olika beslut, att föreslå, att man här skulle biträda reservationen och därmed intaga samma ståndpunkt som medkammaren. Farhågorna kanske dock inte behöva vara så stora för att behandlingen av detta ärende icke skall leda fram till ett positivt resultat ändå, därför att, i händelse kamrarna stanna i olika beslut, det väl inte kan bli fråga om något annat än en inbjudan från utskottets sida till den ena kammaren att biträda medkammarens ståndpunkt.

Jag skall icke här inlåta mig på någon vidlyftigare argumentering. Det skulle kanske uppriva en längre och möjligen icke så givande debatt, eftersom de flesta av oss väl i sak hava sin ståndpunkt klar. Jag vill emellertid, medan jag har ordet, säga, att då man anför, att denna domkapitelsreform innebär eller tar sikte på att domkapitlet i större utsträckning än vad som tidigare varit fallet skola bli i stånd till att befordra kyrkans liv och gärning ute i stiftet, är detta visserligen någonting, som från olika synpunkter kan hälsas med tillfredsställelse, men jag förstår inte, att den omständigheten, att stiftssekreteraren beredes ledamotskap av domkapitlet, på något sätt innebär att ett fullföljande av den sålunda avsedda uppgiften för domkapitlet skulle komma att försvåras.

Jag vill också säga att, även om syftet med reformen är det nyss angivna, det dock är så, att domkapitlet alltjämt skola fullfölja samtliga sina nuvarande uppgifter av juridisk och administrativ natur, och att på grund av den sammansättning, som domkapitlet erhålla med utgångspunkt från det beslut, som andra kammaren fattat, skulle i domkapitlet inte sitta någon ledamot med speciell erfarenhet och insikt på antydda områden, bortsett möjligen från den av Kungl. Maj:t förordnade lekmannen.

När stiftssekreteraren nu kan betraktas såsom chef för domkapitlets expedition och han inom domkapitlet i regel är föredragande i så gott som alla ärenden samt därjämte har rätt att till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening, förefaller det åtminstone mig som om utvecklingen och det faktiska läget borde föranleda till att han också tillerkännes ledamotskap av domkapitlet och därmed det ansvar, som rätteligen bör åvila honom och som väl också skulle stimulera till ökat intresse för verksamheten.

Jag vill till sist säga, att utskottets hemställan beträffande stiftssekreteraren sammanfaller med den ståndpunkt, som, såvitt jag förstått, chefen för ecklesiastikdepartementet intog år 1934, då sakkunniga tillsattes med uppdrag att framkomma med förslag till domkapitlens omorganisation. Den överensstämmer vidare med samtliga utlåtanden, avgivna av i ärendet hörda myndigheter och institutioner med undantag allenast av två domkapitel respektive stiftsråd och centralstyrelsen för allmänna prästföreningen.

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

Jag biträder sålunda, herr talman, det yrkande, som framställts om bifall till utskottets här föreliggande utlåtande.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag antar, att kammaren, med den vändning som förhandlingarna tagit, finner det ursäktligt om jag tar till orda för att ur mina synpunkter försvara den kungl. propositionen i det stycke, som nu är under debatt. Det gäller alltså frågan om stiftssekreteraren. De övriga frågor, som upprullades av herr Olsson, Oscar, har jag inte någon anledning att nu närmare gå in på.

Skälet varför jag icke har velat vara med om att göra stiftssekreteraren till ledamot av domkapitlet är kort och gott det, att förslaget från Kungl. Maj:ts sida är uppbyggt efter principen att söka en förnuftig balans och avvägning emellan de olika intressen, som här kunna anses legitima. Följaktligen var förslaget uppbyggt sålunda, att två ledamöter skulle tillsättas enligt självskrivningsprincipen, två skulle tillsättas av Kungl. Maj:t, två tillsättas genom folkval. Denna symmetri brytes, om man nu i likhet med utskottet gör en sådan förskjutning, att de självskrivnas antal utökas från två till tre. Då få vi tre självskrivna, två kungavalda och två folkvalda. Jag kan inte finna det riktigt att bryta sönder denna avvägning, och jag vill tillägga i det stycket, att stiftssekreteraren genom Kungl. Maj:ts förslag har fått säte och stämma just i de delar, där han behövs, nämligen där domkapitlet är konstituerat såsom domstol.

Bland kvalifikationerna för stiftssekreterare föreskrives nämligen, att de skola ha domarekompetens. Då ligger det ju nära till hands att, när det är fråga om domkapitlets konstituerande såsom domstol, vederbörande får säte och stämma såsom ledamot. Men, mina herrar, vad skall han ha för uppgift i övrigt, vad skall det tjäna till att han har rösträtt och säte och stämma lika med de andra i andra stycken? Jag fäster uppmärksamheten på att det i vissa situationer kan bli på sekreterarens röst som domkapitlet fattar sitt beslut i viktiga frågor. Och om man betänker, att han är tjänsteman, betjänte så att säga, i domkapitlet och om man betänker, att han är funktionär och har domkapitlet till överordnad, inträder det läget, att han blir sin egen husbonde. Och jag vädjar till herrarna — om ni tänka er sekreteraren utskrivna expeditionerna, väga ordalagen för domkapitlets ståndpunkt — vart tar det vägen, om sekreteraren själv skall sitta såsom engagerad part i alla dessa frågor, som passera domkapitlet! Jag tror därför, att den anordning, som Kungl. Maj:t föreslagit, är stark och riktig.

Tag våra hushållningssällskap! Där har sekreterarens självskrivning avskaffats. Och varför har man avskaffat denna i hushållningssällskapen? Jo, därför att man icke finner det rimligt, att den som sitter såsom funktionär samtidigt skall sitta med rösträtt. Det är inte tomt ord att tala om sekreterarvälde, och jag tycker inte, att domkapitlet skall ha ett sekreterarvälde.

Sekreteraren har enligt 1931 års instruktion inte bara rättighet att deltaga i överläggningar i alla förekommande ärenden, utan han har dessutom rätt att till protokollet få antecknad sin mening. Det enda skäl man anfört nu är det att man sagt: »Vi vilja, att han skall vara med och taga sitt ansvar!» Jag trodde verkligen, att man förutsatte om varje svensk ämbetsman, att han handlar i känsla av ansvar, jag trodde att redan hans egenskap av ämbetsman och stiftssekreterare var tillräcklig för att denna garanti skulle vara för handen. All den sakkunskap, varöver han såsom jurist förfogar, står ju till kapitlets förfogande — han kan ju rådfrågas i alla stycken, där en juridisk rådfrågning behövs — men skälet för att göra honom till ordinarie har jag ännu inte

Förslag till lag om domkapitel. (Forts.)

kunnat finna vara något annat än att det åberopas, att han skulle vara med och taga ansvar.

Jag måste säga, att när andra kammaren nu med fullkomligt överväldigande majoritet tog herr Linnérs reservation, som i det stycket är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag, skulle, om första kammaren nu fattar ett motsatt beslut, såvitt jag såsom gammal utskottsledamot kan räkna ut, inte någon sammanjämkning bli möjlig. Ty hur skall man kunna sammanjämka ståndpunkterna att sekreteraren skall vara där och att han icke skall vara där? Det blir någon besynnerlig ståndpunkt, att han vore där såsom vore han där icke eller något sådant. En sammanjämkning är utesluten. Det enda, som återstår, är, att utskottet inbjuder den ena kammaren att förena sig med den andra kammaren i dess beslut, men det kan bli ett rent hasardspel. Det kan inträffa, att kammaren inte behagar godtaga denna inbjudan. Och vad sker då? Såvitt jag förstår faller därmed hela reformen, och det vore väl ändå för galet, då den nu äntligen ligger i det läget, att man här kan få en reform till stånd, som motsvarar tidens fordringar.

Herr Norling: Herr talman! Redan inom utskottet var jag synnerligen tveksam, när det gällde stiftssekreterarens ledamotskap i domkapitlet. I själva verket fann jag, att det var tämligen likgiltigt, om man i denna fråga valde den ena eller den andra anordningen. Det var närmast av denna anledning som jag fann mig kunna till sist ansluta mig till utskottsmajoriteten i dess förslag.

Sedan nu andra kammaren har fattat beslut i enlighet med reservationen, anser jag mig oförhindrad att i denna kammare medverka till att vi fatta enahanda beslut. Jag måste nämligen finna det vara synnerligen önskvärt, att vi kunna komma fram till ett positivt resultat i den, som jag tycker, i stort sett viktiga frågan utan att vi behöva anlita det alltid vanskliga sammanjämningsförfarandet, och därför ber jag, som sagt, herr talman, att med dessa ord få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för det förslag, som här har framställts av herr Klefbeck.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten förekommit följande yrkande: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Klefbeck*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att åt 2, 10, 18 och 20 §§ i lagförslaget gäves den lydelse, som förordats i den vid utlåntandet fogade reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Klefbecks yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan oförändrad, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Klefbecks yrkande med anledning av första lagutskottets utlåtande nr 42 punkten 1 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan oförändrad.

Förslay till lag om domkapitel. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 1 B.

De ifrågavarande motionerna förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, angående reformering av pantlånerörelsen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, *Om inrättande av sparkassor för lantarbetare med bidrag från arbetsgivare och staten.*

I en inom riksdagens första kammare väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 225, hade herr *Bagge* m. fl. hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående inrättande av frivilliga sparkassor för lantarbetare, grundade på principen om att bidrag från arbetsgivare och staten skulle kunna lämnas till sådana lantarbetare, som själva förbunde sig att göra en viss regelbunden insättning, samt med uppgift att användas till i motionen angivna ändamål, närmast underlättandet av lämpliga lantarbetares övergång till självständiga jordbrukare och lantarbetarnas ålderdomsförsörjning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för att genom en organiserad sparverksamhet underlätta jordbruksarbetares övergång till självständiga jordbrukare och främja deras sparande för ålderdomen samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Berling*, *Björck*, *Hansson* och *Heüman* ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Berling**: På grund av den långt framskridna tiden och med hänsyn till mina kammarkamrater skall jag inskränka mig till att under hänvisning till vad reservanterna anfört och till de yttranden, som inkommit från de statliga myndigheterna, yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Gustafson**, **Fritiof**: Jag ber också att få hänvisa till den långt framskridna tiden och inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Om inrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)

Herr **Björck, John**: Jag skall också med anledning av den långt framskridna tiden yttra mig kort. Men då jag tillhör dem som hade otur vid lottningen inom utskottet och därför kommo att stå som reservanter i stället för som majoritet, ber jag att få motivera, varför jag nu står på avslagslinjen.

Ingen förnekar, att den tanke, som ligger bakom motionen, är vacker och behjärtansvärd, men jag tror inte det är möjligt att genomföra denna sparverksamhet på det sätt som motionärerna tänkt sig. Den första förutsättningen är att lantarbetare och lantarbetsgivare, som det här gäller, skola ha något intresse för den ifrågasatta sparverksamheten. Men lantarbetsgivarna säga, att förutsättningen för att *de* skola kunna anse det möjligt att realisera detta förslag, är att priserna på lantbruksprodukter väsentligt höjas. Något sådant kan ju riksdagen inte garantera. Lantarbetarnas riksförbund säger, att det under inga förhållanden kan vara med om att tillstyrka motionen, ty lantarbetaren har ingenting att spara. Utlåtandet från statskontoret har också gjort mig mycket betänksam. Statskontoret säger nämligen, att om staten skulle ingripa för att så att säga hjälpa en visserligen stor arbetargrupp, borde och måste den också gå in för att hjälpa andra liknande arbetargrupper, som befina sig i samma läge. Det anses som en orättvisa att endast lantarbetarna skulle komma i fråga, och statskontoret avstyrker därför bestämt. Socialstyrelsen yttrar sig ungefär på liknande sätt.

Det finns ju andra vägar att gå för att lösa frågan. Det finns ju bland annat två utredningar, som syssla med ungefär samma sak, och vi böra se vad dessa utredningar leda till innan vi begära nya utredningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Gustafson, Fritiof**: Jag är nödsakad, herr talman, att något beröra de skäl, som framhöllos av den föregående ärade talaren. Han sade, att det blir svårt att organisera den ifrågasatta verksamheten på det sätt motionärerna föreslagit. Det är möjligt, att man får försöka finna andra utvägar, men allt detta får man pröva under den utredning, som bör ske och som inte behöver bli så särdeles omfattande, då man ju till sitt förfogande har organ, som syssla just med hithörande saker. När den föregående ärade talaren sade, att man inte kan gå in för att ordna en sparverksamhet, som direkt tar sikte på att hjälpa lantarbetarna, vill jag vädja till kammarens ledamöter, om man inte just när det gäller att åstadkomma en förbättrad ställning för lantarbetarna borde ena sig om den saken. Lantarbetarkårens höjande, ekonomiskt och socialt, är ett samhällligt problem, som alla anse, att man måste taga itu med. Här föreligger nu ett förslag, som tar direkt sikte på att ge jordbruksarbetarna vissa välbehövliga förmåner. Varför icke låta exempelvis befolkningskommissionen eller egnahemsutredning pröva uppslaget?

När från jordbrukarhåll framhålles behovet av högre inkomster för jordbruket för att kunna avlöna lantarbetarna bättre, sägs det ofta från det håll, vissa av reservanterna företräda, att man inte vill vara med om att höja jordbrukets produktpriser, ty man vet inte om detta kommer arbetarna tillgodo. Men då det här kommer fram ett förslag att låta de hjälptägarer, som föreslås skola vidtagas av arbetsgivarna och av staten, bliva till direkt fördel för arbetarna, då säger man nej till utredning därom. Även herr Björck erkände det behjärtansvärda ändamålet med motionen. Varför då inte taga konsekvensen därav och förorda utredning.

Herr Björck hänvisade till det yttrande, som avgivits av lantarbetareförbundet. Det är ganska förvånande att i nämnda yttrande uttalas: »Vi tro även, att arbetsgivarna, med tanke på, att det på vissa håll är förknippat med svårigheter att erhålla och utfå avtalad lön, icke utan vidare äro hågade

Om inrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)
att lämna bidrag». Uttalandet synes mig vittna om misstro till den goda viljan hos lantarbetargivarna. Men icke kan väl lantarbetarförbundet hysa den gammalmodiga uppfattningen, att motsatsförhållande mellan arbetsgivare och arbetare är nödvändig förutsättning för arbetarnas enrollering i förbundet?

Med god vilja från såväl arbetsgivare som arbetare och båda dessa parters organisationer skulle helt visst den föreslagna sparverksamheten kunna komma till stånd, helst om statligt bistånd lämnades. Det sistnämnda behövs i första hand få att få verksamheten utformad och satt i gång.

Herr Heüman: Herr talman! Jag har anslutit mig till reservanternas icke av brist på intresse för lantarbetarna. Såsom varande organiserad inom industriarbetarkåren hyser jag stort intresse för lantarbetarna. Jag hyser inte något tvivel om, att det skulle vara möjligt att organisera den sparverksamhet som här är på tal. I likhet med herr Gustafson har jag den uppfattningen, att det tekniskt sett icke förefaller vara uteslutet att kunna organisera själva sparverksamheten, men jag har fäst mig mycket vid det utlåtande, som avgivits av statskontoret, vari statskontoret allvarligt har varnat för att vi skulle gå in för motionärernas förslag. Statskontoret har betecknat det såsom mindre sunt, därest statsmakterna skulle gå in för att premiera en viss grupp av befolkningen, och har, som sagt, varnat mot det. Det är särskilt denna varning jag tagit ad notam. Herr Gustafson pekade på lantarbetarförbundets utlåtande, vari det säges, att det är synnerligen svårt för lantarbetarna att i vissa fall erhålla och utfå avtalad lön. Jag skulle därom vilja säga, att därmed icke är fastslaget, att detta är beroende på ovilja från lantarbetargivarnas sida utan snarare tvärtom på oförmåga. Då återkommer man till frågan om hela lantbrukets ekonomiska läge, och jag vill här erinra om vad motionärerna själva sagt i sin motion. De säga nämligen: »I första hand måste det vara angeläget att kunna skapa sådana villkor för jordbruksnäringen att de medgiva att lantarbetarna komma i åtnjutande av en lön, som bereder dem ungefär samma ställning som industriens arbetare». Det är en förstahandsåtgärd, som motionärerna själva tryckt på, och jag vill för min del säga, att jag tycker, att det är den lämpligaste vägen att gå.

Vad statskontoret yttrat i denna sak har, som sagt, fullständigt tagit lusten från mig att gå med på motionen.

Herr Berling: Herr Fritiof Gustafson försökte locka med förföriska toner för att få kammaren med på en utredning, då han sade: »Man kan väl i all världens namn utreda denna sak, så få vi se!» Jag för min del hör till dem, som anse, att riksdagen slagit in på utredningsvägen i kanske alltför hög grad. Man klagar på sina håll i pressen och annorstädes över dessa kommittéer, som tillsätts för olika ändamål och för att alla möjliga saker skola utredas. Regeringen har alltid att bära hundhuvudet för detta, men vems fel är det? Jo, det är riksdagens, det är riksdagsledamöternas eget fel, då de försöka att få alla möjliga uppslag under omprövning.

Om det vore så, att man kunde vänta sig ett resultat av den föreslagna utredningen, vore det naturligtvis skäl att försöka därmed. För min del tror jag inte på detta, och motionärerna ha ju själva genom att komma med oriktiga uppgifter i sin motion egentligen delvis slagit undan benen för argumenteringen för densamma. Jag vill erinra om motionens påstående, att folkpensionen enligt den nya lagen skulle utgå med sammanlagt 350 kronor för man och hustru, då det i själva verket är dubbla beloppet, som de kunna erhålla. Motionärerna säga i samma andedrag, att ett par tre hundra kronor till skulle säkerställa dem på alderdomen. Det är alldeles uppenbart, att ur motionärer-

Om inrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)

nas egen synpunkt, när det verkliga förhållandet blivit ådagalagt, att äkta makar få det belopp, som motionärerna ansett skulle vara tillräckligt för dem, borde motionärerna åtminstone inte vidhålla sin uppfattning på den punkten.

Nu har herr Gustafson sökt bagatellisera det uttalande, som gjorts från lantarbetarförbundets sida. Jag vill ändå till det ha sagt, att man får väl taga en viss hänsyn till att det är fråga om en organisation, som representerar den ena parten. Även om lantarbetarförbundet i närvarande stund inte inom sig räknar som medlemmar flertalet lantarbetare, är det ändå en organisation med 20,000 medlemmar, och man kan inte tänka sig annat, än att denna organisation vill försöka att göra det bästa för sina medlemmar. Arbetsgivarorganisationen har visserligen i år inte ställt sig så bestämt avvisande som den gjorde år 1930, men om man läser den organisationens yttrande noggrant, finner man, att den själv inte tror på något resultat av utredningen och uppställer såsom ett oeftergivligt villkor för att lantarbetarna skola, såsom det här ifrågasatts, kunna få det bättre ställt, att man måste kräva högre pris på jordbrukets produkter. Därmed har man sagt ifrån, att lantarbetsgivarna inte vilja göra någon uppoffring själva för att hjälpa lantarbetarna, utan att det är allmänheten, som skall betala denna hjälp.

Jag vill också ha sagt, att man borde kunna peka på ett och annat försök i mindre skala till överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare på jordbrukets område, innan man vände sig till statsmakterna. För min del har jag inte hört talas om att man gjort något försök i hithörande hänseende, och jag vill bestämt hava uttalat, att det inte finns någon anledning för riksdagen att ingripa med någon utredning och ännu mindre genom att gå in för att lämna statsbidrag, förrän de båda intresserade parterna, arbetarna och arbetsgivarna, på jordbrukets område själva först hava försökt att åstadkomma förbättrade förhållanden. Innan så har skett, finns det icke någon anledning för riksdagen att ingripa.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Ekströmer: Herr talman! Ett av huvudskälen för reservanterna är tydligen det avstyrkande utlåtandet från statskontoret. Statskontoret vill inte vara med om motionsförslaget därför att det skulle gälla att med pengar understödja en särskild arbetargrupp. Vi i utskottet hava också delat dessa betänkligheter och därför ställt oss neutrala till tanken på statsbidrag. Vi tro nämligen, att det kan gå lika bra utan statsbidrag. Här gäller det ju att mobilisera vad jag skulle vilja kalla för en latent sparsamhetsvilja hos lantarbetarna, och jag tycker verkligen att tanken i denna motion är så klok och sund att jag har mycket svårt att förstå, varför ej minst representanterna för det socialdemokratiska partiet skulle vilja unna sina mindre väl lottade medbröder den säkert ganska stora förmån, som en organisation i motionens syfte skulle innebära.

Beträffande det andra av de skäl, som reservanterna anfört för sin ståndpunkt, svenska lantarbetsgivarernas centralförenings och lantarbetarförbundets uttalanden, måste jag förklara, att dessa utlåtanden säga åtminstone mig mycket litet; för det första representera dessa förbund en mycket ringa del av alla landets arbetsgivare och lantarbetare, och för det andra var det väl nästan att vänta, att dessa organisationer så att säga ex officio skulle säga nej till en tanke sådan som den i motionen framförda. För arbetsgivarföreningen gäller det en, låt vara frivillig, utgift för arbetsgivarna, och då måste ju deras organisation säga nej. Och vad lantarbetarförbundet beträffar, undrar jag, om inte detta rent av vädrar något slags uppsåt till avtrubbnings av de naturligtvis fullt lojala krav, som lantarbetarna kunna ha på förbättrade villkor. Men

Om invrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)

den föreliggande frågan har ju icke det ringaste sammanhang med lantarbetarlönerna. Det är ju fråga om en frivillig sparverksamhet, som man skall försöka mobilisera, och jag kan fortfarande därför inte förstå, att man skall kunna ha någon invändning att göra däremot.

Man säger, att lantarbetarna inte kunna spara, eftersom de ha så litet betalt. Vi veta alla, att de i regel ha sämre betalt än andra arbetare, men vi, som bo på landet och känna till förhållandena där, kunna vittna om att det är rent förunderligt vad deras pengar kunna vara dryga. Jag skulle kunna nämna många exempel på lantarbetare, som med mycket små löner sparat ihop ganska avsevärda summor. Kan man nu såsom motionen avser få till stånd ett mera allmänt, så att säga, organiserat sparande, där arbetsgivarna kunna vara med och lämna bidrag, så blir ju sparandet så att säga dubbelt. Jag menar därmed, att om arbetaren sparar sitt, så kan han till äventyrs kanske få lika mycket av sin arbetsgivare, och då går det dubbelt så fort för arbetaren att spara, och intresset för sparandet blir ett helt annat.

Jag är säker på att det finns tusentals jordägare, som med största glädje skulle lämna sitt bidrag till ett sådant sparande, som givetvis skulle vara till fördel för lantarbetarna men också för lantarbetsgivarna, eftersom en arbetsgivare är mera betjänt med ordningsamt, sparsamt folk, som verkligen vill försöka spara ihop till ett eget jordbruk, vilket ju är huvudsyftet med motionen. En jordbruksarbetare som ser sig hava en god möjlighet att inom rimlig tid förvärva ett eget jordbruk får förvisso en helt annan inställning till sitt arbete än sådana arbetare, som mera leva för dagen.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson, Fritiof: Jag vill bara i anledning av herr Berlings anförande, då han påvisade, att det i motionen angivits felaktigt pensionsbelopp, villigt erkänna att — beroende på ett misstag — så är fallet. Man har råkat ange beloppet å vad var och en har, i stället för vad de ha tillsammans.

Vad i övrigt denna fråga beträffar, skall jag, herr talman, tillåta mig att anhålla hos kammarens ledamöter, att den välvilja, som möjligen kan visas, genom att jag nu avstår från att vid denna sena timme tala mera om saken, kommer utskottets utlåtande till godo.

Herr Heüman: Med anledning av vad herr Gustafson sade i fråga om det angivna pensionsbeloppet, vill jag påpeka, att jag icke kunnat fatta motionen annat än så, att de beräkningar man gjort i samband med omnämmandet av pensionsbeloppet skulle syfta till att åldringar på landsbygden, som besitta en liten stuga, skulle kunna något så när drägligt draga sig fram på en inkomst av 600 à 700 kronor om året. Enligt den nya folkpensionslagen kommer man just till det belopp, som hade förutsatts i motionen, därest äkta makar finge tillsammans 350 kronor och dessutom den tilltänkta livräntan på ett par tre hundra kronor. I den punkten tillfredsställer ju således folkpensioneringen vad som åsyftats från motionärernas sida. Jag har fattat denna fråga så, att tyngdpunkten i motionen just ligger i statens ekonomiska bidrag till denna sparverksamhet, och eftersom man från herr Ekströmers sida förutsatt, att man skulle kunna utesluta just den delen, förstår jag inte, varför riksdagen skulle ha någon som helst anledning att taga upp frågan till närmare prövning. Ty om endast arbetare och arbetsgivare skola ekonomiskt engagera sig i denna sparverksamhet, är det väl lämpligast att dessa parter taga upp saken genom sina respektive organisationer. Jag tror inte att vad herr Ekströmer yttrade var riktigt i det avseendet att han ansåg, att lantarbetsförbundets uttalande skulle hava tillkommit på grund av någon slags fruktan för att man

Om inrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)
genom de åtgärder, som här äro tillänkta, skulle göra en avtrubning på lantarbetarnas krav då det gäller bättre existensmöjligheter. Jag tror, att lantarbetareförbundet avgivit sitt yttrande efter att synnerligen väl ha tänkt sig in i saken.

Herr Berling: Herr Ekströmer har anført, att utskottet icke ställt sig bakom motionärens yrkande om statsbidrag för dessa sparändamål. Det är nog riktigt, att utskottet icke positivt gått in därför, men det har å andra sidan inte tagit avstånd ifrån förslaget vare sig i motiveringen eller i klämman.

Herr Ekströmer har vidare i sitt anförande förebrått socialdemokraterna att de icke unnade de stackars lantarbetarna en välbehörlig hjälp. Jag tror inte, att herr Ekströmer själv har den uppfattningen, att man inom mitt parti skulle ställa sig avvisande mot verkliga hjälpåtgärder till förmån för lantarbetarna. Jag är övertygad om att det är en allmän uppfattning inte endast inom mitt parti utan även inom andra kretsar, att lantarbetarnas levnadsstandard bör höjas. Men detta skall ske på vägar, som äro framkomliga, och icke på det sätt, som här förslagits.

Herr Ekströmer sade bland annat även, att man icke fick sammanblanda frågan om lantarbetarnas löner med det förslag, som här föreligger. Men är det inte så, herr Ekströmer, att om lantarbetarnas löner låge på ett högre plan, skulle sådana förslag som det nu föreliggande icke ha sett dagen. Och nog tror jag för min del, att det lyckligaste är, att varje medborgare här i landet har en sådan inkomst, att han själv kan ordna sin sparverksamhet och lägga undan pengar för sin ålderdom.

Jag hänvisade i mitt första anförande, som jag trodde skulle bli det enda också från min sida, till myndigheternas yttranden. Jag känner mig emellertid nu nödsakad att citera vad statsutskottet säger. Det heter: »Statskontoret vill erinra om att såväl bostadssociala utredningen som befolkningskommissionen under senaste tid framlagt förslag i syfte att stimulera till ökad sparverksamhet samt att dessa förslag, över vilka statskontoret avgivit yttranden den 23 december 1935 respektive den 13 februari 1936, avse att befrämja ett regelbundet sparande jämväl inom den befolkningsgrupp, varom här är fråga.»

Är det icke tillräckligt att hänvisa till detta uttalande och avvakta det förslag, som Kungl. Maj:t på basis av de nämnda utredningarna kan komma att förelägga riksdagen?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Berling* och *Heüman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om inrättande av sparkassor för lantarbetare. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 30.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om ersättning åt sjöfolk vid förlust av effekter vid fartygs förolyckande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, angående utsträckt giltighetstid av kungörelsen angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens behov jämte tillhörande följdförfattningar. *Ang. statens upphandling av lantbruksprodukter m. m.*

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 282, hade herrar *Eriksson* i Toftered och *Pettersson* i Dahl hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 392) angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens behov med till densamma hörande följdförfattningar måtte erhålla förlängd tillämpning tills vidare efter innevarande års utgång.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott hade efter erhållen remiss av motionen i avgivet utlåtande hemställt, att andra kammaren för sin del måtte med bifall sätillvida till motionen besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om förlängning under tre år, räknat från den 1 januari 1937, av giltighetstiden för kungörelsen den 30 juni 1934: nr 392 jämte till densamma hörande följdförfattningar.

Andra kammaren hade bifallit sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr von Heland: Herr talman! Jag skall inte taga kammarledamöternas tid i anspråk alltför länge. Men samtidigt som jag uttrycker min tillfredsställelse över att den ifrågakvarande kungörelsen kommer att få förlängd giltighetstid, ber jag att under ett par minuter endast få framföra några önskemål.

Det är nämligen så, att på grund av utformningen av 1 § i nämnda kungörelse olika myndigheter ha tolkat paragrafen på olika sätt. Det är nog också ett önskemål icke blott från statens sida utan även ifrån lantbrukarorganisationernas att det gjordes några tillägg till kungörelsen. Jag skall endast anföras ett par dylika önskemål.

För närvarande ske i allmänhet upphandlingarna på mycket långa terminer, och det gör, att anbudsgivarna måste säkerställa sig för prisstegring. Det vore

Ang. statens upphandling av lantbruksprodukter m. m. (Forts.)
därför ändamålsenligt att få en glidande prisskala. Detta skulle givetvis föra med sig, att staten slapp betala det överpris, som anbudsgivarna nu måste räkna med för att säkerställa sig.

Jag undrar vidare, om det inte vore lämpligt, att exempelvis när armén kasserar hästar till slakt priserna på dessa bestämdes med hänsyn till kvalitet och vikt. Jag kan nämna, att Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget har träffat en sådan överenskommelse med jag tror nästan alla landets slakteriföreningar. Detta stora bolag skickar alltså in alla kasserade djur och får dem likviderade precis som slakteriföreningarnas egna medlemmar, d. v. s. efter kvalitet och vikt. Enligt vad jag fått meddelande om är bolaget synnerligen belåtet med denna anordning.

Vad sedan beträffar misstolkningen av § 1 beror den därpå, att det i uppräknningen av vilka slags varor, som skola upphandlas enligt förordningen, står »kött och fläsk» och inom parentes »hela eller halva kroppar». Jag har två protokoll, ett från Östersund och ett från Skara, där norra respektive västra arméfördelningen tytt paragrafen på ett helt annat sätt än andra myndigheter gjort. Det angives nämligen till och med, att man inte räknar kött och fläsk som lantbruksprodukter, då det inte upphandlats i hela eller halva kroppar. Det står i ett av protokollen under rubriken »icke lantbruksprodukter», att ett anbud antas å kött och fläsk. Detta måste anses vara en rätt märkvärdig tolkning, men det är möjligt, att några klagomål inte kunna framställas, då paragrafen, om man skall följa ordalydelsen, kanske kan tolkas på sätt som här skett. Om man samtidigt studerar kungl. medicinalstyrelsens kungörelse angående fordringarna på viktigare proviantartiklar m. m. vid leverans för statens behov, finner man, att den stämmer mycket illa överens med upphandlingskungörelsen. Ty jag har inte kunnat se, att medicinalstyrelsen i något fall förordar, att upphandling skall verkställas i hela och halva kroppar. Alltså skulle den nu ifrågavarande kungörelsen aldrig kunna bli tillämpad, om man vore paragrafryttare och tydde paragrafen på det sätt man gjort i norra och västra arméfördelningen och under förutsättning att man skulle upphandla enligt kungl. medicinalstyrelsens kungörelse. Nu lär denna vara under omarbetning. Jag tycker bara, att det har tagit en oerhörd lång tid med denna omarbetning, ty jag tror, att kungörelsen är mycket föråldrad. Den medger exempelvis leveranser i femkilosbitar, när det gäller kött, och tvåkilosbitar, när det gäller fläsk, och jag vet ett fall, då till och med ett större parti måst kasseras, därför att hela leveransen bestått av två- och trekilosstycken, i vilket fall det är synnerligen svårt att kontrollera vad man egentligen har fått. Upphandlingarna böra naturligtvis ske enligt de gängse formerna, d. v. s. när det gäller fläsk i hela eller halva kroppar med eller utan fötter och ben och kanske utan ister, eller, då leverans sker styckevis, med uppgift om vad det är för stycken.

Jag har på detta sätt velat framhålla dessa önskemål dels för att om möjligt få dem beaktade, när kungörelsens giltighetstid utsträcker, och dels för att om möjligt snarast få till stånd ett förtydligande av § 1, eftersom den tolkats olika av olika myndigheter, vilket ju inte kan vara lämpligt.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren med ändring av sitt tidigare beslut främst bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföra jordbruksutskottets utlåtande nr 81 på föredragningslistan vid nästa sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Bergslagens järnvägsaktiebolag av Dal—Västra Värmlands järnvägar och Åmål—Årjängs järnväg jämte två i ämnet väckta motioner; samt

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för furiren vid Kronobergs regemente I. H. Persson och värnpliktige G. G. Magnusson från viss betalningsskyldighet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 273, angående upprättande av ett statens filmarkiv; och

nr 274, angående anordnande av kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstykknings- och jordförmedlingsverksamhet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 278, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lotsverket för budgetåret 1936/1937;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande avlöningsreglementen för nyreglerade verk jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till byggande av broar jämte två i ämnet väckta motioner; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 13:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 50, i anledning av väckta motioner angående lag om barnavårdsförbund.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.17 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 23 och den 25 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden; och

nr 284, i anledning av väckt motion om skattefrihet för förbättringsbidrag till främjande av byggnadsverksamhet på landet.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; samt

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av nuvarande samband mellan tjänstepensioneringen i statens pensionsanstalt och den allmänna pensionsförsäkringen m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omläggning av automobilbesiktningsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Vännäs köping av den kronan tillhöriga vattenverksanläggningen å Vännäs läger jämte vissa markområden därstädes; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till statspolisorganisationen m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 285, i anledning av väckt motion angående köpings eller annat samhälles på landet skyldighet att utan kostnad tillhandahålla vägmark;

nr 286, i anledning av väckta motioner angående premiering och stamboksföring av nötboskap samt organisation av kontrollföreningsverksamheten m. m.;

nr 287, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en effektivare fiskeritillsyn;

nr 288, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av det svenska fisket;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss reglering av handeln med färsk torsk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 290, i anledning av väckt motion angående den industriella rationaliseringens och koncentrationens inverkan på den jordbrukande befolkningens förvärvsmöjligheter;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till släckning av skogseld;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av statens centrala frökontrollanstalts avlöningsanslag för budgetåret 1935/1936; samt

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 295, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om domkapitel m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 128—130 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 49 och 50.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Under-*Interpellation ang. fullständigande av tomträttslagstiftningen m. m.* tecknad anhåller om kammarens tillstånd att få till justitieministern framställa följande fråga:

När kan det förväntas, att regeringen slutligt överväger Stockholms stadsfullmäktiges enhälliga och brådskande skrivelse år 1927 om fullständigande i vissa avseenden av statsmaktens till städernas fromma instiftade tomträttslagstiftning m. m.?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus jämte i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av väckta motioner om viss retroaktiv tillämpning av beslut rörande Linköpings stads placering i dyrortshänseende;

nr 133, i anledning av väckt motion om statsbidrag till handelshögskolan i Göteborg;

nr 134, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 135, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av anslag av automobilskattemedel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 137, i anledning av väckta motioner angående fortsatt elektrifiering av statsbanorna;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till bidrag till uppförande eller inrättande av arbetshem;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 243 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 med förslag till vissa ändringar i nu gällande tulltaxa m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1936/1937, i vad rör pensionsväsendet;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt jämte en i ämnet väckt motion;

nr 71, i anledning av väckt motion om pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren Johannes Norlin; samt

nr 72, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till föreskrifter angående skyldighet för tjänsteman vid samma verk att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.